

Zum Textcharakter der armenischen Apokalypse

von

Joseph Molitor

Zur Kollationierung der armenischen Apokalypse für das Vetus Latina Institut in Beuron standen folgende drei Ausgaben zur Verfügung: 1) F.C. Conybeare, *Armenian Version of Revelation*, London 1907¹. 2) Johann Zohrab, *Die Hl. Schrift (armenisch) IV (Neues Testament)*, Venedig 1805². 3) F. Murad, *Offenbarung Johannis (armenisch)*, Jerusalem 1905³. Wir wollen in unseren Untersuchungen vom Conybeare-Text (C) ausgehen und alle wesentlichen Unterschiede vom griechischen Text und von Zohrab (Z) und Murad (M) in lateinischer Übersetzung buchen.

Aber schon gleich zu Anfang müssen wir allein mit dem Murad-Text beginnen, da hier eine Gegenüberstellung mit den beiden anderen Ausgaben unmöglich ist. Gleichsam als Überschrift des ganzen Buches (in armenischen Majuskeln!) lesen wir ein *Summarium* von 1,1-1,3: *Manifestatio* (= *revelatio*) *Iohannis Evangelistae, quam vidit. Beati qui audiunt et faciunt, quod in hac (scil. manifestatione) scriptum, quia tempus prope est.*

Der als Überschrift dienende 1. Vers der beiden Ausgaben von Conybeare und Zohrab weist folgende beachtenswerte Varianten auf:

¹ Sie basiert auf 1) Codex Bodley Arm. E 2 (Siglum im OrChr: C), 2) Ergänzung des Textes wegen Lücke Apc 16,17-19,8 aus der Handschrift British Museum Orient.5304 (Siglum: 2) 3) auf Hs. Paris Bibliothèque Nationale Anc. Fonds Arm. 9 (Siglum: 3). Aus 2 und 3 hat Conybeare eine oft unübersichtliche Kollation mit C veranstaltet und zudem die Handschriften α (British Museum Codex Add. 18549 A.D. 1278), β (Brit. Mus. Codex Add. 19730 saec. XIII) und γ (Codex A.D. 1667 der British and Foreign Society London) mit der Ausgabe dieser Bibelgesellschaft London 1892 verglichen, die aber nur wenig Neues bringen, und nur in Ausnahmefällen von uns zitiert werden.

² Siglum Z: Die Ausgabe fusst auf einer Minuskel-Vollbibelhandschrift von 1319, die trotz ihrer späten Datierung einen guten Text darbietet. Unter den Varianten der nur kollektiv angegebenen Handschriften sind die wichtigsten die unter »manche« zusammengefasst. Die Bezeichnung »Oskan« meint die Bibelausgabe des armenischen Bischofs Oskan, der 1666-1668 zu Amsterdam einen auf der Hs Etschmiadzin Nr. 157 von 1295 basierenden Vollbibeltext herausgab, ihn aber leider nach der lateinischen Vulgata revidierte; er wird hier nicht zitiert.

³ Er hatte nur zwei Handschriften als Grundlage seiner Ausgabe: 1) Hs. Jerusalem 326 von 1198-1202 aus der Bibliothek des St. Jakobsklosters (= E) und 2) die Berliner Hs. (Sammelband) Ms. or. quart. 805 von 1535 (= B). Wiederholt hat er seinen Text der armenischen Vulgata angepasst und dabei die meist orthographischen Abweichungen von EB unter dem Strich angeführt.

- 1,1 ἀποκάλυψις : manifestatio (= revelatio) CZM — ἥν : [per]⁴quam C : per quam Z — ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεός : dedit (*om*⁵ illi CZ) Deus (*om* Deus C) CZ — ἀ δεῖ γενέσθαι : quod[cumque] *fiendum*⁶ est CZ — ἀποστείλας : mittendo (= mittens) CZ — τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἰωάννῃ *ad Iohannem*⁷ servum suum CZ »manche« (*ad servum suum Iohannem* Z).
- 1,2⁸ ὃς ἐμαρτύρησεν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ : qui testatus est *de* verbo Dei (testimonium verbi Dei »manche«) Z — καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ : et testimonium Iesu Christi (*om* Christi »manche«) Z — ὅσα εἶδεν : quod vidit Z (*quam* vidit) M; + et quod *fiendum* erat post illud Z.
- 1,3 ὁ ἀναγινώσκων : qui invocabit (= recitabit) (legit »manche«)⁹ CZ — καὶ οἱ ἀκούοντες : vel audit (*conj.*) CZ (et qui audit »manche«)¹⁰ — τοὺς λόγους : verbum C; verba Z — καὶ τηροῦντες : et servabit (servat »manche«) CZ — τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα : quod (quod[cumque] »manche«)¹¹ in *hac* scriptum est CZ — ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς : (*om* C¹²) quia tempus appropinquantum est Z.
- 1,4 Ἰωάννης : A Iohanne (Iohannes »manche«¹³) CZM — ἐπτά ἐκκλησίαις : *ad* septem ecclesias CZ (septem ecclesiis M) — ταῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ : *quae sunt* (*om* sunt »manche«¹⁴) in Asia CZ (*quae* in Asia sunt M) — ὑμῖν : *cum* vobis CZM — καὶ εἰρήνη : et pax CZM — ἀπὸ ὃ ὦν καὶ ὁ ἦν : (C Lücke)¹⁵ a Deo (*om* a Deo »manche« + M) ab ente[-supremo] (= aeterno) et qui est ZM — καὶ ὁ ἐρχόμενος : (C Lücke)¹⁶ et qui *venturus est* ZM — καὶ ἀπὸ τῶν ἐπτά πνευμάτων : (C Lücke)¹⁷ a septem virtutibus spiritūs Z (a septem spiritibus M) — ἀ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ : (C Lücke)¹⁸ *quod est* coram throno suo Z (*quae sunt* coram throno eius M).
- 1,5 καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ : (C Lücke)¹⁹ et a Iesu Christo ZM (Christo Iesu B) — ὁ μάρτυς ὁ πιστός : (C Lücke)²⁰ fideli teste Z (qui testis est fidelis M) — ὁ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν : ... in mortuis C²¹ :

⁴ *νην* statt ἥ *ἀκλή νην* : eine versehentliche Auslassung? B liest normal : per quam.

⁵ *om* = omittit.

⁶ *Kursiv* = nur sprachlich bedingte Abweichung, keine echte Variante.

———— (Strich unter dem Wort) = wahrscheinlich eine Variante.

⁸ 1,2 *om* C; + qui testatus est de verbo Dei et testimonium Iesu Christi quod vidit et quod erat et quod *fiendum* est post illud 2; + testimonium verbi Dei et testimonium Iesu Christi [quod vidit] 3.

⁹ legit 2. — ¹⁰ et quid audit 2. — ¹¹ quod[cumque] 2. — ¹² + quia tempus proquinquantum est 2. — ¹³ Iohannes 2. — ¹⁴ *om* sunt 2. — ¹⁵ + ab ente [-supremo] (= aeterno) et qui est 2. — ¹⁶ + et qui venturus est 2 + 3. — ¹⁷ + et a septem spiritibus 2 + 3. — ¹⁸ + quod est coram throno suo 2 + 3. — ¹⁹ + et a Iesu Christo 2 + 3. — ²⁰ + fideli teste 2 + 3. — ²¹ qui est primogenitus in mortuis 2 + 3.

- qui est* primogenitus in mortuis (ex mortuis »manche») Z (primum-genitus mortuorum M). — βασιλέων : regnorum (*verb.*²² regnationum) CZ (regum M) — τῷ ἀγαπῶντι ἡμᾶς : *qui dilexit* nos CZ (diligens M : om nos) — λύσαντι ἡμᾶς ἐκ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν : *solvit vincula peccatorum nostrorum* CZ (solvens nos a peccatis nostris M) — ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ : (om C²³) sanguine suo ZM.
- 1,6 βασιλείαν : dignos regno suo C²⁴ : reges Z (regno dignos M) — ἱερεῖς : et sacerdotem C : et sacerdotes ZM — τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ : Dei Patris C²⁵ : Dei et Patris sui Z (Dei Patris sui M) — αὐτῷ (om αὐτῷ ... ἀμήν C²⁶) cui Z (ei »manche» + M — ἡ δόξα : (om C²⁷) gloria ZM — καὶ τὸ κράτος : (om C²⁸) et *virtus* (om M) — εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων : (om C) + *nunc et semper* et (om »manche»)²⁹ in aeternitates aeternitatum Z (om C³⁰ + M) — ἀμήν : Amen (om »manche») Z (om C³¹ + M).
- 1,7 ἔρχεται : venturus est CZ (venit (*praes.*) M) — μετὰ τῶν νεφελῶν : cum nubibus caeli C + »manche» (om caeli Z) (nubibus M) — καὶ ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμός : et videbunt omnes C³² : et videbunt eum omnes generationes et videbunt eum omnes termini terrae (et videbunt eum omnes oculi »manche» : om et ... terrae) Z (et videbunt eum omnis oculus (!) M)³³ — καὶ οἴτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν : qui (om et) pupugerunt (om eum) C³⁴ : et qui pupugerunt eum omnes in terra (om omnes in terra »manche») Z (qui pupugerunt eum M) — καὶ κόψονται ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς : et videbunt (ὄψονται !) omnes termini terrae (om super eum) C³⁵ : et se-verberabunt super eum (om omnes tribus terrae) Z (et se-verberabunt super eum omnes generationes terrae »manche») (et se-verberaverunt super eum omnes generationes terrae M) — ναὶ · ἀμήν : (om C³⁶) utique, Amen Z+M.
- 1,8 ἐγὼ εἰμι τὸ ἄλφα : et dicit : ego sum ajb C³⁷ : ego sum ajb (*in margine* : ego sum alphā) Z (ego sum alpha-ū M) — καὶ τὸ ὦ : et ego sum khē CZ (*in margine* : et ō Z) (et ō-ū M) — λέγει κύριος ὁ θεός : dicit Dominus (om Deus) C³⁸ : dicit Dominus Deus ZM — ὁ ὦν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος : qui in aeternitates (= saecula) est (om et qui est ?) et qui venturus est C³⁹ : qui ens[-supremus] (= aeternus) et qui est

²² *verb.* = verbaliter. — ²³ + sanguine 2; + sanguine suo 3. — ²⁴ nos reges 2 + 3. — ²⁵ Dei et Patris sui 2 + 3. — ²⁶ ei 2; cui 3. — ²⁷ + gloria 2 + 3. — ²⁸ + et virtus 2 + 3. — ²⁹ + nunc et 3. — ³⁰ in aeternitates aeternitatum 2 + 3. — ³¹ + Amen 3. — ³² et videbunt eum omnes gentes 2; et videbunt [eum] omnes oculi, et videbunt eum omnes generationes mundi 3. — ³³ generatio B. — ³⁴ et qui pupu[gerunt] 2; et qui pupugerunt eum omnes in terra 3. — ³⁵ et se-verberabunt super eum omnes generationes terrae 2. — ³⁶ utique, Amen 2 + 3. — ³⁷ alpha αβγ. — ³⁸ dicit Dominus Deus 3. — ³⁹ qui est (ē-n) et [qui erat (ēr-n)] et qui venturus est 3.

et qui venturus est Z (ens et qui venturus est M) — ὁ παντοκράτωρ : Dominus omnipotens C⁴⁰ + »manche« : omnipotens ZM.

- 1,9 συγκοινωνός ἐν τῇ θλίψει : coequalis calamitatum C⁴¹ + »manche« : coequalis tribulationis Z (comparticeps passionum M) — καὶ βασιλεία καὶ ὑπομονή : et regni, *multā patientiā* C : et regni et patientiae Z (regni : om et ... et patientiae M) — ἐν Ἰησοῦ : scribo vobis (om ἐν Ἰησοῦ) C : *quae* in Christo Iesu Z (om in Iesu M) — ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ Πάτμῳ : ego *eram* in insula quae *nominata* vocatur Patmos C⁴²M : fui ego in insula quae *nominata* (om *nominata* »manche«) vocatur Patmos Z — διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ : propter verbum Dei et propter testimonium Christi C⁴³ : propter verbum (+ Dei »manche«) et propter testimonium Iesu Christi Z (propter verbum Dei et testimonium Iesu M).

- 1,10 ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ : et fuit in me spiritus sanctus (om sanctus Z) in die Dominica (in Dominica die Z; in die Dominica »manche«) C⁴⁴+Z (et fui spiritu in Dominica die M) — καὶ ἤκουσα ὀπίσω μου φωνὴν μεγάλην ὡς σάλπιγγος : et audiui *vocem magnam* pōst me ut (= sicut) *vocem* tubae C⁴⁵ : et audiui *vocem* pōst (pone »manche«) me *magnam ut vocem* (om *vocem* »manche«) tubae Z (et audiui (om post me) *vocem magnisonantem* tubae M).

- 1,11 λεγούσης : quae dicebat *ad me* C⁴⁶ : quae dicebat *ad me* + ego sum alpha et ὁ, primus et [ex]tremus Z (dicendo »manche« + M) — ὁ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον : quod vides scribe in scriptionem (= librum) et C⁴⁷ : quod vides scribe in librum et Z (quod vides scribe: om in librum et M) — πέμψον ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις : da inducere (= mitte) in septem ecclesias C : da inducere (= mitte) in (apud = ad »manche«) septem ecclesias (septem ecclesiis : om mitte in M) — εἰς Ἐφεσον καὶ εἰς Σμύρναν καὶ εἰς Πέργαμον καὶ εἰς Θυάτειρα καὶ εἰς Σάρδεϊς καὶ εἰς Φιλαδέλφειαν καὶ εἰς Λαοδίκειαν : quae⁴⁸ in Epheso et in Smyrna et in Pergamo et in Thyatira et in Sardibus et in Phrygia (Philadelphia ZM) et in Laodicia CZM.

- 1,12 ἐπέστρεψα veniebam C⁴⁹ : me-verti (= conversus-sum)⁵⁰ ZM — βλέπειν τὴν φωνὴν ἣτις ἐλάλει : videre *illum* (qawjū Hörfehler (?) aus qdawjū *vocem*) quoniam quis est *qui loquitur* C⁵¹ : videre *vocem* quae loquebatur ZM — μετ' ἐμοῦ : cum ad-me C⁵² : ad me (cum me = mecum »manche«) Z (ad me M) — ἐπιστρέψας εἶδον : *vidi* (om

⁴⁰ omnipotens (om Dominus) 3. — ⁴¹ coequalis calamitatis 3. — ⁴² om nominata 2. —

⁴³ Iesu Christi 2 + 3. — ⁴⁴ in Dominica die 3. — ⁴⁵ ut (om *vocem*) dicendo (= dicentem) 3. —

⁴⁶ + ego sum alpha et ὁ, primus et [ex]tremus 2 + 3. — ⁴⁷ in librum et 3. — ⁴⁸ om 2. —

⁴⁹ me-verti 3. — ⁵⁰ + ego αβγ. — ⁵¹ *vocem* quam loquebatur 2 + 3. — ⁵² ad me (om cum) 3.

- conversus) C : *in-me-vertendo* (= conversus) vidi Z (et me-verti et vidi M) — *ἐπτά λυχνίας χρυσᾶς om* C⁵³ : septem candelabra (sg.) aurea (verb. aurum) Z (septem candelabra (pl.) aurea (verb. aurum) M).
- 1,13 *καὶ ἐν μέσῳ τῶν λυχνίων* : (om et) in medio candelaborum C⁵⁴ : et in medio septem candelaborum Z (et in medio candelaborum M) — *ὁμοιον υἷὸν ἀνθρώπου* : similem filio hominis CZM (similem filiis hominum »manche») — *ἐνδεδυμένον ποδήρη* : indutum talari C : indutum talari cuculla (= podēre) Z (indutum cuculla »manche» + M) — *καὶ περιέζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυσᾶν* et cinctum penes mamillas cingulum aureum (adj.) CZ (et penes pectus ductus circulus (= zona) aureus (verb. aurum) M).
- 1,14 *ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ καὶ αἱ τρίχες* : et in capite eius (om et crines C⁵⁵ : et caput eius et crines (crinis »manche») Z (crinis autem capitis eius M) — *λευκαὶ ὡς ἔριον λευκὸν ὡς χιών* : ut lana alba (om et ut nix) C : ut (sicut »manche») lana alba et sicut nix Z (alba sicut lana sancta (= munda) M) — *καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλόξ πυρός* : et oculi eius ut flamma ignis CM : et oculi eius sicut (ut »manche») flamma ignis Z.
- 1,15 *ὅμοια χαλκολιβάνῳ* : similes-facti aeri Libani C : similes-facti (similes »manche») aeri candenti Z (similes aurichalco M) — *ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένης* : om CM : (om sicut) in medio fornacis ardentis Z — *καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν* : et vox eius ut vox aquarum multarum CZ (om M).
- 1,16 *καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ αὐτοῦ* : et habebat in dextera manu⁵⁶ sua (in dextera sua »manche») CZ (et habebat (om in dextera manu sua) M) — *ρόμφαία δίστομος δξεία ἐκπορευομένη* : exibat ensis (= gladius) bisoralis (= δίστομος) C⁵⁷Z : ensis (= gladius) bipennis acutus exibat »manche» — *καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ ὡς ἥλιος φαίνει ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ* : et facies eius ut sol splendens apparebat (om in virtute sua) CZ (et facies eius ut sol lucebat (om in virtute sua) M).
- 1,17 *καὶ ὅτε* : et (om et C⁵⁸) ut CZM — *τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ἐπ' ἐμέ* : super me dexteram suam CZ (dexteram suam super me M) — *λέγων* : et dicit ad me CZ : et dicit (om ad me)⁵⁹ »manche» (dicendo (= dicens) M) — *ἐγὼ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος* : ego sum principium et ego sum finis C⁶⁰ + »manche» : ego sum primus et ego sum ultimus Z (ego sum primus, et ego sum ad tunc (= posterus) M).

⁵³ VII candelabra (sg.) aurea (verb. aurum) 2 + 3. — ⁵⁴ et in medio VII (om VII 2) candelaborum (sg.) 2 + 3. — ⁵⁵ et caput eius et crines (crinis 2) eius (om eius 3) 2 + 3. — ⁵⁶ om manu 2. — ⁵⁷ ensis (= gladius) bipennis acutus exibat 2 αβγ. — ⁵⁸ et ut 3 αβγ. — ⁵⁹ om ad me 2. — ⁶⁰ ego sum primus et ultimus 3.

- 1,18 *καὶ ὁ ζῶν* : ego (*om et*) *sum* vita C : et ego *sum* vita Z (*om ego sum* vita M) — *καὶ ἐγενόμην νεκρός* : et ego *sum* qui mortuus-sum C⁶¹ + »manche« : et ego *idem* qui mortuus-sum Z (*om M*) — *καὶ ἰδὸν ζῶν εἶμι* (*om CM*) : et ecce en *vivus* sum »manche«⁶² : et (*om ecce en*) *sum* *vivus* Z⁶³ — *εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων* (*om C⁶⁴ M*) : nunc et (*om nunc et*) »manche« in aeternitates aeternitatum, Amen (*om Amen* »manche«) — *καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ θανάτου* : et habeo *claves* mortis CZ (et qui habes *claves* mortis M⁶⁵).
- 1,19 *γράφον ὅν ἃ εἶδες* : scribe (*om ergo*) quod vides CZ (*iam (= ergo)* scribe quod vidisti M) — *ἃ εἰσιν* (*om C*) ; *quod est* Z (et quae sunt M) — *καὶ ἃ μέλλει γενέσθαι μετὰ ταῦτα* : et quod postea futurum est fieri C : et quod *postea* et *quod* futurum est fieri hoc (et quod futurum est fieri post hoc »manche«) Z (et quod *fiendum* est post hoc M).
- 1,20 *ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μου* : in *manu* mea C⁶⁶ : in *dextera* mea Z (*super dexteram meam* M) — *οἱ ἑπτὰ ἀστέρες ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσιν* : et septem stellae (*om angeli ecclesiarum sunt*) C⁶⁷ : septem stellae angeli septem ecclesiarum (septem ecclesiarum angeli »manche«) sunt Z (septem stellae angeli *sunt* septem ecclesiarum M) — *καὶ αἱ λυχναὶ αἱ ἑπτὰ ἐκκλησίαι εἰσὶν* (*om et candelabra septem*) septem ecclesiae sunt C⁶⁸ : et candelabra septem (et septem *lychnuchi (= candelabra)* »manche«) septem ecclesiae sunt Z (et candelabra (*om septem*) septem ecclesiae sunt M).
- 2,1 *Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἐκκλησίας* : *iam (= itaque)*¹ apud (= ad) angelum *Ephesiorum* ecclesiae C : apud (= ad) angelum *Ephesiorum* ecclesiae Z (angelo qui in *Ephesos* (!) ecclesia (*loc.*) M) — *τάδε λέγει* : *Sic* dicit CZ (hoc <ullum> dicit M) — *ὁ κρατῶν* : qui *habet* CZM — *ἑπτὰ ἀστέρας* : *stellas* septem C²Z : septem *stellas* »manche« + M — *ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ* : in *dextera manu* sua C³ZM : in *dextera* sua »manche« — *ὁ περιπατῶν* : et *ambulat* CZ (qui ingrediebatur M) — *ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνίων τῶν χρυσῶν* : in medio *lychnuchi (= candelabri)* aurei (*verb. auri*) C⁴ : in medio septem *lychnuchorum (= candelaborum sg.) aureorum (verb. auri)* Z (in medio septem *lychnuchorum (= candelaborum pl.) aureorum* M).

⁶¹ ego sum idem qui mortuus sum 3. — ⁶² et ecce en vivus sum 2. — ⁶³ et sum vivus 3. — ⁶⁴ in aeternitates aeternitatum, Amen 3; in aeternitates aeternitatum 2. — ⁶⁵ morti + regni (*verb. regnationis*) B. — ⁶⁶ in dextera mea 2 + 3. — ⁶⁷ VII stellae VII ecclesiarum angeli sunt 2; VII stellae angeli VII ecclesiarum sunt 3. — ⁶⁸ et VII lychnuchi (= candelabra : *sg.*) VII ecclesiae (*pl.*) sunt 2; et candelabra VII, VII ecclesiae sunt 3.

¹ *om iam* 2 + 3. — ² VII *stellas (pl.)* 2 + 3. — ³ in dextera sua 2. — ⁴ in medio VII lychnuchorum (= candelaborum : *sg.*) 3; in medio lychnuchorum (= candelaborum : *pl.*) 2. —

- 2,2 οἶδα τὰ ἔργα σου καὶ τὸν κόπον καὶ τὴν ὑπομονὴν σου : scio⁵ opera tua et labores⁶ et patientias⁷ C : scio opera tua et labores tuos et patientiam tuam Z : vidi⁵ opera tua, et laborem et patientiam »manche« (scio opera tua et elaborationes tuas et patientias tuas M) — καὶ ὅτι οὐ δύνη βαστάσαι κακούς : et scio quia non (*om* potes) portas (= sustines) malos C⁸Z : et quia non potes portare (= sustinere) malos »manche« (et quia non potes inducere (= sustinere) malos M — καὶ ἐπείρασας τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς ἀποστόλους : qu(ος) tentasti eos⁹, *qui dicebant* seipsos Apostolos¹⁰ C : et tentasti *qui dicunt* seipsos Apostolos ZM : et tentasti quia dicebant semetipsos Apostolos exsistere (= esse) »manche« — καὶ οὐκ εἰσὶν : et non sunt (*om* C¹¹) ZM ; et non erant »manche«¹¹ — καὶ εἵρες (Hörfehler Hevres!) αὐτοὺς ψευδεῖς (*om* C¹²) : et Hebraeos et mentiuntur Z : et invenisti eos mendaces et portasti (= sustinuisti) eos »manche« (et invenisti eos mendaces M).
- 2,3 καὶ ὑπομονὴν ἔχεις : et (*om* et C) patientiam-habuisti C¹³Z (et patientiam habes M) — καὶ ἐβάστας : et tribulatus-es C¹⁴Z (et portasti (= sustinuisti) M) — καὶ οὐ κεκοπίακες (*om* C¹⁵) : et elaborasti Z (et non insultasti M).
- 2,4 ἀλλὰ ἔχω κατὰ σοῦ : sed dico apud (= ad) te CZ (sed habeo super te M) — ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκες : et apud (= ad) dilectionem tuam : primam reliquisti <me> C¹⁶ : quia dilectionem tuam primam reliquisti Z (*om* M).
- 2,5 μνημόνευε οὖν : memor-esto (*om* nunc) C¹⁷ : memor-esto *nunc* Z (memor-esto + dilectionis tuae primae M) — καὶ μετανόησον καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποίησον : et deplora (*om* et) prima opera tua (*om* fac) C¹⁸ : et deplora et prima opera tua fac Z (et paenitentiam-fac et prima opera fac M) — ἔρχομαί σοι : venio ego C¹⁹ : venio ego velociter Z (venio tibi M) — καὶ κινήσω : movebo (*om* et) C²⁰ : et movebo ZM — τὴν λυχνίαν σου : lychnuchum (= candelabrum) tuum C²¹ : turrim tuam (= pulpitem tuum) Z²² (candelabrum tuum M) — μετανοήσης : paenitentiam-egeris CZ (paenitentiam-feceris M).
- 2,6 ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν Νικολαϊτῶν : sed hoc faciam²³, ut (quia ?) oderis opera Nicolai C : iam hoc fac, ut oderis

⁵ vidi 2 αβγ. — ⁶ labores tuos 3. — ⁷ patientias tuas 3. — ⁸ et quia non portas (potes portare 2) malos 2 + 3. — ⁹ *om* eos 2 + 3. — ¹⁰ qui praesentabant semetipsos Apostolos 2; qui dicunt seipsos Apostolos 3. — ¹¹ et non sunt 3; et non erant 2. — ¹² et Hebraeos (Hörfehler : Hevres) mentiuntur(!) 3; et invenisti eos mendaces 2. — ¹³ et portasti eos 2; et patientiam-habuisti 3. — ¹⁴ et patientiam-habuisti 2; et tribulatus-es 3. — ¹⁵ et elaborasti 2; et non malis-affecisti 3. — ¹⁶ quia (quod 3) dilectionem tuam reliquisti (*om* me) 2 + 3. — ¹⁷ + nunc 3. — ¹⁸ et prima opera tua fac 2. — ¹⁹ venit (*praes.*) tibi 3. — ²⁰ motus et movet 3. — ²¹ turrim tuam (= pulpitem tuum) 2 + 3. — ²² »I Hs« lychnuchum. — ²³ fac 2; facies 3.

- opera Nicolai Z (sed hoc habes, ut (quia ?) oderis opera Nicolaitarum M) — κἀγώ : ego CZ (et ego M).
- 2,7 ὁ ἔχων οὖς : qui habeat (habet Z)²⁴ aures audiendi²⁵ CZM — τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις : quid spiritus sanctus²⁶ dicit ad ecclesias CZ (quid spiritus sanctus dicit ecclesiis M) — τῷ νικῶντι : qui cognoscuntur (*conh.*) victores et virtuosifacti bene C²⁷ : qui vincit Z (victori M) — ἐκ τοῦ ξύλου : ex arbore C²⁸ : e ligno ZM — ὃ ἐστὶν ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ θεοῦ : quae (*om* est) in paradiso Dei mei C : quod est in medio paradisi Dei Z (quod est in paradiso Dei mei M²⁹).
- 2,8 τῆς ἐν Σμύρνῃ ἐκκλησίας : Smyrnsensium ecclesiae CZ (qui in Smyrna ecclesiā M) — γράφον : scribe sic C³⁰ : scribe ZM — τάδε λέγει : sic dicit CZ (hoc dicit M) — ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος : [qui] sine-initio («anfangslos») et [qui] sine-[con]summatione (= sine fine) C³¹ + Z »1 Hs«; [qui] sine-initio et [qui] sine-fine Z (primus et [qui] posthac M) — ὃς ἐγένετο νεκρὸς καὶ ἔζησεν : qui fuit (factus-est) mortuus propter nos et propter ecclesiam (*om* et revixit) C³² : qui fuit (factus-est) mortuus et revixit ZM).
- 2,9 οἶδά σου τὴν θλίψιν καὶ τὴν πτωχείαν : scio opera tua et tribulationes³³ et elaborationes C : vidi opera tua et tribulationem et paupertatem Z (scio tua opera et patientiam, tribulationem et paupertatem M) — ἀλλὰ πλούσιος εἶ : paupertas tua in divitias (*verb.* magnitudinem) fiet et non in tentamen C³⁴ : sed paupertas tua divitiae (*verb.* magnitudo) fient (*sg.*) Z (sed validus es M) — καὶ τὴν βλασφημίαν ἐκ τῶν λεγόντων Ἰουδαίους εἶναι ἑαυτοὺς καὶ οὐκ εἶσιν : et blasphemiam quam faciebant tibi Iudaei scio ego qui putant seipsos quod sunt quid C³⁵ : et blasphemiam quam dicebant seipsos Iudaeos exsistere (= esse) et non-erant (non-sunt »manche«) quid Z (patientiam-habere diffamationis (*pl. t.*) [eorum] qui dicunt Iudaeos exsistere (= esse) et non sunt M) — ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ : sed sunt ii sodalitas satanae C³⁶ : sed synagoga satanae Z (sed synagoga satanae sunt M).
- 2,10 μὴ φοβοῦ ἃ μέλλεις πάσχειν : ne timeas quia si tamen (= quaecumque) patienda sunt tibi (= passurus es) C³⁷ : ne timeas propter

²⁴ habet 2. — ²⁵ *om* audiendi. — ²⁶ *om* sanctus 3 α. — ²⁷ qui cognoscitur victor et virtuosus-factus bene 2; qui vincit 3. — ²⁸ e ligno 2. — ²⁹ quod est e paradiso Dei BE. — ³⁰ *om* sic 2 + 3. — ³¹ qui est initium et [con]-summatio 2; primus et ultimus 3. — ³² qui fuit (factus-est) mortuus et vixit 2; et mortuus et vita 3 : *om* propter nos et propter ecclesiam 2 + 3. — ³³ tribulationes et paupertates 3; tribulationes 2. — ³⁴ sed paupertas tua in divitias (*verb.* magnitudinem) erit 2; sed in divitias (*verb.* magnitudinem) 3. — ³⁵ et blasphemiam quam faciebant Iudaei audis quia putant se et non-sunt 2; blasphemiam quam dicunt Iudaei quia ii [sunt] et non-sunt 3. — ³⁶ *om* ii sodalitas satanae 3. — ³⁷ ne tu timeas (*om* quia si tamen patienda sunt tibi) 3.

quid *vis* pati Z (ne timeas quod[cumque] transitoria transeunda sunt M) — *ιδου μέλλει βάλλειν ὁ διάβολος ἐξ ὑμῶν εἰς φυλακὴν ἵνα πειρασθῇτε*: ecce³⁸ vult satanas *quosdam* ex vobis in carcerem iacere et in tentationem³⁹ C: ecce *comparat* (futurus est »manche») *calumniator* iacere ex vobis in carcerem, ut tentemini Z (ecce en iactus est quos ex vobis *calumniator*, ut tentemini M) — *καὶ ἔξετε θλίβιν ἡμερῶν δέκα*: et in tribulationem dierum decem C⁴⁰: et habetis tribulationem dies decem Z — (habebitis dies decem M) — *γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου*: *stabilis sta* et⁴¹ esto fidelis usque ad mortem⁴² C: esto fidelis usque in mortem ZM — *καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς* (om C⁴³): et dabo tibi coronam vitae Z (et dabo tibi coronam vivificationis M).

- 2,11 ὁ ἔχων οὖς: qui habet (*conj.*) aures⁴⁴ audiendi⁴⁵ C: qui habet (*conj.* M) aures (aurem »manche») audiendi ZM — *ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις*: audiat quid spiritus *sanctus* dicit (om ad ecclesias)⁴⁶ C: audiat quid spiritus *sanctus* (om *sanctus* »manche») dicit ad ecclesias Z (audiat quid spiritus dicit ecclesiis M) — ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου: qui inveniuntur (*conj.*) victores ne timeant⁴⁷ a secunda morte C: qui vincit non laeditur a secunda morte Z (qui vincit non [ei] damnum-parabitur a secunda morte M).
- 2,12 τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Περγάμῳ ἐκκλησίας: ad angelum *Pergamensium*⁴⁸ ecclesiae C: ad angelum qui in Pergami ecclesiā Z (angelo qui in Pergamos (!) ecclesiā M) — *τάδε λέγει*: sic dicit CZ (hoc <ullum> dicit M) — ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν δίστομον τὴν ὀξείαν: qui habet ensem (= gladium) bisoralem acutum-factum C⁴⁹: qui habet ensem (= gladium) bipennem acutum-factum ZM.
- 2,13 οἶδα ποῦ κατοικεῖς: scio ubi habitans es tu C⁵⁰: vidi opera tua et quia⁵¹ habitans es Z (scio ubi habitas M) — ὅπου ὁ θρόνος τοῦ σατανᾶ: ubi *iactus-est*⁵² thronus satanae C: ubi thronus *est* satanae Z (ubi thronus satanae est M) — *καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομα μου*: sed habes⁵³ nomen meum C: et habes nomen meum ZM — *καὶ οὐκ ἡρνήσω τὴν πίστιν μου* (om C⁵⁴): et non negasti fidem meam Z (et non negasti fidem M) — *καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις Ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστὸς μου ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν*: et in diebus *his* omnes qui sunt

³⁸ ecce en 2. — ³⁹ ut tentemini 3. — ⁴⁰ et venit nobis tribulatio dierum decem 3. — ⁴¹ om sta et 3. — ⁴² (om usque) in mortem 2 + 3. — ⁴³ + et dabo (accipies 3) tibi (om 3?) coronam vitae 2 + 3. — ⁴⁴ aurem γ. — ⁴⁵ om audiendi 2 + 3. — ⁴⁶ + ad ecclesias 2 + 3. — ⁴⁷ qui invenietur victor ne timeat 2; qui vincit ne timeat 3. — ⁴⁸ Pergami 3. — ⁴⁹ qui ensem (= gladium) bisoralem acutum-factum habet 2. — ⁵⁰ scio opera tua et ubi habitans es tu 3. — ⁵¹ ubi »manche». — ⁵² om iactus 2; om est 3. — ⁵³ habent 3. — ⁵⁴ et non negasti fidem meam 2.

testes fideles qui propter me mortui-sunt ex vobis C⁵⁵: in die qua Antipas testis meus fidelis fuit, quia testis est meus fidelis omnis credens (= credibilis), qui occisus-est ex vobis Z (in qua (*scil.* fide) restitisti, testis meus fidelis (Antipas), qui occisus-est ex vobis M) — ὅπου ὁ σατανᾶς κατοικεῖ: in tentando et in habitando satanae apud quosdam ex vobis C⁵⁶: qui statis ubi satanas est habitans Z (ubi satanas habitat M).

2,14 ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα: sed dico ad te (*om* pauca) C⁵⁷: sed habeo (+ dicere »manche«) ad te paucum Z (sed habeo dicere propter te paucum unum (= aliquid) M) — ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν Βαλαάμ: propter[ea] quod⁵⁸ stat apud te doctrina (= habes doctrinam) Balaam CZ (quia habes ibi qui habent *disciplinam* (= doctrinam) Balaam M) — ὃς ἐδίδασκεν τῷ Βαλάκ βαλεῖν σκάνδολον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ: qui dixit⁵⁹ ad Balac ponere scandalum (*om* coram⁶⁰) filiis Israel C: qui docuit Balac ponere scandalum coram filiis Israel Z (qui docet Balac iacere (= mittere) scandalum filiis Israel M) — φαγεῖν εἰδωλόθυστα καὶ πορνεῦσαι: manducare eos *sacrificatum*⁶¹ et fornicari cum filiabus alienigenis⁶² C: manducare eos *sacrificatum* et fornicari Z (manducare sacrificata et fornicari M).

2,15 οὕτως ἔχεις καὶ σὺ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν τῶν Νικολαΐτων ὁμοίως: sic⁶³ et tu habes (*om* tenentes) doctrinam Nicolai (*om* ὁμοίως) C: sic et tu habes (*om* tenentes) doctrinam Nicolaitarum quam ego odi Z (sic habes et tu [eos] qui habent *disciplinam* (= doctrinam) Nicolaitarum M).

2,16 μετανόησον οὖν: iam (= ergo)⁶⁴ paenitentiam-age C=Z (tu ita paenitentiam-fac M) — εἰ δὲ μὴ ἔρχομαί σοι ταχύ: sin autem venio (*om* tibi) (*om* ego Z) velociter⁶⁵ C+Z (si nón, venio tibi (*om* velociter) M) — καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου: et bellabo cum eis ense (= gladio) (*om* oris mei⁶⁶) C: et bellabo cum eis ense (= gladio) oris mei ZM.

2,17 ὁ ἔχων οὖς: qui habet (*conj.*) aures audiendi C⁶⁷: qui habet (*conj.*) aures audiendi (*om* audiendi »manche«) Z (qui habet (*conj.*) aures audiendi M) — τὸ πνεῦμα: spiritus sanctus C⁶⁸: spiritus ZM —

⁵⁵ sed in diebus his omnis qui factus-est (fuit) testis propter me, qui mortui-sunt ex vobis 2.

— ⁵⁶ *in habitando satanae* ad regionem ex vobis 2. — ⁵⁷ sed [per]venit et 2; sed habeo dicere ad te βγ. — ⁵⁸ quia (*om* propterea) 3. — ⁵⁹ qui docuit 2 + 3. — ⁶⁰ + coram 2 + 3. —

⁶¹ *om* manducare eos 2. — ⁶² *om* cum filiabus alienigenis 3. — ⁶³ dicit Dominus 2. — ⁶⁴ foras (= protinus) 2; at 3. — ⁶⁵ ego et velociter. — ⁶⁶ ense (= gladio) or(is) me(i) 2; ense (= gladio) ore meo. — ⁶⁷ cuius sunt aures audiendi 3; qui habet (*ind.*) aures (*om* audiendi) 2. — ⁶⁸ *om* sanctus 2.

τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου: qui invenitur (*conj.*) victor(es) (*sg.*)⁶⁹ dabo ei cibum ab arbore vitae C: qui vincit dabo ei manducare a manna occulto ZM.

- 2,18 καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις ἐκκλησίας: et ad angelum Thyatirensium C⁷¹: et ad angelum qui in Thyatira ecclesia Z (et angelo qui est in Theatrea ecclesia M) — τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ: sic dicit Filius Dei CZ (hoc <ullum> dicit Filius Dei M) — ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρός: cuius oculi sui ut⁷² flamma ignis C: cuius oculi sui sunt (qui habet oculos suos »manche«) ut flamma ignis Z (qui habet oculos ut splendor ignis M) — ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ: similes-entes(-facti) aeri Libani C: similes aeri candenti Z (similes arkolibani (= ακρολιβανι = aurichalco) M).

- 2,19 οἶδα σου τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν διακονίαν καὶ τὴν ὑπομονήν σου: scio dilectionem tuam et opera tua et patientiam tuam et fidem sanctitatis tuae C⁷³: vidi (εἶδον = οἶδα ?) opera tua et dilectionem et fidem et ministerium tuum patientiā Z (scio tua opera et fidem et administrationem et patientiam tuam M) — καὶ τὰ ἔργα σου ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων: quia multa (= plura) facta-sunt (fuerunt) opera tua (*om* ultima) quam prima (= priora)⁷⁴ C: quia multus (= maior) est labor tuus [ex]tremus quam primus (= prior) Z (et opera tua [ex]trema magis quam prima M).

- 2,20 ἀλλὰ ἔχω κατὰ σοῦ: sed dico ad te C⁷⁵: sed dico ad te multum Z (sed habeo propter te multum M) — ὅτι ἀφείς τὴν γυναῖκα Ἰεζάβελ: nam reliquisti (= sivisti) mulierem tuam (*om* tuam Z) Iezabel CZ (quia relinquis (*verb.* relinquens *part. aor.*) mulierem tuam Iezabel M) — ἡ λέγουσα ἑαυτὴν προφήτιν καὶ διδάσκει καὶ πλανᾷ τοὺς ἐμοὺς δούλους πορνεῦσαι καὶ φαγεῖν εἰδωλόθυστα: quae dicebat⁷⁶ seipsam prophetam (= prophetissam) et docebat servis meis errorem⁷⁷ fornicari et manducare sacrificatum C: quae dicebat seipsam prophetam (= prophetissam) et docebat errorem, servos meos fornicari et manducare sacrificatum Z (quae dicebat seipsam prophetam (= prophetissam) existere (= esse) et docet et [in errorem] seducit meos servos fornicari et manducare sacrificatum M).

- 2,21 καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον ἵνα μετανοήσῃ: (*om* et)⁷⁸ gratificari (= donari) ei tempus (*om* ut paenitentiam-ageret) C⁷⁹: et dedi eis tempus

⁶⁹ qui invenitur victor 2 + 3. — ⁷⁰ cibum manna absconditum 2 + 3. — ⁷¹ et ad-angelum Thyatirensium 2 + 3. — ⁷² cuius oculi sunt ut 3; qui(!) sunt oculi 2. — ⁷³ scis tu opera tua et dilectionem et aequalitatem et (*om* et 2) patientiam tuam 2 + 3. — ⁷⁴ opera tua [ex]trema quam prima 2; opus tuum [ex]tremum] quam primum 3. — ⁷⁵ sed dicere et ad te 2. — ⁷⁶ dicit 2. — ⁷⁷ docet errorem servis meis 2 + 3. — ⁷⁸ + et 2 + 3. — ⁷⁹ + paenitentiae 2 + 3.

paenitentiam-agere [de] fornicatione sua (*acc.*) Z (et dedi ei tempus ut paenitentiam-faceret M) — καὶ οὐ θέλει μετανοῆσαι ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς: et non (*om* vult) paenitentiam-egit [de] fornicatione sua (*acc.*) C: et non (*om* vult) paenitentiam-egerunt Z (et nōn vult paenitentiam-facere ex (= de) fornicatione sua M).

2,22 ἰδοὺ βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς εἰς θλίψιν μεγάλην: ecce en iacio (= mitto) eam in fornacem et adulteros eius in magnam⁸⁰ tribulationem C: ecce en ego iacio (= mitto) eam in fornacem et cooperatores eius cum quibus fornicata-est in tribulationem permagnam Z (ecce en iacio (= mitto) eam in morbos lectorum (cubiliū) et adulteros eius cum ea in tribulationes permagnas M) — ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῆς: si non (= nisi)⁸¹ paenitentiam-agent ab operibus suis malis⁸² C: si non (= nisi) paenitentiam-agent ab operibus suis Z (si nōn (= nisi) paenitentiam-facient in operibus suis M).

2,23 καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ: (*om* et)⁸³ filios eorum⁸⁴ occidam morte C: et filios eorum occidam morte Z (et filium eius occidam morte M) — καὶ γνώσονται: et cognoscent CZ (et scient M) — ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἔραυνῶν νεφροὺς καὶ καρδίας: quod ego sum qui scrutor corda⁸⁵ et renes C: quod ego sum qui redarguo renes et corda Z (quia ego sum qui scrutor corda et renes M) — καὶ δώσω ὑμῖν ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν: et retribuam (*om* vobis) cuique (*om* secundum) opera sua C: et dabo vobis cuique secundum opera sua Z (et dabo vobis cuique secundum opera vestra M).

2,24 ὑμῖν δὲ λέγω τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις: et vobis dico creden-
tibus Thyatirensium C: sed vobis dico qui ex Thyatira estis Z (vobis autem dico reliquis (*verb.* manentibus) — ὅσοι οὐκ ἔχουσιν τὴν διδαχὴν ταύτην: qui non estis discentes disciplinam (= doctrinam) hanc C: et non habetis doctrinam hanc Z (qui non habent disciplinam (= doctrinam) hanc M) — οἳτινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ βαθέα τοῦ σατανᾶ ὡς λέγουσιν: qui non cognoverunt⁸⁶ cogitationes (= mysteria) satanae quem (= quas ?) dicunt C: qui non cognovistis profunda (= altitudines) satanae quae(?) loquuntur Z (qui non intellexerunt profunda (= altitudines) satanae (*om* quae dicunt) M) — οὐ βάλλω ἐφ' ὑμᾶς ἄλλο βάρος: non iaciam⁸⁷ (= mittam) super (*verb.* circa) vos (*om* aliud) pondus CZ: tamen non iaciam (= mittam) super (*verb.* circa) vos aliud pondus »manche« (non iacio super vos aliud pondus M).

⁸⁰ *om* magnam 3; in tribulationem permagnam 3. — ⁸¹ et (*om* si non) 2. — ⁸² [de] fornicatione (*om* ab operibus suis malis) 3. — ⁸³ + et 2 + 3. — ⁸⁴ eius 2. — ⁸⁵ cor 2. — ⁸⁶ cognovistis 3. — ⁸⁷ tamen non iaciam βγ.

- 2,25 *πλὴν ὃ ἔχετε κρατήσατε ἄχρι οὗ ἂν ἤξω*: plus quam⁸⁸ habetis et est apud vos usque in finem C: sed quod habetis servate donec ego venio Z (at qui non habetis habete donec veniam M).
- 2,26 *καὶ ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου*: qui (*om* et) vincet (*om* et) servabit⁸⁹ opera (*om* mea)⁹⁰ usque in finem⁹¹ C: et qui vincit et (+ qui »manche«) servat opera mea usque ad finem Z (et qui vincit et servat⁹² usque in [con]summationem opera M) — *δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν*: et ego dabo eis⁹³ principatum (= potestatem) super generationes C: dabo ei principatum super generationes Z (dabo ei principatum super gentiles (= Gentes) M).
- 2,27 *καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ*: et pascent⁹⁴ eos⁹⁵ virgā ferreā C: et pascet eos virgā ferreā ZM — *ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ συντρίβεται*: et ut vasa argillae conteret eos C⁹⁶: et ut vas argillae conteret eos Z (et ut vasa fictilia conteret (*om* eos) M).
- 2,28 *ὡς καὶ ἐγὼ ἐλλήφα παρὰ τοῦ πατρός μου*: sicut cecidit⁹⁷ a Patre meo C: sicut et ego recepi (accepi M) a Patre meo ZM. — *καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωῒνόν*: et dabo eis⁹⁸ stellam matutini CZ (et dabo ei stellam primam M).
- 2,29 *ὁ ἔχων οὖς*: qui habet⁹⁹ aures audiendi¹⁰⁰ C: qui habet aures Z (qui habet (*conj.*)¹⁰¹ aures audiendi Z) — *τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις*: quid spiritus sanctus¹⁰² dicit ad ecclesias C: quid spiritus dicit ad ecclesias Z (quod[cumque] Spiritus dicit ecclesiis M).
- 3.1 *τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας*: ad angelum *Sardensium* ecclesiae CZ (angelo qui in Sardis ecclesiis (!) M) — *τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ*: sic dicit qui habet gratiam¹ spiritus Dei² C: sic dicit qui habet septem spiritus Dei Z (hoc <ullum> dicit qui habet septem spiritus Dei M) — *οἶδά σου τὰ ἔργα ὅτι ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῆς καὶ νεκρὸς εἶ*: scio ego³ opera tua, quia nomen solum est tuum quod vivus es⁴, sed tu⁵ mortuus es C: vidi (*εἶδον* !) opera tua, quia nomen vivi habes et mortuus es Z (scio tua opera et quia nominaris quod vivus es et mortuus (*om* es) M).
- 3,2 *γίνου γρηγορῶν καὶ στήρισον τὰ λοιπὰ ἃ ἔμελλεν ἀποθανεῖν*: esto vigilans et imple deficientiam quae posita est *in sensu tuo* delinquere C: esto vigil et firma abhinc (= de cetero) quia futurus es mori (= moriturus es) Z (esto vigil et firma reliqua quae moritura erant M) — *οὐ γὰρ*

⁸⁸ sed 3. — ⁸⁹ *om* qui vincet servabit 2. — ⁹⁰ opera mea 2. — ⁹¹ *om* usque in finem 2. — ⁹² et qui vincunt et servant EB. — ⁹³ ei 2 — ⁹⁴ pascet β. — ⁹⁵ eum 2. — ⁹⁶ vas argillae conteret eum 2. — ⁹⁷ recepit 2. — ⁹⁸ ei 2 β. — ⁹⁹ habet (*conj.*) 2. — ¹⁰⁰ *om* audiendi 2 αβγ. — ¹⁰¹ et qui habet BE. — ¹⁰² *om* sanctus 2.

¹ VII gratias 2 + 3. — ² spiritus sancti Dei 2. — ³ *om* ego 2 + 3. — ⁴ sum ego et 3. — ⁵ *om* tu 2 + 3.

εὕρηκά σου ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ μου: quia (nam Z) non inveni opera tua consummata coram Deo (om meo) CZ (nam non inveni tua opera audiri coram Deo meo M).

- 3,3 μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας καὶ ἤκουσας καὶ τήρει καὶ μετανόησον: memor-esto, et⁶ (om ergo) quomodo recepisti (om et audivisti (cf. 3,2) et serva⁷ et paenitentiam-age C: tandem memor esto <quod = :> quomodo (om recepisti et) audivisti et serva et paenitentiam-age Z (memor-esto qua-ratione (= quomodo) accepisti et audivisti et serva et paenitentiam-fac M) — ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσης ἥξω ὡς κλέπτῃς: si(n) autem non vigilas foras [veniam ?] ut furans C⁸: si(n) autem non vigilas venio sicut fur Z (si(n) autem non paenitentiam-facies veniam super te ut fur M) — καὶ οὐ μὴ γνῶς ποῖαν ὥραν ἥξω ἐπὶ σέ: qui (= quem ?) non sciet quis quando veniat super eum fur C⁹: et nemo intelligit adventum meum ad te Z (et non intelligis <quod = :> qua hora veniam ad te M).

- 3,4 ἀλλὰ ἔχεις ὀλίγα ὀνόματα ἐν Σάρδεσιν ᾧ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν: sed habes paulum quoddam nomen Sardensium quorum inquinata-sunt¹⁰ vestimenta sua C: habes paucum quoddam nomen Sardensium, qui non inquinaverunt vestimenta sua Z (sed habeo pauca nomina in Sardēs, qui non inquinaverunt vestimenta sua M) — καὶ περιπατήσουσιν μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς ὅτι ἄξιοί εἰσιν: et ambulabant¹¹ mecum (verb. cum me) in albis, quia digni fuerunt C: et ambulant (om mecum) in albis, cui digni-fuerunt Z (et ingredientur (om mecum) sub lucidis vestimentis qui vivi sunt M).

- 3,5 ὁ νικῶν οὕτως περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς: inveniri victores qui induent vestimenta alba C: qui vincit sic induet (om vestimenta) alba Z (qui vincunt sic facient de seipsis vestimentum album M) — καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς: et ne (= non Z) annullabitur (= delebitur) nomen¹² eorum e tomo vitae CZ (et non annullabo (= delebo) nomen eorum e tomo vitae M) — καὶ ὁμολογήσω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ πατρὸς μου καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ: et memor-ero nominis¹³ eorum coram Patre meo qui in caelis est¹⁴ et coram angelis eius C: et confitebor nomen eius coram Patre meo et coram angelis (om eius) Z (et confitebor nomen eius coram Patre meo et coram angelis eius M).

⁶ om et 2. — ⁷ et audi et serva 2. — ⁸ si(n) autem non vigilas venio ad te ut fur 2. — ⁹ et non scis horam in qua venio ad te foras (?) ut furans, qui non scivit in quo tempore veniat super eum fur 2; non scis in qua hora venit super te fur 3. — ¹⁰ qui (= quorum) non inquinata-sunt vestimenta sua 2. — ¹¹ ambulaverunt 2; ambulabunt 3. — ¹² annullabo (= delebo) nomina 2 + 3. — ¹³ confitebor nomen 3 βγ. — ¹⁴ om qui in caelis est 2 + 3.

- 3,6 ὁ ἔχων οὖς: *qui habet* (*conj.*)¹⁵ aures audiendi¹⁶ CM: *qui habet* (*indic.*) aures audiendi Z — τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις: quid spiritus sanctus¹⁷ dicit *ad* ecclesias C: quid spiritus dicit *ad* ecclesias Z (quid spiritus dicit ecclesiis M).
- 3,7 καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ ἐκκλησίας γράψον: et *ad* angelum fratres-diligentium¹⁸ (= Philadelphensium) ecclesiae scribe C: et *ad* angelum Philadelphensium (fratres-diligentium »manche«) ecclesiae scribe Z (et angelo qui in Philadelphia est (*om* scribe) M) — τάδε λέγει ὁ ἅγιος ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖν Δαβὶδ: sic dicit sanctus et verus qui habet claves inferni C: sic dicit sanctus verus qui habet claves David Z (hoc <ullum> dicit sanctus verus qui habet claves paradisi M) — ὁ ἀνοίγων καὶ οὐδεὶς κλείσει καὶ κλείων καὶ οὐδεὶς ἀνοίγει: (*om* qui) aperit et nemo potest claudere eam (*om* et nemo aperit) C¹⁹: (*om* qui) aperire (aperit »viele«) et nemo est qui claudit, et nemo est qui aperit Z (qui aperit et nemo claudit (*conj.*), et claudit et nemo aperit M).
- 3,8 οἶδά σου τὰ ἔργα: *om* C²⁰: vidi (εἶδον!) opera tua Z (scio tua opera M) — ἰδοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἡνεωγμένην: *om* C²¹: ecce dedi coram te ostium apertum Z (ecce en dedi coram te ostium apertum M) — ἣν οὐδεὶς δύναται κλείσαι αὐτήν: *om* C (cf. 3,7 et nemo potest claudere eam)²²: quod nemo potest claudere ZM — ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν: propterea quod paucam habes virtutem gratiae C²³: quia paulam (pauca virtute (*nom.*) tu »manche«²⁴ habes virtutem (*om* habes virtutem »manche«) Z (quia pusillam habes virtutem M) — καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον καὶ οὐκ ἡρνήσω τὸ ὄμομά μου: et (*om* servasti) verbum meum²⁵ et non negasti²⁶ nomen meum C: et servasti verbum meum et non negasti nomen meum Z (et servasti meum verbum et non negasti verbum meum et nomen meum M).
- 3,9 ἰδοὺ διδῶ ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ: ecce dico vobis sodalitatem²⁷ satanae²⁸ C: ecce en do tibi synagogam satanae Z (ecce en do ex synagoge satanae M) — τῶν λεγόντων ἑαυτοὺς Ἰουδαίους εἶναι: qui dicunt seipsos Iudaeos (*om* esse) CM: qui dicunt seipsos Iudaeos exsistere (= esse) Z — καὶ οὐκ εἰσὶν ἀλλὰ ψεύδονται: et ii non sunt Iudaei, sed mendaces sunt C: et non sunt, sed mentiuntur ZM

¹⁵ habet (*ind.*) 2. — ¹⁶ *om* audiendi 2. — ¹⁷ *om* sanctus 3. — ¹⁸ Philadelphensium 3; fratres-diligentium βγ. — ¹⁹ qui aperit et nemo potest claudere (*om* eam) et (*om* et βγ) qui claudit, et nemo potest aperire 2 + 3. — ²⁰ + scio opera 2 + 3; + tua 3. — ²¹ + ecce en dedi tibi ostium apertum (ostia aperta 3) 2 + 3. — ²² + quia (quod 3) nemo potest claudere eam 2 + 3. — ²³ propter quod paulam (= paucam) habes virtutem 2 + 3. — ²⁴ quia pauca-virtute (*nom.*) αβγ (+ tu α; + tua tu β). — ²⁵ et servasti verba mea 2 + 3. — ²⁶ oblitus-es 3. — ²⁷ ecce en do ego sodalitatem 2 + 3. — ²⁸ satanas + tibi 3.

— ἰδοὺ ποιήσω αὐτοὺς ἵνα ἤξουσιν καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου : ecce²⁹ faciam eos ut veniant (*om et*)³⁰ adorent coram pedibus tuis C : (*om ecce*) faciam eos ut veniant et adorent coram pedibus tuis Z (*ecce en faciam eos ut veniant et adorent coram te M*) — καὶ γνώσιν ὅτι ἐγὼ ἠγάπησά σε : (*om et cognoscent*) quia ego³¹ dilexi te C : et cognoscent quia ego dilexi te (*et scies quia ego dilexi te M*).

3,10 ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον : propterea quod³² servasti tu³³ verbum³⁴ C : quia servasti verbum Z (*et servasti verbum M*) — κἀγὼ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης : et ego³⁵ servabo *te* in hora tentationum³⁶ quando veniam (*conh.*)³⁷ in omnem orbem C : et ego servabo *te* in hora tentationis meae quae futura est venire is omnem orbem Z (*et te servabo a tentationis tempore quae ventura est super omnem terram M*) — πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς : tentare omnes habitatores terrae³⁸ C : tentare omnes habitantes in facie terrae Z (*tentare habitatores istius M*).

3,11 ἔρχομαι ταχύ : ecce³⁹ venio velociter CZ (*venio velociter M*) — κράτει ὃ ἔχεις : confortare et stabilis⁴⁰ tene quod habes C : tene quod habes ZM — ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου : ne quis auferat a te coronam tuam C : ne quis accipiat coronam tuam ZM.

3,12 ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στῦλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ μου : et⁴¹ qui-
[cumque]⁴² invenietur victor faciam eum columnam templi⁴³ Dei mei C : qui vincit faciam eum columnam templi Dei mei Z (*qui victor est faciam eum columnam (om templi) Dei mei M*) — καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ : et foras *alius* ne (= non)⁴⁴ exibat C : et foras *alius* ne (= non) adhuc exibat Z (*et foras nemo exibat M*) — καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ μου τῆς καινῆς Ἱερουσαλήμ : et dabo eis domum (*umhū statt wūnhū meam (om civitatis Dei mei), novam Ierusalem C*⁴⁵ : et nomen civitatis Dei mei, novam Ierusalem ZM — ἡ καταβαίνουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομα μου τὸ καινόν : quae descendenda est (*om de caelo*) a Deo meo (*om et nomen meum novum*) C⁴⁶ : quae descendenda est a (= de) caelo Dei mei et nomen eius novum⁴⁷ Z (*quae descendebat a (= de) caelo Dei mei, et nomen eius novum (acc.) M*).

²⁹ ecce en 2 + 3. — ³⁰ et adorent 3. — ³¹ et ego 2. — ³² quia 2. — ³³ om tu 2 + 3. — ³⁴ verba 3. — ³⁵ om ego 3. — ³⁶ tentationis tuae 2 + 3. — ³⁷ veniat 2 + 3. — ³⁸ in terrae facie α. — ³⁹ om ecce 2 + 3. — ⁴⁰ om stabilis 2 + 3. — ⁴¹ om et 2 + 3. — ⁴² qui 2 + 3. — ⁴³ columnam faciam eum domum templi 2. — ⁴⁴ alius foras ne (= non) 2 + 3; om alius β. — ⁴⁵ et (+ nomen 3) civitatis Dei mei (+ et 3) novam Ierusalem 2 + 3. — ⁴⁶ quae descendenda est a (= de) caelo Dei mei et dabo eis nomen (+ meum 3) novum 2 + 3. — ⁴⁷ eius novum α.

- 3,13 ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις: *qui habet (conj.) aures audiendi audiat quid spiritus sanctus⁴⁸ dicit ad ecclesias* C: *qui habet (ind.) aures audiat quid dicit spiritus ad ecclesias* Z (*qui habet (conj.) aures audiendi audiat (om quid spiritus dicit ecclesiis) M*).
- 3,14 καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ ἐκκλησίας γράψον: *et ad angelum⁴⁹ Phrygiorum⁵⁰ ecclesiae scribe⁵¹ C: et ad angelum Laodicensium ecclesiae scribe Z (et angelo qui a (= e) Laodicea ecclesia (loc.), scribe M) — τάδε λέγει ὁ ἀμὴν, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινός: sic dicit (om amen)⁵² testis fidelis et verus C: sic dicit »Amen« testis fidelis et verus Z (hoc <ullum> dicit »Amen« testis fidelis (om et) verus M) — ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ θεοῦ: et in principio creaturae Dei C⁵³: principium principii creaturae Dei Z (a principio M).*
- 3,15 οἶδά σου τὰ ἔργα: *scio ego⁵⁴ opera tua C: scio opera tua Z (scio tua opera M) — ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἰ οὔτε ζεστός: quia non calidus es et nōn (= neque) frigidus C: quia non frigidus es et nōn (= neque) calidus ZM — ὅφελον ψυχρὸς ἦς ἢ ζεστός: om C: oporteret te frigidum esse et vel (= aut) calidum Z (bonum erat (= melius esset) quod vel (= aut) frigidus esses vel (= aut) calidus M).*
- 3,16 οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἰ καὶ οὔτε ζεστός οὔτε ψυχρὸς: *sed tepidus es (om οὔτε ... ψυχρὸς) C⁵⁵: sed tu tepidus es, et nōn (= neque) calidus et non (= neque) frigidus Z (sic quia tepidus es et nōn (= neque) calidus et non (= neque) frigidus M) — μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου: iudicabo ego te ex ore tuo C: futurus es vomari ex ore meo Z (versurus sum te ex ore meo M).*
- 3,17 ὅτι λέγεις ὅτι πλούσιός εἰμι καὶ πεπλούτηκα καὶ οὐδὲν χρεῖαν ἔχω: *quia dicis dives sum⁵⁶ et magnificatus-sum (= locupletatus-sum) et non unius⁵⁷ cuiusquam (= nullius) egenus sum C: quia dicis dives eram et magnificatus-sum (= locupletatus-sum) et non ullius-rei egenus sum Z (nam dicis quod opulentus sum et magnificor (= locupletor) et nihil necesse est mihi M) — καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἰ ὁ ταλαίπωρος καὶ ἐλεεινὸς καὶ πτωχὸς καὶ τυφλὸς καὶ γυμνός: et (om οὐκ οἶδας ὅτι) tu es miser et miserabilis et ineptus (= nudus)⁵⁸ et pauper⁵⁹ et caecus C: et non scis quod tu es miserabilis et piger (=*

⁴⁸ om sanctus 3. — ⁴⁹ ad-angelos 2. — ⁵⁰ Laodicensium 2 + 3. — ⁵¹ scripsit 2 »ut semper« (?) : 2,1 non notatur(!); 2,8 scripsit 2; 2,12 non notatur(!); 2,18 scripsit in ecclesiis(!) 2; 3,1 scripsit 2; 3,7 non notatur(!) [M habet semper scribe : 2, 1,8,12,18; 3,1,14 (om scribe 3,7)].

— ⁵² + »Amen« 2 + 3. — ⁵³ et principium creaturae (+ Dei 2) 2 + 3. — ⁵⁴ om ego 2 + 3. —

⁵⁵ om sed tepidus 2; + et quia non calidus es et non (= nec) frigidus 3. — ⁵⁶ + ego 3. —

⁵⁷ om unius : non ullius-rei 2 + 3. — ⁵⁸ om et ineptus 2 + 3. — ⁵⁹ pauper es 3.

miser) et pauper, nudus et caecus Z (et non scis quod tu es miser et miserabilis et pauper, et nudus et caecus M).

3,18 *συμβουλευέω σοι* : et⁶⁰ iam (= nunc) audi mihi (= me) et me-humiliabo⁶¹ propter te C : iam (= nunc) consiliarius fiam (= ero) tibi Z (consilium do tibi M) — *ἀγοράσαι παρ' ἐμοῦ χρυσίον πεπυρωμένον ἐκ πυρός* : accipe (= age) eme a me aurum tentatum (= probatum) in igne (*om in igne* C⁶²) CZ (consilium do tibi emere a me aurum probare (!) (= probatum) igne M) — *καὶ ἱμάτια λευκὰ ἵνα περιβάλλῃ καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνῃ τῆς γυμνότητός σου* : et vestimenta honorabilia (= pretiosa) ut induas⁶³, ne ⁶⁴ appareant pudenda (= [partes] pudendae) corporis tui⁶⁵ C : et vestimenta alba ut induas ne appareant indecentia nuditatis tuae Z (et vestimentum album ut iacias circa te ne appareat turpitudine nuditatis tuae M) — *καὶ κολλούριον ἐγχριᾶσαι τοὺς ὀφθαλμούς σου ἵνα βλέπῃς* : *om* C⁶⁶ : et pone tincturam in oculos tuos, ut videas Z (et oculorum-tincturam ducas circa oculos et videbis M).

3,19 *ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ ἐλέγχω καὶ παιδεύω* : nam diligo te et redarguo et instruo C⁶⁷ : ego quem⁶⁸ diligo, redarguo et instruo Z (quantum diligo aliquem redarguo et instruo M) — *ζήλευε οὖν καὶ μετανόησον* : age aemulationem et paenitentiam-age C : aemulare nunc et paenitentiam-age Z (aemulare autem et paenitentiam-fac M).

3,20 *ἰδοὺ ἔστηκα ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω* : ecce en venio (*qwd* statt *hwđ* !) ad portam tuam⁶⁹ (*om et*) pulso C : ecce en sto ego ad portam et pulso Z (ecce en sto iuxta portam et pulso M) — *καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ* : et aperiat⁷⁰ ostium, intrabo ad eum⁷¹ et habitabo cum eo et is mecum (*verb. cum me*) in regno meo (cf. 3,21) C : et aperiet (aperiat »manche«) ostia, intrabo ad eum et cenam faciam ad (= apud) eum et is mecum (*verb. cum me*) Z (aperiet ostium et intrabo ad eum et cenabo cum eo et is mecum (*verb. cum me*) M).

3,21 *ὁ νικῶν δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου* : *om* C⁷² : qui vincit dabo ei sedere mecum (*verb. cum me*) in throno meo Z (qui vincit dabo ei sedere (*om mecum*) in throno M) — *ὡς καὶ ἐνίκησα καὶ ἐκάθισα μετὰ τοῦ πατρὸς μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ* : sicut vici ego⁷³

— ⁶⁰ *om et* 2 + 3. — ⁶¹ cogitabo 2. — ⁶² + in igne 2 + 3) — ⁶³ te-vestias 2 + 3. — ⁶⁴ et ne 3. — ⁶⁵ pudenda nuditatis tuae 2 + 3. — ⁶⁶ + et pone collyrium(?) in oculos tuos ut videas 2; et pone collyrium(?) oculis tuis propterea quod videas (videbis) 3. — ⁶⁷ propterea quod (+ ego 3) diligo te, redarguo et instruo te 2 + 3. — ⁶⁸ quos β — ⁶⁹ in porta 2; ad ostium 3; ad portam tuam γ. — ⁷⁰ aperiet 2 + 3. — ⁷¹ per-eum 2. — ⁷² sicut ego vici ... mecum (*verb. cum me*) in throno meo 3. — ⁷³ sicut ego vici 3; sicut et ego vici 2.

et sedi á dextris Patris mei in throno gloriae⁷⁴ C: sicut et (*om* et »manche») ego vici et sedi in throno Patris mei Z (sicut et ego vici et sedi cum Patre meo in throno eius M).

- 3,22 $\delta \ \epsilon \chi \omega \nu \ \omicron \upsilon \varsigma$: qui habet (*conj.*)⁷⁵ aures audiendi⁷⁶ CM: qui habet (*conj.*; *indic.* »manche») aures (+ audiendi »manche») Z — $\tau \acute{\iota} \ \tau \acute{o} \ \pi \nu \epsilon \upsilon \mu \alpha \ \lambda \acute{\epsilon} \gamma \epsilon \iota \ \tau \alpha \acute{\iota} \varsigma \ \epsilon \kappa \kappa \lambda \eta \sigma \acute{\iota} \alpha \iota \varsigma$: quid spiritus sanctus dicit (*om* ecclesiis) C⁷⁷: quid dicit spiritus (spiritus dicit »manche») *ad* ecclesias Z (quid <ullum> dicit spiritus *ad* ecclesias M).

- 4,1 $\mu \epsilon \tau \acute{\alpha} \ \tau \alpha \upsilon \tau \alpha \ \epsilon \acute{\iota} \delta \omicron \nu$: et post hoc omne¹ vidi C: et post hoc omne (*om* omne »manche») vidi Z (post hoc vidi M) — $\kappa \alpha \acute{\iota} \ \acute{\iota} \delta \omicron \nu \ \theta \acute{\upsilon} \rho \alpha \ \eta \nu \epsilon \omega \gamma \mu \acute{\epsilon} \nu \eta \ \acute{\epsilon} \nu \ \tau \acute{\omega} \ \omicron \upsilon \rho \alpha \nu \acute{\omega}$: et ecce² circuli (= zonae)³ caeli aperti erant⁴ C: et ecce ostia caeli aperta erant Z (et ecce ostium apertum in caelo Z) — $\kappa \alpha \acute{\iota} \ \eta \ \phi \omega \nu \acute{\eta} \ \eta \ \pi \rho \acute{\omega} \tau \eta \ \eta \nu \ \eta \kappa \omicron \upsilon \sigma \alpha \ \acute{\omega} \varsigma \ \sigma \acute{\alpha} \lambda \pi \iota \gamma \gamma \omicron \varsigma \ \lambda \alpha \lambda \acute{o} \upsilon \sigma \eta \varsigma \ \mu \epsilon \tau' \ \acute{\epsilon} \mu \omicron \upsilon \ \lambda \acute{\epsilon} \gamma \omega \nu$: et vox tubae quam audiui primam quae loquebatur⁵ et dicebat ad me⁶ C: et vox tubae primae quam audiui (tubae quam audiui primam »manche») loquebatur mecum (*verb.* cum me) et dicebat Z (et vox prima quam audiui ut tubae loquendo (= loquens) M) — $\acute{\alpha} \nu \acute{\alpha} \beta \alpha \ \acute{\omega} \delta \epsilon, \ \kappa \alpha \acute{\iota} \ \delta \epsilon \acute{\iota} \xi \omega \ \sigma \omicron \iota \ \acute{\alpha} \ \delta \epsilon \acute{\iota} \ \gamma \epsilon \nu \acute{\epsilon} \sigma \theta \alpha \iota \ \mu \epsilon \tau \acute{\alpha} \ \tau \alpha \upsilon \tau \alpha$: ascende huc et ostendam tibi quid fiendum (= futurum) est posthac⁷ C: ascende huc et ostendam tibi, quid fiendum (= futurum) est in post-[hac] (= sequenti) tempore (est posthac »manche») Z (ascende huc et ostendam tibi quod fiendum (= futurum) est post hoc M).

- 4,2 $\epsilon \upsilon \theta \acute{\epsilon} \omega \varsigma \ \acute{\epsilon} \gamma \epsilon \nu \acute{o} \mu \eta \nu \ \acute{\epsilon} \nu \ \pi \nu \epsilon \acute{\upsilon} \mu \alpha \tau \iota$: et in hora illa (= in illo tempore) fuit (factus-est) in me spiritus sanctus C⁸: et ad-tempus-perveniens [erat] (*part. aor.*) in me spiritus (et velociter fui ego spiritu »manche») Z (et in-eodem-tempore fui spiritu M) — $\kappa \alpha \acute{\iota} \ \acute{\iota} \delta \omicron \nu \ \theta \rho \acute{o} \nu \omicron \varsigma \ \acute{\epsilon} \kappa \epsilon \iota \tau \omicron \ \acute{\epsilon} \nu \ \tau \acute{\omega} \ \omicron \upsilon \rho \alpha \nu \acute{\omega}$: et vidi thronum unum quia stabat in caelo C⁹: et vidi thronum unum quia stabat (et ecce thronus ibi »manche») in caelo Z (et ecce en thronus stabat in caelo M) — $\kappa \alpha \acute{\iota} \ \acute{\epsilon} \pi \acute{\iota} \ \tau \acute{o} \nu \ \theta \rho \acute{o} \nu \omicron \nu \ \kappa \alpha \theta \acute{\eta} \mu \epsilon \nu \omicron \varsigma$: et super thronum (*om* sedens) C: et super thronum sedebat ZM.

- 4,3 $\kappa \alpha \acute{\iota} \ \acute{o} \ \kappa \alpha \theta \acute{\eta} \mu \epsilon \nu \omicron \varsigma \ \acute{\omicron} \mu \omicron \iota \omicron \varsigma \ \acute{\omicron} \rho \acute{\alpha} \sigma \epsilon \iota \ \lambda \acute{\iota} \theta \omega \ \acute{\iota} \acute{\alpha} \sigma \pi \iota \delta \iota \ \kappa \alpha \acute{\iota} \ \sigma \alpha \rho \delta \acute{\iota} \omega$: (*om* et qui sedebat cf. 4,2b) similis aspectui (*om* lapidis) iaspis (*om* et) stadion (!)¹⁰

⁷⁴ cum Patre meo in throno eius 2 + 3. — ⁷⁵ habet (*ind.*) 2 + 3 $\alpha \gamma$. — ⁷⁶ *om* audiendi 2 $\beta \gamma$. — ⁷⁷ quid spiritus (*om* sanctus 3 $\alpha \beta \gamma$) dicit *ad* ecclesias 2 + 3.

¹ *om* omne $\alpha \beta \gamma$. — ² ecce en 2. — ³ ostia 2 + 3. — ⁴ aperta erant 2 + 3. — ⁵ et vox tubae primae quam audiui loquebatur 3; et vox tubae quam audiui primam $\alpha \beta$. — ⁶ mecum (*verb.* cum me) et dicebat 2 + 3. — ⁷ fiendum sit (est 2) in post[hac] tempore 2 + 3; fiendum est posthac $\alpha \beta \gamma$. — ⁸ et ad-tempus-perveniens [erat] in me spiritus 3; et fui in spiritu sancto 2; et velociter fui (factus-sum) ego spiritu $\alpha \beta \gamma$. — ⁹ et ecce thronus ibi in caelo $\alpha \beta \gamma$. — ¹⁰ aspectui gemmae (gemmarum 3) iaspis et sardiōn (sardiōnis 3) 2 + 3; et in throno sedens [erat] similitudinis visionum gemmarum $\alpha \beta \gamma$.

C : (*om* et qui sedebat) similis aspectui (similitudinis visionis »manche«) gemmarum iaspidis et sardionis Z (similis aspectui gemmae iaspis et sardion M) — *καὶ ἱρὶς κυκλόθεν τοῦ θρόνου ὅμοιος ὁράσει σμαραγδίνῃ* : et sacerdotes (*ἱρὶς* = *ιερεῖς* iris Hörfeher; cf. *πρεσβυτέρους* 4,4) in-circuitu throni similes aspectui smaragdinae (*scil.* gemmae) CZ (et honor (= maiestas) in-circuitu throni similitudinis aspectus smaragdinae (*scil.* gemmae) M).

4,4 *καὶ κυλόθεν τοῦ θρόνου θρόνους εἴκοσι τέσσαρας καὶ ἐπὶ τοὺς θρόνους εἴκοσι τέσσαρας πρεσβυτέρους καθημένους περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς* et¹¹ in-circuitu throni¹² (*om* thronos viginti quattuor et super thronos sedebant)¹³ XX et IV seniores¹⁴ induti¹⁵ vestimentis albis et in capitibus suis habebant¹⁶ coronas aureas C¹⁷ : et in-circuitu throni viginti et quattuor, et super thronos sedebant viginti et quattuor seniores induti vestimentis albis et in capitibus suis coronas auri (aureas »manche«) Z (et in circuitu throni videbam thronos viginti et quattuor, et super thronos sedebant viginti et quattuor sedebant iacti circa semetipsos albis et super capita eorum coronae auri (= aureae) M).

4,5 *καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαί* : et a throno <illinc> exhibant fulgura CZ (et e throno *resplendebant* fulgura M) — *καὶ ἑπτὰ λάμπαδες πυρὸς καιόμενα ἐνώπιον τοῦ θρόνου* : et septem lampades ignis inflammatae coram throno CZ (et septem faculae ardentes coram throno M) — *ἃ εἰσιν τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ* : quae sunt septem virtutes spiritus sancti¹⁸ C : qui sunt septem spiritus Dei Z (quae sunt septem portiones spiritūs Dei).

4,6 *καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου ὡς θάλασσα ὑαλίνη ὁμοία κρυστάλλῳ* : et erat¹⁹ coram throno (*om* tamquam) mare vitreum in similitudinem candoris²⁰ gelūs C : et erat coram throno (*om* tamquam) mare vitreum simile candori (in similitudinem candoris »manche«) gelūs Z (et coram throno mare ut vitreum simile crystallo M) — *καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσσαρα ζῶα γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμπροσθεν καὶ ὀπισθεν* : et in medio throni (*om* et in circuitu throni)²¹ quattuor viva (= animalia) et plena erant²² oculis a-tergo et a-fronte²³ C : et in medio throni (+ et in circuitu throni »manche«) quattuor viva (= animalia) et (*om* et »manche«) plena erant (*om* erant »manche«) oculis a-fronte et a-tergo (a-tergo et a-fronte »manche«) Z (et in medio throni

¹¹ *om* et 3. — ¹² circa thronum 2 + 3. — ¹³ + throni XXIV et super thronos sedebant 2 + 3. — ¹⁴ XXIV seniores 3 (seniores XXIV 2). — ¹⁵ et induti 2. — ¹⁶ *om* habebant 3. — ¹⁷ et seniores viginti et quattuor induti aureis αβγ. — ¹⁸ qui sunt VII virtutes spiritūs Dei 2 + 3. — ¹⁹ *om* erat βγ. — ²⁰ simile candori 2 + 3. — ²¹ + et in circuitu throni αβγ. — ²² *om* erant αβγ. — ²³ a-fronte et a-tergo 2 + 3; a-tergo et a-fronte αβγ.

et in circuitu throni quattuor viva (= animalia) plena oculis coram (= ante *adv.*) et retro M).

- 4,7 καὶ τὸ ζῶον τὸ πρῶτον ὁμοιον λέοντι : et erat vivum (= animal) primum simile leoni CZM — καὶ τὸ δεύτερον ζῶον : et²⁴ secundum (*om* vivum (= animal)²⁵) C : et secundum vivum (= animal) ZM — καὶ τὸ τρίτον ζῶον ἔχων τὸ πρόσωπον ὡς ἀνθρώπου : et tertium vivum (= animal) vultus²⁶ hominis C : et tertium vivum (= animal) vultum (habebat vultum »manche») Z (et tertium vivum (= animal) simile homini M) — καὶ τὸ τέταρτον ζῶον ὁμοιον ἀετῶ πετομένῳ : et quartum vivum (= animal) simile aquilae volanti CZ (et quartum vivum (= animal) simile aquilae (*om* volanti) M).

- 4,8 καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα ἐν καθ' ἐν αὐτῶν ἔχων ἀνὰ πτέρυγας ἕξ, κυκλόθεν καὶ ἔσωθεν γέμουσιν ὀφθαλμῶν : et quattuor vivis (= animalibus) erant sex sex (= senae) alae²⁷, et circum et abintus plena erant oculis C : et quattuor viva (= animalia) erant uni uni (= unicuique) ex iis sex alae circum et abintus plena erant oculis²⁸ (sex alae circa (*adv.*) impleta oculis »manche») Z (et quattuor viva (= animalia) coram (= ante) habebant et ἐξ uno sex sex (= senas) alas (*om* et circum) et in interiore-parte plena erant oculis M) — καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς λέγοντες : et non quiescebant die ac nocte et dicebant²⁹ C : (+ et »manche») non quiescebant, non die ac nōn (= neque) nocte dicendo (in dicendo »manche») Z (et requiem non habebant a die ac a nocte dicendo M). — ἅγιος ἅγιος ἅγιος κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ᾧ καὶ ὁ ὦν καὶ ὁ ἐρχόμενος : sanctus sanctus sanctus³⁰ Dominus virtutum, qui ens[-supremus] (= aeternus) et vivit in aeternitates et qui venturus est³¹ C : sanctus sanctus sanctus sanctus sanctus sanctus sanctus (9×) Dominus Deus omnipotens qui ens[-supremus] (= aeternus) et es et venturus es Z (sanctus sanctus sanctus (3×)³² Dominus omnipotens qui ens[-supremus] (= aeternus) et est et venturus est M).

- 4,9 καὶ ὅταν δώσουσιν τὰ ζῶα δόξαν καὶ τιμὴν καὶ εὐχαριστίαν : et quando dabant viva (= animalia) gloriam et³³ honorem et benedictionem C : et quando dabant viva (= animalia) gloriam et honorem et gratiarum-actionem (viva (= animalia) honorem et gratiarum-

²⁴ *om* et 2. — ²⁵ + vivum (= animal) 2 + 3. — ²⁶ habebat vultum 2 (+ 3). — ²⁷ erant un(i) un(i) (= unicuique) ex eis sex sex (= senae) (sex 2) alae 2 + 3. — ²⁸ circa (*adv.*) impleta oculis αβγ. — ²⁹ non die ac non (= nec) nocte dicendo (= dicentes) 2 + 3. — ³⁰ sanctus 9× 3 αβγ. — ³¹ Dominus omnipotens qui ens[-supremus] (= aeternus) et es [et qui] venturus es 2; Dominus omnipotens qui ens[-supremus] (= aeternus) et quies et qui venturus est (= es) 3. — ³² sanctus (3×) EB. — ³³ *om* gloriam et 2 αβ; honorem et laudationem (gratiarum-actionem 3 γ) 2 + 3.

actionem »manche«) Z (et quando dabant viva (= animalia) gloriam et honorem et benedictionem M) — τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ, τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων : sedenti in throno, vivo³⁴ in aeternitatibus³⁵ C : sedenti super throno, vivo in aeternitates aeternitatum (+ Amen »manche«) Z ([ei] qui sedet super thronum vivificationis in aeternitates aeternitatum M).

4,10 πεσοῦνται οἱ εἴκοσι τέσσαρες ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ προσκυνήσουσιν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων : cadebant viginti et quattuor³⁶ seniores coram throno et adorabant vivum aeternitatum C³⁷ : om Z (et cadent viginti et quattuor seniores coram throno et adorabunt in aeternitates aeternitatum M) — καὶ βαλοῦσιν τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου λέγοντες : et ponebant³⁸ coronas³⁹ suas coram throno et dicebant⁴⁰ C : et ponebant (ponendo (= ponentes) »manche«) coronas suas coram throno dicendo (= dicentes) (dicebant »manche«) Z (et iacent coronas suas coram throno dicendo (= dicentes) M).

4,11 ἄξιός ἐἴ, ὁ κύριος καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν : dignus es⁴¹ Domine Deus⁴² : dignus es (dignum est tibi »manche«) Domine Deus noster sancte Z (dignus es Domine noster et Deus M) — λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δύναμιν : accipere gloriam et honorem et benedictionem⁴³ C : accipere gloriam et honorem et virtutem (om et virtutem »manche«) Z (accipere gloriam et honorem et virtutem M) — ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα : quia tu creasti⁴⁴ omne (= omnia) C : quia tu creasti (acquisivisti »manche«) omne (= omnia) Z (quia tu fecisti omnia (*verb.* omne <ullum>⁴⁵ M) — καὶ διὰ τὸ θέλημά σου ἦσαν καὶ ἐκτίσθησαν : et in tuo vellendo (= in tua voluntate⁴⁶ (creata-sunt et stant firmata⁴⁷ C : et in vellendo tuo (et in tuo vellendo »manche«) creata-sunt et stant firma Z (et propter voluntatem tuam erant et sunt M).

5,1 καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου βιβλίον : et vidi in dextera manu¹ [eius] quia sedebat super thronum quia habebat² scriptionem (= librum)³ C : et vidi in manu dextera (in dextera manu »manche«) [eius] qui sedebat super thronum (+ quia habebat »manche«) librum Z (et vidi supra thronum eius qui sedebat

³⁴ *om* vivo 2. — ³⁵ in aeternitates aeternitatum 3 γ; in aeternitates aeternitatum, Amen 2 αβ. — ³⁶ *om* viginti et quattuor 2 γ. — ³⁷ *om* cadebant ... aeternitatum 3 αβ. — ³⁸ ponendo (= ponentes) αβγ. — ³⁹ coronam 2. — ⁴⁰ dicendo (= dicentes) 2 + 3. — ⁴¹ dignum est 2 αβγ (+ tibi αβ). — ⁴² Dominus et (*om* et 2) Deus noster 2 + 3. — ⁴³ gloriam et honorem (*om* benedictionem) 3 αβγ. — ⁴⁴ acquisivisti αβγ. — ⁴⁵ omne (= omnia) EB. — ⁴⁶ in vellendo tuo (= in voluntate tua) 2 + 3. — ⁴⁷ firma 2 + 3.

¹ in manu dextera 3. — ² *om* quia habebat 2 + 3. — ³ librum 3.

super thronum librum M) — γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ὀπισθεν κατεφραγισμένον σφραγίσιν ἑπτὰ : scriptam (= scriptum) intus et extra et⁴ signatam (= signatum) septem signaculis (sg.) CZ (scriptum internum et externum signaculis (sg.) septem M).

5,2 καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν κηρύσσοντα ἐν φωνῇ μεγάλῃ : et vidi angelum unum fortem quia⁵ praedicabat voce magna et⁶ dicebat⁷ C : et vidi angelum unum fortem quia praedicabat in voce magna (voce magna + et dicebat »manche») Z (et vidi angelum validum qui praedicabat voce magna M) — τίς ἄξιος ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον καὶ λῦσαι σφραγίδας αὐτοῦ : quis est dignus aperire scriptionem (= librum)⁸ et solvere signacula eius C : quis est dignus aperire librum et solvere signacula eius (istius »manche») Z (quis dignus est aperire (om librum et solvere) signacula huius M).

5,3 καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ἐν τῷ οὐρανῷ οὐδὲ ἐπὶ τῆς γῆς οὐδὲ ὑποκάτω τῆς γῆς : et nemo inventus-est qui⁹ poterat non in caelo et nón (= neque) in terra (om neque sub terra C) : et nemo poterat non in caelo et nón (= neque) in terra et nón (= neque) súb terra Z (et non unus quis non poterat et non (= neque) in caelo et nón (= neque) in terra et nón (= neque) súb terra M) — ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον οὐτε βλέπειν αὐτό : aperire scriptionem (= librum)¹⁰ et spectare in eam (= eum) C : aperire librum quia non viderunt eum Z (et nón (= neque) videre illum M).

5,4 καὶ ἔκλαιον πολὺ : et ego¹¹ flebam perquam C¹² : et ego flebam perquam (et lamentabantur multi »manche») Z (et fleui perquam M) — ἄξιος εὐρέθῃ ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον οὐτε βλέπειν αὐτό : inventus-est dignus aperire scriptionem (= librum)¹³ et spectare in eam (= eum)¹⁴ C¹⁵ : inventus-est dignus aperire librum et spectare in eum (inventus-est ... librum et legere eum vel videre eum »manche») Z (inventus-est dignus aperire librum, et nón (= neque) videre librum M).

5,5 καὶ εἰς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι : et unus¹⁶ ex¹⁷ senioribus dicit ad me C : et unus a (= ex) senioribus dicit ad me (et unus quidam a (= ex) senioribus dicit »manche») Z (et unus quidam a (= ex) grandibus-natu dicit ad me M) — μὴ κλαῖε : ne fleas C¹⁸ : ne fleas (ne lamentemini »manche») Z (ne fleas M) — ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον καὶ τὰς ἑπτὰ σφραγίδας αὐτοῦ : et dignus est¹⁹ solvere scriptionem (= librum)²⁰ et aperire²¹

— ⁴ om et αβγ. — ⁵ om quia 2. — ⁶ magna voce et 2; in voce magna 3. — ⁷ om et dicebat 3. — ⁸ librum 3. — ⁹ om inventus-est qui 2 + 3. — ¹⁰ librum 3. — ¹¹ om ego 2. — ¹² et lamentabantur multi αβγ. — ¹³ librum 3. — ¹⁴ et legere eam (= eum) vel videre eam (= eum) αβγ. — ¹⁵ aperire scriptionem (= librum) et solvere signacula et nón (= neque) spectare 2. — ¹⁶ unus quidam αβγ. — ¹⁷ a (= ex) 2 + 3. — ¹⁸ ne lamenteris αβγ. — ¹⁹ om et dignus est 2 + 3. — ²⁰ librum αβγ. — ²¹ aperire scriptionem et solvere 2 + 3.

(om septem) signacula eius C : aperire librum et solvere (om solvere »manche«) septem signacula eius Z (aperire librum et solvere librum et septem signacula eius M).

5,6 καὶ εἶδον ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου : et vidi²² in medio²³ throni C : et vidi (om vidi »manche«) in medio throni Z (et vidi in medio throni M) — καὶ τῶν τεσσάρων ζώων καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων : et in medio quattuor vivorum (= animalium) (om et in medio seniorum) C²⁴ : et in medio (om in medio »manche«) quattuor vivorum (= animalium) et in medio seniorum Z (quattuor (om et) vivorum (= animalium) et in medio seniorum grandium-natu M) — ἀρνίον ἐστηκός ὡς ἐσφαγμένον : similem agno mactato C²⁵ : agnus stabat mactatus Z (agnus stabat sicut occisus M) — ἔχων κέρατα ἑπτὰ καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτὰ : et habebat cornua septem²⁶ et oculos²⁷ septem C : et habebat (cuius (om et habebat) »manche« septem cornua et oculos (oculi »manche«) septem Z (et habebat cornua septem et oculos septem M) — οἱ εἰσιν τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ : qui sunt²⁸ septem²⁹ virtutes spiritūs (om Dei)³⁰ C : qui sunt septem spiritūs Dei Z (qui sunt portiones (verb. partes) septem (= nom.) gratiarum spiritus Dei M) — ἀπεσταλμένοι εἰς πᾶσαν τὴν γῆν : qui missi sunt³¹ per-omnes terminos³² C : qui sunt (om qui sunt »manche«) missi per-omnem terram Z (ad omnem terram : om qui missi sunt M).

5,7 καὶ ἦλθεν καὶ εἴληφεν ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου : et venit, (om et)³³ habuit (= tenuit)³⁴ de³⁵ dextera manu illum (= eius ?)³⁶ qui sedebat super thronum C : et venit, (om et) recepit de dextera manu eius qui sedebat super thronum Z (et venit et accepit ex dextera [eius] qui sedebat super thronum M).

5,8 καὶ ὅτε ἔλαβεν τὸ βιβλίον : et quando accepit scriptionem (= librum)³⁷ CZM — τὰ τέσσαρα ζῶα καὶ οἱ εἴκοσι τέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου : quattuor-facierum viva (= animalia)³⁸ et viginti et quattuor seniores cadebant coram agno C : quattuor viva (= animalia) et viginti et quattuor seniores cadebant coram agno Z (quattuor viva (= animalia) et viginti et quattuor grandes-natu ceciderunt coram agno dicendo (= dicentes M) — ἔχοντες ἕκαστος κιθάραν καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων : et habebant³⁹ quisque citharam et thuribulum aureum plenum odoramento CZ

²² om vidi αβγ. — ²³ om in medio αβ. — ²⁴ + et in medio seniorum 2 + 3. — ²⁵ om similem : agnus stabat mactatus 3. — ²⁶ qui habebat VII cornua 2 + 3; qui β : cuius αγ, om habebat γ. — ²⁷ oculi; et septem oculos αβγ. — ²⁸ qui sunt om αβγ. — ²⁹ VII 2 + 3. — ³⁰ spiritūs Dei virtutes 3; Dei virtutes 2. — ³¹ qui sunt missi 2 + 3 αβγ. — ³² per-omnem terram 2 + 3. — ³³ + et 2. — ³⁴ accepit 2. — ³⁵ a (= e) dextera 2. — ³⁶ eius qui 2 + 3. — ³⁷ librum αβ; librum et 3. — ³⁸ IV viva (= animalia) 2 + 3. — ³⁹ qui habebant 2.

(habendo (= habentes) quisque citharam et calices aureos impletos odoramentis M) — *αἱ εἰσιν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων*: quae erant orationes⁴⁰ sanctorum C: quae est oratio (*pl. t.*) sanctorum Z (quae sunt orationes sanctorum M).

- 5,9 *καὶ ᾄδουσιν ὡδὴν καινὴν λέγοντες*: et benedicebant benedictionem novam⁴¹ et dicebant C: et benedicebant canticum novum (*pl. t.*) et dicebant Z (et cantabant canticum novum (*pl. t.*) dicendo (= dicentes M) — *ἄξιός ἐστι λαβεῖν τὸ βιβλίον καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ*: dignus est Agnus⁴² accipere scriptionem (= librum)⁴³ et aperire signacula eius C: dignus es accipere scriptionem<-istam> (librum-<-istum> »manche») et aperire signacula istius Z (dignus es accipere librum<-istum> et aperire signacula istius M) — *ὅτι ἐσφάγης καὶ ἡγόρασας τῷ θεῷ ἐν τῷ αἵματί σου*: *propterea quod* tu mactatus-es et emisti nos⁴⁴ in-filiorum-adoptionem⁴⁵ sanguine tuo C: quia mactatus-es et emisti nos Deo sanguine tuo Z (quia occisus-es et emisti nos in Deo sanguine tuo M) — *ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους*: ab (= ex) omnibus generationibus⁴⁶ (*om* et linguis) et populis⁴⁷ et gentilibus (= Gentibus) C: ab (= ex) omnibus generationibus et ab (= ex) linguis et ab (= ex) synagogis (populis »manche») gentilium (= Gentium) Z (ab (= ex) omnibus tribubus et ab (= ex) linguis et a (= ex) populis et ab (= ex) generationibus M).

- 5,10 *καὶ ἐποίησας αὐτοῖς τῷ θεῷ ἡμῶν βασιλείαν καὶ ἱερεῖς*: et⁴⁸ fecisti nos (*om* regnum⁴⁹ et) sacerdotes⁵⁰ Dei nostri C: et fecisti hos Dei nostri reges et sacerdotes (sacerdotes et reges »manche») Z (et fecisti eos Deo nostro regnum et sacerdotes M) — *καὶ βασιλεύσουσιν ἐπὶ τῆς γῆς*: et regnabimus super terram C: regnare super terram Z (et regnabunt super terram M).

- 5,11 *καὶ εἶδον καὶ ἤκουσα φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν κύκλῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν ζώων καὶ τῶν πρεσβυτέρων*: audiebam (*om* et) videbam in circuitu throni voces angelorum multorum circa-quattuor viva (= animalia) C⁵¹: et vidi et audivi vocem angelorum multorum qui stabant in circuitu throni et quattuor vivorum (= animalium) et sacerdotum Z (et vidi et audivi ut vocem angelorum in circuitu throni et grandium-natu et vivorum (= animalium) M) — *καὶ ἦν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν μυριάδες μυριάδων καὶ χιλιάδες χιλιάδων*: et erat numerus

⁴⁰ quae sunt orationes 2; quae est oratio (*pl. t.*) 3. — ⁴¹ in benedictionibus novis 2. — ⁴² dignus es (+ Domine Deus noster(?) 2) accipere 2 + 3. — ⁴³ librum 2 + 3. — ⁴⁴ + Deo nostro 3. — ⁴⁵ + Dei 2. — ⁴⁶ + et a (= ex) linguis 2. — ⁴⁷ + et linguis et populis (*sic!*) B. — ⁴⁸ et ... Dei nostri *om* 2. — ⁴⁹ + regnum 3. — ⁵⁰ et sacerdotes et reges *αβ*. — ⁵¹ et vidi et audivi vocem angelorum multorum (*om* multorum 2) in-circuitu throni et quattuor (*om* quattuor 3) vivorum (= animalium) et circa-seniores 2 + 3.

(*pl.*!)⁵² eorum decem-millia decem-millium et millia millium C: et erat numerus (*sg.*) eorum decem-millia decem-millium et millia millium ZM.

5,12 λέγοντες φωνῇ μεγάλῃ · ἄξιός ἐστιν τὸ ἄρνιον τὸ ἐσφαγμένον: qui⁵³ clamabant⁵⁴ voce magna: dignus est Agnus mactatus C: dicebant (et dicebant »manche«) voce magna: dignus est Agnus mactatus Z (dicendo (= dicentes) voce magna: dignus est Agnus occisus M) — λαβεῖν τὴν δύναμιν καὶ πλοῦτον καὶ ἰσχὺν καὶ τιμὴν καὶ δόξαν καὶ εὐλογίαν: accipere virtutem et magnitudinem (= divitias) (*om* et sapientiam et fortitudinem et honorem et gloriam (*om* et benedictionem) C⁵⁵: accipere magnitudinem et sapientiam et virtutem et honorem et gloriam et benedictionem Z (accipere virtutem et super-elegantiam (= divitias) et sapientiam et fortitudinem et honorem et gloriam et benedictionem M).

5,13 καὶ πᾶν κτίσμα ὃ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐστίν: et omnis creatura (*pl. t.*) quae⁵⁶ in⁵⁷ caelo et in terra (*om* et sub terra) et⁵⁸ in mari⁵⁷ C: et omnis creatura (*pl. t.*) quae in caelo et in terra et in mari Z (et omnem creaturam (*pl. t.*) quae in caelo et super terram et sub terra et quae in mari M) — καὶ ἐν αὐτοῖς πάντα: et omnes virtutes quae⁵⁹ in eis C: et quae in eis Z (ab iis omnibus M) — ἤκουσα λέγοντας: quia⁶⁰ dicebant CZM — τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ καὶ τῷ ἁρνίῳ: <quod = > qui sedet in throno⁶¹ Agnus CZ (qui sedebat super thronum et Agno M) — ἡ εὐλογία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων: benedictus⁶² et (*om* et Z) exaltatus⁶³ et glorificatus⁶⁴ in aeternitates aeternitatum⁶⁵ CZ (benedictio et honor et gloria in aeternitates aeternitatum M).

5,14 καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεσαν καὶ προσεκύνησαν: et seniores cadebant coram eo et adorabant eum (*om* eum Z⁶⁶) CZ (et seniores ceciderunt et adoraverunt M).

6,1 καὶ εἶδον ὅτι ἤνοιξεν τὸ ἄρνιον μίαν ἐκ τῶν ἐπτὰ σφραγίδων: et vidi quia aperuit Agnus unum a (= ex) (*om* septem)¹ signaculis C: et vidi quia aperuit (+ Agnus 1 Hs) unum a (= ex) (*om* septem)

⁵² numerus (*sg.*) 2 + 3. — ⁵³ et 3; *om* qui 2. — ⁵⁴ clamabant et dicebant 2 + 3. — ⁵⁵ accipere magnitudinem et sapientiam et divinitatem et honorem et gloriam et divinitatem(!) 2; accipere virtutem et magnitudinem et sapientiam et honorem et gloriam 3. — ⁵⁶ + est 2; sunt *pl. t.*) 2 + 3. — ⁵⁷ in caelo et super terram et in mari 3. — ⁵⁸ et quae in mari β. — ⁵⁹ et quae in eis omnis 3. — ⁶⁰ quae β. — ⁶¹ + et 3. — ⁶² est benedictus 2. — ⁶³ *om* exaltatus 2. — ⁶⁴ + omnipotens 3. — ⁶⁵ *om* aeternitatem 2; in aeternitates aeternitatum amen 3. — ⁶⁶ *om* eum 2 + 3.

¹ + VII 2 + 3.

- signaculis (unum septem signaculorum 1 Hs) Z (et vidi et quando aperuit Agnus unum a (= ex) septem signaculis M) — *καὶ ἤκουσα ἐνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων λέγοντος ὡς φωνῇ βροντῆς* : et audiui ab (= ex) uno quattuor vivorum (= animalium) ut vocem tonitruui qui² dicebat³ C : et audiui ex uno quattuor vivorum (= animalium) ut vocem tonitruui quia dicebat Z (et audiui unum ex quattuor vivis (= animalibus), dicebat ut vox tonitruui M) — *ἔρχου* : venio⁴ C : <quod = :> (om quod »manche») venio Z (veni M).
- 6,2 *καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν ἔχων τόξον* : et qui equitans erat in eo habebat arcum CZM — *καὶ ἐξῆλθεν νικῶν καὶ ἵνα νικήσῃ* : et venit vincere⁵ ut vinceret C : et venit victor (vincens) ut vinceret Z (et exiit victor (vincens) ut vinceret M).
- 6,3 *τὴν σφραγίδα δευτέραν* : signaculum secundum⁶ CZM — *ἤκουσα τοῦ δευτέρου ζώου λέγοντος · ἔρχου* : audiui ex secundo vivo (= animali)⁷ quia⁸ dicebat : venio⁹ CZ (audiui ex seculo vivo (= animali) quia dicebat (om venio) M).
- 6,4 *ἄλλος ἵππος πυρρός* : alius¹⁰ equus canus¹¹ CM : alius equus rufus Z — *καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' αὐτὸν ἐδόθη αὐτῷ λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἐκ τῆς γῆς* : et qui equitans erat super eum¹² (in eo »manche») datum-est ei accipere (= sumere) pacem¹³ ex terra CZ (et qui equitans erat super (om eum) data-est ei (om accipere) pax ex terra M) — *καὶ ἵνα ἀλλήλους σφάξουσιν καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη* : et datum-est ei accipere ensem (= gladium) unum magnum¹⁴, quo trucidaret omnem habitatorem terrae¹⁵ C : (om et) ut invicem mactarent et datus-est ei ensis (= gladius) unus (om unus »manche») magnus Z (et invicem occident et datus-est ei gladius magnus M).
- 6,5 *λέγοντος · ἔρχου* : quia dicebat : venio¹⁶ C : quia (om quia »manche») dicebat <quod = :> (om quod »manche») venio Z (quia ibat M) — *καὶ εἶδον καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας* : et vidi alium equum nigrum¹⁷ C : et vidi et ecce equus niger ZM — *καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ* : et qui equitans erat in eo¹⁸ habebat stateram in manu sua¹⁹ C : et qui sedens erat super eum habebat stateram in manu sua Z (et qui equitans erat in eo habebat in manu sua iugum M).

² quia 2. — ³ om qui dicebat 2 + 3. — ⁴ <quod = :> venio 3. — ⁵ victor (vincens) 2. — ⁶ secundum signaculum 3. — ⁷ secundum vivum (= animal) 2. — ⁸ om quia 3. — ⁹ quod venio 3. — ¹⁰ om alius 2. — ¹¹ rufus 2; fulvus quod est rufior[quam] albus 3. — ¹² in eo 2 αβ. — ¹³ data-est ei pax (om accipere) 2. — ¹⁴ datus-est ei (om accipere) ensis (= gladius) unus magnus 2. — ¹⁵ om quo trucidaret omnem habitatorem terrae 3; qui (verb. cui) non habitare-facit(?) (om omnem) habitatorem terrae 2. — ¹⁶ quia dicebat <quod = :> venio 2. — ¹⁷ et vidi quod exiit equus niger 2; et vidi et ecce equus niger 3. — ¹⁸ super eum 2 + 3. — ¹⁹ in manu sua stateram 2.

- 6,6 καὶ ἤκουσα ὡς φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζώων : et audivi (*om* tamquam) vocem in medio (*om* quattuor)²⁰ vivorum (= animalium) C : et audivi (*om* tamquam) vocem quattuor vivorum (= animalium) ZM — λέγουσαν : qui dicebant C ; *om* Z (dicendo = dicens M) — χοῖνιξ σίτου δηναρίου καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῶν δηναρίου : cavum unum tritici denario uno et tria cava (*sg.*) hordei denario (+ uno Z) CZ²¹ (cavum tritici drachmā et tria cava hordei drachmā M) — καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον μὴ ἀδικήσης : et (Z) oleo et vino ne damnum-pares²² CZ (oleo et vino ne (= non) damnum-parabis M).
- 6,7 φωνὴν τοῦ τετάρτου ζώου λέγοντος · ἔρχου : (*om* vocem) ex quarto vivo (= animali) *quia dicebat* : venio C : vocem quarti vivi (= animalis) *quia dicebat* <quod = :> venio Z ((*om* vocem) ex quarto vivo (= animali) dicendo : veni M).
- 6,8 καὶ εἶδον καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρός : (*om* et vidi) et²³ ecce²⁴ alius equus-fulvus²⁵ C : et vidi et ecce equus chlorus²⁶ (χλωρος) (quod est pavghlach)²⁷ (et vidi et equus pallidus (? zartak) M) — καὶ ὁ καθήμενος ἐπάνω αὐτοῦ ὁ θάνατος : et *qui* sedebat²⁸ super eum habebat mortem CZ (et *qui* equitans erat in eo, nomen eius erat mors M) — καὶ ὁ ᾧδης ἠκολούθει μετ' αὐτοῦ : et infernus vadebat²⁹ póst eum CZ (et infernus sequebatur eum M) — καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξουσία ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς γῆς ἀποκτεῖναι : et datus-est ei principatus (= potestas)³⁰ trucidare quartam partem terrae³¹ C : et datus-est ei principatus quartam partem mundi trucidare Z (et datus-est ei principatus super quartam-partem terrae occidere M) — ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν λιμῷ καὶ ἐν θανάτῳ καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς fame et ense (= gladio)³² et morte et bestiis terrae C : ense (= gladio) et fame et morte et bestiis terrae Z (ense (= gladio) et fame et morte a bestiis terrae M).
- 6,9 τὴν πέμπτην σφραγίδα : signaculum quintum CZM — τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ : *spiritus* omnes³³ signatos³⁴ propter Deum et³⁵ propter verbum Dei C : *spiritus* omnium hominum signatos (mactatos »manche») propter verbum Dei Z (animas occisorum propter nomen Dei M) — καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἣν εἶχον et propter testimonium eius³⁶ (*om* quod habebant) C : et propter testimonium eius³⁷ quod habebant ZM.

²⁰ + quattuor 3. — ²¹ *om* et tria cava hordei denario uno β. — ²² ne (= non) damnum-parabis 2. — ²³ + vidi et 3. — ²⁴ *om* ecce 2. — ²⁵ equus fulvus 2; equus chlorus (quod est albus et niger) 3. — ²⁶ chlorus αβγ. — ²⁷ Glosse = αγ. — ²⁸ equitans erat 3. — ²⁹ *om* vadebat 3. — ³⁰ *om* principatus 2. — ³¹ quartam partem terrae ense (= gladio) trucidare et fame 3. — ³² *om* et ense (= gladio) 3. — ³³ *om* omnes 3. — ³⁴ mactatus 2 αγ. — ³⁵ *om* propter Deum et 2 + 3. — ³⁶ agni 3. — ³⁷ Dei EB.

- 6,10 καὶ ἔκραξαν φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες : qui dicebant³⁸ voce magna³⁹ C : qui dicebant voce (in voce »manche«) magna Z (et clamaverunt voce magna dicendo (= dicentes) M) — οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἐκ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς : non iudicas et⁴⁰ quaeris ultionem sanguinis nostri ab habitatoribus terrae CZ (non iudicas et vindictam facis sanguinis nostri ab habitatoribus terrae M).
- 6,11 καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐκάστῳ στολὴ λευκὴ : et data-sunt (!)⁴¹ eis amacula alba (*pl. t. ?*)⁴² C : et datum-est ei amiculum album Z (et data-est eis singulis (*verb. quisque*) stola alba M — καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον μικρόν, ἕως πληρωθῶσιν : et dictum-est eis ut quiescerent pusillum unum⁴⁴ tempus donec impleantur⁴³ CZ (et dictum-est eis ut quiescerent pusillum tempus, ut sint M) — καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν οἱ μέλλοντες ἀποκτείνεσθαι ὥς καὶ αὐτοί : conservi eorum et fratres (*om eorum*)⁴⁵ qui sunt⁴⁶ morituri sicut ii et tunc iudicetur terra et quaeratur ultio sanguinis eorum⁴⁷ C : conservi eorum et fratres eorum qui futuri sunt consummari ut ii Z (conservi (*om eorum*) et fratres eorum qui occiduntur sicut ii M).
- 6,12 καὶ σεισμός μέγας ἐγένετο : (*om et*) factus-est motus magnus⁴⁸ CZ (*om et*) motus factus-est magnus M) — καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὥς σάκκος τρίχινος : et sol versus-est in tenebras (*sg.*)⁴⁹ et facta-est nox tenebrosa C : et sol factus-est niger ut saccus cilicinus⁵⁰ Z (et sol obtenebratus-est ut cilicium nigrum M) — καὶ ἡ σελήνη ὅλη ἐγένετο ὥς αἷμα : et luna totaliter facta est (+ ut »manche«) sanguis CZ⁵¹ (et luna tota(lis) facta-est sanguis M).
- 6,13 καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν γῆν : et stellae a (= de) caelo quassatae-sunt in terram⁵² C : et stellae caeli quassatae-sunt in terram Z (et stellae caeli ceciderunt super terram M) — ὥς συκὴ βάλλει τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς ὑπὸ ἀνέμου σειομένη : sicut folium fici, quia perquam movebitur⁵³ (moveatur Z) a vento⁵⁴ CZ (sicut ficus abicit *praematurum suum* a vehementi (*verb. perquam*) vento motus M).
- 6,14 καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη ὥς βιβλίον ἐλίσσόμενον : et caelum ut membrana involvebatur et e medio protinus tollebatur⁵⁵ C : et caelum

³⁸ et invocabant (= recitabant) 3; et dicit α. — ³⁹ in voce magna 2; voce magna dicendo (= dicentes) 3. — ⁴⁰ + non 2. — ⁴¹ datum-est 2 + 3. — ⁴² amiculum album 2. — ⁴³ *pro* : et dictum-est ... donec impleantur : et gaudentes fient a requie eorum paucum-tempus, ut impleti vivant 3. — ⁴⁴ *pro* : pusillum unum : tempus unum paucum 2. — ⁴⁵ + eorum 2. — ⁴⁶ erant αβγ. — ⁴⁷ *om et* 2; tunc ... eorum 3. — ⁴⁸ et motus magnus factus-est 3. — ⁴⁹ et sol factus-est niger αβ. — ⁵⁰ cilicinorum »manche«. — ⁵¹ in sanguinem 2. — ⁵² in-terram quassatae-sunt. — ⁵³ sicut ficus quia a vehementi (*verb. perquam*) vento (perquam vento 2) movebitur et quassabit folium suum 2 + 3. — ⁵⁴ flabitur(!) β. — ⁵⁵ et caelum omnis ut liber membraneus involvebatur (*om et e medio protinus tollebatur*) 3.

ut membraneus liber involvatur Z (et caelum resolutum-est, ut membrana involutum-est M) — καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν : et omnes insulae et montes a (= de) locis suis movebantur C⁵⁶ : et omnes montes et insulae a (= de) locis suae motae-sunt Z (M om 14b).

6,15 καὶ οἱ μεγιστᾶνες καὶ οἱ χιλίαρχοι καὶ οἱ πλούσιοι καὶ οἱ ἰσχυροὶ καὶ πᾶς δοῦλος καὶ ἐλεύθερος : et principes⁵⁷, tribuni et permagni⁵⁸ et fortes et omnes servi et (+ omnes Z) liberi CZ (et permagni et tribuni et divites et fortes et omnes servi (om et liberi) M) — ἔκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων : occultabant⁵⁹ (occultaverunt Z) [se]ipsas in speluncis et in foraminibus petrarum CZ (occultaverunt [se]ipsos in speluncis et in foraminibus montium M).

6,16 καὶ λέγουσιν τοῖς ὄρεσιν καὶ ταῖς πέτραις⁶⁰ et dicebant montibus <quoniam = :>⁶¹ CZ (et dicunt petris et montibus <quoniam> M) — καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου : et collibus <quoniam>⁶¹ abscondite nos a facie (pl. t) illius⁶² qui sedet in throno C : et ad colles <quoniam> abscondite nos (om a facie ... super thronum) Z (et abscondite nos a facie [eius] qui sedet super thronum M) — καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου : et ab ira Agni C (om Z) (et a facie irae Agni M).

6,17 τῆς ὀργῆς αὐτῶν : irae eius CZ (irae eorum M) — καὶ τίς δύναται σταθῆναι : et quis potest stare coram eo⁶³ CZ (et quis possit stare M).

7,1 μετὰ τοῦτο : post hoc CM : ἐτ¹ post illud Z — ἐστῶτας ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς : quia stabant² in quattuor angulis³ terrae CZ (quia stabant super quattuor angulos (sg.) terrae M) — κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς : et habebant quattuor ventos terrae⁴ CZ (qui habebant quattuor ventos terrae M) — ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς μήτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης μήτε ἐπὶ πᾶν δένδρον : ne flaret ventus super terram⁵ neque⁶ in mari neque in arbores CZ (ne flaret ventus super terram neque super mare neque super arbores M).

7,2 καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἀναβαίνοντα ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου : et vidi⁷ alium angelum quia ascendebat (verb. exibat) (ascendit (verb. exivit) Z) ab oriente (= ab ortu solis) CZ (et videbam alium angelum qui ascende-bat (verb. exibat) in orientem ex regione (parte) M) — ἔχοντα σφραγίδα

⁵⁶ et omnes montes et insulae et in medio protinus sublatae sunt (om a (= de) locis suis) 3; (om et) omnes montes et insulae a (= de) locis suis motae-sunt 2. — ⁵⁷ + et 2 + 3. — ⁵⁸ divites 2 + 3. — ⁵⁹ occultaverunt 2 + 3. — ⁶⁰ + et petris 2 + 3. — ⁶¹ om <quoniam> 2 + 3. — ⁶² om illum 2. — ⁶³ et quis potest ingredi a facie eius 3.

¹ + et 3. — ² om quia stabant 2. — ³ in IV regionibus terrae 2. — ⁴ om et habebant quattuor ventos terrae 2; (om et) habebant quattuor ventos terrae 3. — ⁵ om ne flaret ventus super terram 3. — ⁶ ne in mari ne 3. — ⁷ videbam 3.

θεοῦ ζῶντος : *et habebat* signaculum Dei vivi CZ (habendo (= habens) signaculum Dei vivi M) — καὶ ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ : *et clamavit*⁸ voce magna CZM — τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν : *ad* quattuor angelos⁹ qui acceperant <verb. accipientes (part. aor.) erant) principatum (= potestatem)¹⁰ corrumpere terram¹¹ (om et mare) C : *ad* quattuor angelos [a] quibus acceptus erat principatus (= potestas) corrumpere terram et mare Z (quattuor vivis (= animalibus) quibus datum-est damnum-parare super terram et mare M).

7,3 λέγων · μὴ ἀδικήσατε τὴν γῆν μήτε τὴν θάλασσαν μήτε τὰ δένδρα : *et dicit* : ne damnum-paretis terrae neque¹² mari neque arboribus C : *et dicebat* : ne damnum-paretis terrae ne mari ne arboribus Z (dicendo (= dicens) ne domnum-paretis terrae neque mari neque arboribus M) — ἄχρι σφραγίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν : *donec* signabo frontes Dei mei (!)¹³ C : *cessate*¹⁴ *donec* signabo servos Dei mei (om super frontes (in frontibus) eorum) Z (donec signabimus servos Dei nostri super frontes eorum M).

7,4 ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες ἐσφραγισμένοι : quia erant C XL IV M (= 144 000) signati¹⁵ C : (+ qui erant »manche« (centum) quadraginta et quattuor millia (sg.) signati Z (centum quadraginta et quattuor millia (pl.) qui signati-sunt M) — ἐκ πάσης φυλῆς υἱῶν Ἰσραὴλ : ex (om omni) *generatione*¹⁶ filiorum¹⁷ Israel CZ (ex omnibus tribubus Israel M).

7,5 ἐκ φυλῆς Ἰουδα δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι : ex *generatione* Iuda XII M signatos C¹⁸ : ex *generatione* Iuda duodecim millia signati Z (ex tribu Iuda duodecim millia M)

7,6 ἐκ φυλῆς Ἀσήρ : ex *generatione*²⁰ Aser CZ (ex tribu Levi M) — ἐκ φυλῆς Νεφθαλείμ : ex *generatione* Nephtholim²¹ CZ (ex tribu Issachar M) — ἐκ φυλῆς Μανάσση : ex filiis Ioseph C²² : ex *generatione* Manasse Z (ex tribu Zabulon M).

7,7 ἐκ φυλῆς Συμεὼν : ex *generatione* Manasse C²³ : ex *generatione* Simeon Z (ex tribu Beniamin M) — ἐκ φυλῆς Λευεί : ex *generatione*

⁸ clamabant 2; invocavit (= recitavit) 3. — ⁹ ad angelos quattuor 2. — ¹⁰ qui acceperant(?) decretum damnum-parare terrae 3. — ¹¹ + et mari et arboribus 2. — ¹² ne mari ne 3. — ¹³ Dei mei omnes 3; om in frontibus eorum αβγ. — ¹⁴ cessari(?) quia signabo frontes servorum meorum 2. — ¹⁵ quia erant signati C XLIV M (= 144 000) qui signati-sunt 3. — ¹⁶ omn(i) ex *generatione* 3. — ¹⁷ om filiorum 2. — ¹⁸ om signati *passim* (nisi in fine vs. 8) 3; signati *passim* 2. — ¹⁹ Gad 3; Dan 2. — ²⁰ ex tribu Aser 2 + 3. — ²¹ ex tribu Nephtholim 2 + 3. — ²² ex familia (tribu 3) Simeon 2 + 3. — ²³ ex familia (tribu 3) Manasse 2 + 3.

Simeon C²⁴ : ex *generatione* Levi Z (ex tribu Nephthalim M) — ἐκ φυλῆς Ἰσσαχάρ : ex *generatione* Levi C²⁵ : ex *generatione* Issachar Z (ex tribu Gad M).

7,8 ἐκ φυλῆς Ζαβουλών : ex *familia* Issachar C²⁶ : ex *generatione* Zabulon Z (ex tribu Aser M) — ἐκ φυλῆς Ἰωσήφ : ex *generatione* Zabulon C²⁷ : ex *generatione* Ioseph (om M) — ἐκ φυλῆς Βενιαμίν : ex tribu Benjamin C²⁸ : ex *generatione* Benjamin (om M).

7,9 μετὰ ταῦτα εἶδον : et vidi post hoc omne²⁹ C : et post hoc vidi Z (post hoc vidi M) — καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολὺς ὃν ἀριθμῆσαι αὐτὸν οὐδεὶς ἐδύνατο : et ecce populus³⁰ multus qui non *exsistebat* numerus C : et ecce populus multus quorum non *exsistebat* numerus Z (et ecce multitudo (pl.) valde (= magna) quam numerare nemo potest M) — ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ φυλῶν καὶ λαῶν καὶ γλωσσῶν : et ex omnibus *generationibus* et ex *linguis* et ex omnibus populis C³¹ : ex omnibus *gentilibus* (= Gentibus) et ex omnibus *generationibus* et ex omnibus populis Z (ex omnibus *generationibus* et ex tribubus et ex populis et ex *linguis* M) — ἐστῶτες ἐνώπιον τοῦ θρόνου καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου : qui *stabant* coram throno et coram Agno CZM — περιβεβλημένους στολὰς λευκάς : iacti circa [se]ipsos vestimentis albis (acc.) CZ (iacti circa [se]ipsos talari (= tunicā) albo (= albā) (acc.) M) — καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν : et in manibus eorum palmae (acc.)³² C : et palmae (acc.) in manibus eorum Z (et palmae (nom.) in manibus eorum M).

7,10 καὶ κράζουσιν φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες : et voce magna dicebant C³³ : et clamabant <in> voce magna et dicebant Z (et clamabant voce magna dicendo (= dicentes) M) — ἡ σωτηρία τῷ θεῷ ἡμῶν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ καὶ τῷ ἀρνίῳ : salus Dei nostri qui sedet in throno³⁴ Agni³⁵ C : salus Dei nostri qui sedet super thronum et Agni ZM.

7,11 καὶ ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ θρόνου ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ : (om et) cadebant coram throno (om in facies suas) et adorabant Deum C³⁶ : et cadebant in facies (om suas) coram throno et

²⁴ ex semine (tribu 3) Levi 2 + 3. — ²⁵ ex semine (tribu) Zabulon 2 + 3. — ²⁶ ex semine (tribu 3) Ioseph 2 + 3. — ²⁷ ex semine (tribu 3) Benjamin 2 + 3. — ²⁸ ex semine (tribu 3) Gad 2 + 3. — ²⁹ (om et) post hoc vidi (om omne) 2 + 3. — ³⁰ populi 2; synagoga = conventus 3. — ³¹ ex omnibus generationibus et ex omnibus tribubus et ex omnibus linguis et ex omnibus populis 2; et ex omnibus generationibus et tribubus et populis et linguis 3. — ³² palmae in manibus suis 3. — ³³ et invocabant (= recitabant) voce magna et dicebant 3; clamabant et dicebant 2. — ³⁴ super thronum Agni 3. — ³⁵ om Agni 2; et Agni 3. — ³⁶ et cadebant (cecidērunt 2) coram throno ii (= eorum ?) (om ii 2) in facies suas et adorabant Deum 2 + 3.

adorabant Deum Z (et ceciderunt coram throno eorum et coram Agno super facies suas et adoraverunt Deum M).

7,12 λέγοντες · ἀμήν : ἡ εὐλογία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ θεῷ ἡμῶν : et dicebant : Amen³⁷ benedictio et gloria et sapientia et gratiarum-actio et honor et virtus et gratia³⁸ Domini³⁹ nostri C : dicendo (= dicentes) : Amen. Benedictio et gloria et sapientia et gratiarum-actio et honor et virtus et gratia Domini Dei nostri Z (et dicunt : Amen. Benedictio et gloria et gratiarum-actio et honor et virtus et fortitudo Dei nostri M).

7,13 καὶ ἀπεκρίθη εἰς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγων μοι : et dicit ad me unus ex senioribus CZ (et unus quidam ex senibus respondit dicendo (= dicens) M) — οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκάς : isti qui induti-sunt vestimentis albis (acc.) CZ (hi qui induti-sunt talari albo (= tunicā albā) (acc.) M) — καὶ πόθεν ἦλθον : et⁴⁰ unde veniunt C : et vel unde veniunt Z (et unde venerunt M).

7,14 καὶ εἶρηκα αὐτῷ · κύριέ μου σὺ οἶδας : et dico⁴¹ (dixi Z) ad eum⁴² Domine⁴³, tu scis CZ (et dixi ei, Domine mi, tu scis M) — καὶ εἶπέν μοι : οὗτοί εἰσιν : et dicit ad me hi sunt CZ (et dixit mihi hi (om sunt) M) — οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης : qui veniunt a (= de) calamitatibus magnis⁴⁴ CZ (qui veniunt a (= de) tribulationibus magnis M) — καὶ ἔπλυναν τὰς στολὰς αὐτῶν καὶ ἐλεύκαναν αὐτὰς ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου : et laverunt amicula sua et dealbaverunt id (!) sanguine Agni C : qui laverunt amicula sua et dealbaverunt (om ea) sanguine Agni Z (et laverunt talaria sua (= tunicas suas) et dealbaverunt ea sanguine Agni M).

7,15 διὰ τοῦτο : et⁴⁵ propter illud C : propter illud ZM — καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου σκηνώσει ἐπ' αὐτούς : et qui sedet super thronum habitans est⁴⁶ in eis CZ (et qui sedet super thronum habitabit in eis M).

7,16 οὐ πεινάσουσιν ἔτι οὐδὲ διψήσουσιν ἔτι : et sed ne⁴⁷ (= sed neque) esurient et ne⁴⁸ (= neque) sitient (om amplius)⁴⁹ C : non esurient et non (= neque) sitient (om amplius) Z (et non (= neque) esurient et non (= neque) sitient (om amplius) M) — οὐδὲ μὴ πέση ἐπ' αὐτούς ὁ ἥλιος οὐδὲ πᾶν καῦμα : et⁵⁰ non (= neque) molestabit (verb. peccabit) eos frigidum (= frigus) et⁵¹ calor C : et nemo molestabit eos, non sol et non (= neque) calor Z (et non feriet eos sol et non (= neque) calor M).

7,17 ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ θρόνου : et⁵² Agnus in medio throni

³⁷ dicendo (= dicentes) Amen (+ et 2) 2 + 3. — ³⁸ principatus (= potestas) 3. — ³⁹ Dei 2 + 3. — ⁴⁰ et vel 3. — ⁴¹ dixi 2 + 3. — ⁴² om ad eum γ. — ⁴³ + mi 2 + 3. — ⁴⁴ + et a (= de) tribulatione 3. — ⁴⁵ om et. — ⁴⁶ habitat 3. — ⁴⁷ (om et sed) non 3. — ⁴⁸ (om et) non 3. — ⁴⁹ et sed ne (= sed neque) sitient 2. — ⁵⁰ om et 3. — ⁵¹ (om et) non 3. — ⁵² quia 3.

- sui CZ (quia Agnus *qui* in medio throni M) — ἐπὶ ζωῆς πηγὰς ὑδάτων : in fontes aquarum vivificationis C⁵³ : in vitae fontes aquae vivae Z (in aquam vivificationis fontium M) — καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν : et abscindet Deus omnem lacrimam ab oculis eorum C⁵⁴ : nam abscidit Deus omnem lacrimam a facie (*pl. t.*) (ab oculis »manche«) eorum Z (et annullabit (= absterget) (*om* Deus) omnem lacrimam a facie (*pl. t.*) eorum M).
- 8,1 ὥς ἡμίωρον : ut dimidi(a) hora C¹ : sicut dimidium horae Z (ut horamedia una M).
- 8,2 τοὺς ἑπτὰ ἄγγέλους : angelos septem² CZ (septem angelos M) — οἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἐστήκασιν : qui coram(!) stabant C³ : qui coram Deo stabant Z (qui coram throno stabant M).
- 8,3 καὶ ἄλλος ἄγγελος ἦλθεν καὶ ἐστάθη ἐπὶ θυσιαστήριον : et venit alius angelus⁴ et stetit coram altari⁵ C : et alius angelus venit (+ et »manche«) stetit apud altare Z (et alius angelus venit stetit super altare M) — ἔχων λιβανῶτον χρυσοῦν καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλά : et⁶ habebat incensarium (= thuribulum) aur(e)um⁷ et datum-est ei incensum multum CZ (habendo (= habens) libanoton (λιβανωτον) aur(e)um et datum-est ei incensum multum M) — ἵνα δώσῃ ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων : ut offerret orationes omnium sanctorum CZ (ut daret orationibus sanctorum omnium M) — ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου : super altare aureum coram throno C : super aureum altare coram throno Z (quod super aur(e)um altare quod coram throno erat M).
- 8,4 καὶ ἀνέβη ὁ κάπνος τῶν θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ θεοῦ : et ascendit (*verb. exivit*)⁸ fumus odoramentorum, quae sunt⁹ orationes omnium¹⁰ sanctorum ex (= de) manibus¹¹ archangel¹² (*om coram Deo*¹³) C : et ascendit (*verb. exivit*) fumus odoramentorum, orationes sanctorum ex (= de) manibus angelorum coram Deo Z (et ascendit (*verb. exivit*) fumus odoramentorum orationum sanctorum ex (= de) manu angeli coram(!) M).
- 8,5 καὶ εἴληφεν ὁ ἄγγελος τὸν λιβανῶτον καὶ ἐγέμισεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου : (*om et accepit*) et implevit angelus Dei¹⁴ incen-

⁵³ in fontana aquarum vivarum 2; in fontem aquae vivae 3. — ⁵⁴ annullabit (*om* Deus) omnes lacrimas oculorum 3.

¹ ut dimidium horae 3. — ² VII angelos 3. — ³ coram Deo stabant 3; stabant coram Deo 2. — ⁴ alius angelus venit 3. — ⁵ apud altare 2 + 3. — ⁶ *om* et 3. — ⁷ incensaria (= thuribula) aurea 2; incensarium (= thuribulum) aureum 3. — ⁸ *om* ascendit 2. — ⁹ quod-est 2 + 3. — ¹⁰ *om* omnium 2 + 3. — ¹¹ in manibus 2. — ¹² angelorum 2; angeli 3. — ¹³ + coram Deo 2 + 3. — ¹⁴ *om* Dei 2 + 3.

sarium (= thuribulum) ab igne altaris¹⁵ C: (*om* et accepit) et implevit angelus incensarium ab igne altaris Z (et accepit angelus libanoton et implevit id ab altaris M) — καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν: et iecit id in terram CZM — καὶ ἐγένοντο βρονταὶ καὶ φωναὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ σεισμός: (*om* et) factum-est tonitruum magnum (*om* et) voces¹⁶ et fulgura et motus magnus C: et factum-est tonitruum magnum et voces et fulgur et motus magnus (et factae-sunt voces et tonitrua et fulgura et motus M).

8,6 οἱ ἔχοντες ἑπτὰ σάλπιγγας: qui habebant (habendo = habentes M) septem tubas CZM — ἡτοίμασαν αὐτοὺς ἵνα σαλπίσωσιν: [prae]paraverunt [se]ipsos in feriendum (= ferire)¹⁷ tubas¹⁸ C: [prae]paraverunt [se]ipsos ad feriendum (= ferire) Z ([prae]paraverunt ut ferirent M).

8,7 καὶ ὁ πρῶτος ἐσάλπισεν: et primus angelus ferivit (= pulsavit) tubam C (et primus ferivit (= pulsavit) tubam M) — καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ μεμιγμένα ἐν αἵματι: et facta-est grando et ignis et sanguis commixtus¹⁹ CZ (et facta-est grando et ignis sanguine-mixtus M) — καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν: et cecidit²⁰ in terram CZM — καὶ τὸ τρίτον τῆς γῆς κατεκάη: et²¹ tertiam²² partem terrae combussit²³ Z (*om* CM) — καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη καὶ πᾶς χόρτος χλωρὸς κατεκάη: et quartam partem arborum combussit, et omne viride herbae combussit²⁴ C: et tertiam partem arborum combussit, et omne viride herbae combussit Z (et tertia pars arborum combusta-est, et omnis herba viridis combusta-est M).

8,8 ἐσάλπισεν: ferivit²⁵ (= pulsavit) tubam CM: tubā-cecinit Z — καὶ ὡς ὄρος μέγα πυρὶ καιόμενον ἐβλήθη: et ut mons unus²⁶ magnus (*om* igne) inflammatus²⁷ cecidit CZ (et ut mons magnus accensus igne cecidit M) — καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης αἷμα: et facta-est tertia²⁸ pars maris sanguis CZM.

8,9 καὶ ἀπέθανεν τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων τῶν ἐν τῇ θαλάσῃ τὰ ἔχοντα ψυχάς: et trucidati-sunt²⁹ (trucidata-est Z) tertia pars³⁰ animalium-aquaticorum, et³¹ quae habebant (quod habebat Z) halitum vivum³² trucidata-sunt³³ (corruptum-est Z) CZ (et mortua-est tertia

¹⁵ incensarium et plenum fecit id igne ex altari 3; incensarium ab igne gehennae 2. — ¹⁶ et factum-est tonitruum (*om* magnum) et voces (vox 2) et motus (*om* magnus) 2 + 3. — ¹⁷ ferire 2. — ¹⁸ VII tubas 2. — ¹⁹ ignis sanguine mixtus 3. — ²⁰ cadens 2. — ²¹ *om* et γ. — ²² secundam αγ. — ²³ et tertiam partem terrae combussit 2; *om* 3. — ²⁴ et tertiam partem arborum et omne viride 2; et tertiam partem arborum combussit et omnem herbam combussit 3; et tertiam partem arborum combussit et omne viride herbae γ (*om* αβ). — ²⁵ feriebat 2 + 3. — ²⁶ *om* unus 2 + 3. — ²⁷ igne inflammatus 2. — ²⁸ secunda 2. — ²⁹ trucidatus-est 3. — ³⁰ secunda pars 2 + 3. — ³¹ *om* et 2. — ³² + 2. — ³³ animalium-aquaticorum in mari quae habent halitum, et tertia pars corrupta-est.

pars, quae in mari habebat halitum) — καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων διεφθάρησαν : *om* C³⁴Z (et tertia pars navium corrupta-est M).

- 8,10 ἐσάλπισεν : tuba-cecinit³⁵ CZ (ferivit (= pulsavit) tubam M) — ἀστὴρ μέγας καιόμενος ὡς λαμπάς : stella una magna³⁶ incensa ut lampas CZ (stella accensa magna ut lampas M) — καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων : et cecidit in tertiam³⁷ partem fluminum et fontium (*om* aquarum)³⁸ CZ (super tertiam partem (*pl.*) fluminum et super fontes aquarum M).

- 8,11 καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται ὁ Ἀψινθος : et erat³⁹ nomen stellae⁴⁰ amaritudo⁴¹ CZ (et nomen stellae vocatum-est absinthium M) — καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῶν ὑδάτων εἰς ἄψινθον, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων ὅτι ἐπικράνθησαν : (*om* et facta-est ... in absinthium) et multi ex hominibus⁴² (*om* ex hominibus Z) mortui-sunt ab amaritudine aquarum⁴³ CZ (et se-vertit (versa-est) tertia pars in sanguinem in absinthium, et multi ex hominibus trucidati-sunt ab aquis, nam amarae-factae erant M).

- 8,12 ἐσάλπισεν : ferivit (= pulsavit) tubam⁴⁴ C : tuba-cecinit (feriebat (= pulsabat) »manche«) Z (ferivit (= pulsavit) tubam M — καὶ ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου καὶ τὸ τρίτον τῆς σελήνης καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων : et vulneravit quartam partem solis et lunae et stellarum C : et vulnerabatur tertia pars solis et tertia pars lunae et tertia pars stellarum Z (et vulnerata-est tertia pars solis, et tertia pars lunae, et tertia pars stellarum M) — ἵνα σκοτίσθῃ τὸ τρίτον αὐτῶν : et obtenebratur⁴⁵ tertia pars eorum CZ (et obtenebrata-est tertia pars eorum M) — καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φάνῃ τὸ τρίτον αὐτῆς καὶ ἡ νύξ ὁμοίως : et dies non apparebat et tertia pars noctis eodem-modo⁴⁶ C : (*om* et dies non apparebat) et tertia pars noctis eodem-modo Z (et sexta [pars] diei, eodem-modo et nox M).

- 8,13 καὶ εἶδον καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἀετοῦ πετομένου ἐν μεσουρανήματι λέγοντος : et (*om* et⁴⁷ C) vidi et audiui vocem⁴⁸ (*om* unius CZ) aquilae⁴⁹ (angeli Z) volantis in medio⁵⁰ (in medium Z) caeli quia dicebat CZ (et vidi et audiui aquilam unam volantem (*gen.*) per medium terrae dicendo (= dicentem) M) — οὐαὶ οὐαὶ τοῖς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς : vae⁵¹ [eis] qui habitantes sunt⁵² super terram C : vae vae vae [eis] qui

³⁴ + et tertia pars navium immersa-est βγ. — ³⁵ feriebat (= pulsabat) tubam 2 + 3. — ³⁶ + 3. — ³⁷ secundam 2 + 3. — ³⁸ + aquarum 2. — ³⁹ *om* erat 2 + 3. — ⁴⁰ + dicebant 3. — ⁴¹ | et facta-est secunda pars aquarum amar(itudo) 3. — ⁴² multi homines 2. — ⁴³ trucidati-sunt ab aquis quia amarae-factae-sunt 3. — ⁴⁴ feriebat (*om* tubam) α. — ⁴⁵ obtenebrata-est 3. — ⁴⁶ *om* eorum et dies non apparebat et tertia pars 2; et tertia pars eorum non habebat lucem et dies et nox non erat 3. — ⁴⁷ et vidi 2. — ⁴⁸ *om* vocem 3. — ⁴⁹ aquilae unius 2. — ⁵⁰ in medium 2 + 3. — ⁵¹ vae vae vae 2 + 3; + est 3. — ⁵² habitatoribus (= habitantibus) qui ceciderunt (*verb.* casi sunt) 2.

habitantes sunt in terra Z (vae vae vae [eis] *qui* habitantes sunt super terram M) — ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων σαλπίζειν : quando sit (= erit) vox⁵³ adhuc trium tubarum quam volunt angeli ferire (= pulsare) posthac in futura⁵⁴ C : quando sit (erit »manche») vox trium adhuc tubarum (vox adhuc trium tubarum »manche») quam velint (= volunt) angeli ferire (= pulsare) Z (in reliqua voce tubae trium angelorum qui ferituri (= pulsaturi) erant tubas M).

9,1 ἐσάλπισεν : feriebat C : tubā-canebat Z (ferivit (= pulsavit) tubam M — καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν : et vidi¹ stellam unam a (= de) caelo in terram casam (= cecidisse)² C : et vidi quia stella una cecidit (cadebat »manche») a (= de) caelo (om in terram) Z : (et vidi stellam casam (= cecidisse) a (= de) caelo in terram M) — καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεῖς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου : et data-est ei clavus putei abyssi (pl. t.) CZ (et data-est ei clavis profunditatis abyssi (pl. t.) M).

9,2 καὶ ἤνοιξεν τὸ φρέαρ τῆς ἀβύσσου : et aperuit profunditatem abyssi³ CM (om Z) — καὶ ἀνέβη καπνὸς ἐκ τοῦ φρέατος ὡς καπνὸς καμίνου μεγάλης : et ascendebat (verb. exibat) fumus a (= de) puteo sicut fumus fornacis magnae⁴ CZ (et ascendens (verb. exiens) fumus odorum odoramentorum ut fumus fornacis ardentis magnae M) — καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀήρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος : et obtenebratus-est sol et aer (pl. t.) (om de fumo putei)⁵ CZ (et obtenebratus-est sol et aer (pl. t.) a (= de) profundissimo fumi M).

9,3 καὶ ἐκ τοῦ κάπνου ἐξῆλθον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν : et a (= de) puteo⁶ exibat locusta in terram⁷ CZ (et a (= de) fumo exierunt locustae in terram M) — καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξουσία ὡς ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπίοι τῆς γῆς : et datus-est eis⁸ principatus (= potestas) et aculei eorum⁹ ut acculei scorpionis¹⁰ C : et datus-est eis principatus (= potestas) ut aculei scorpionis Z (et datus-est eis principatus (= potestas) scorpionis terrae M).

9,4 ἵνα μὴ ἀδικήσουσιν τὸν χόρτον τῆς γῆς : ne malum-facerent (verb. peccarent) herbae¹¹ (acc.) terrae CZ (ne damnum-pararent herbae (om terrae) M) — οὐδὲ πᾶν χλωρόν οὐδὲ πᾶν δένδρον : et ne (=

⁵³ erit 2 + 3. — ⁵⁴ vox trium adhuc tubarum quam velint (= volunt) angeli in tempore-futuro et in futura tuba-canere 2; vox tubae quam tres angeli velint tuba-canere 3.

¹ videbam 2. — ² quia cadebat stella una a (= de) caelo in terram 2; quia stella una cadebat a (= de) caelo 2; a (= de) caelo descendebat αβ. + in terram αβγ. — ³ om 2 + 3. — ⁴ om magnae 3. — ⁵ et aer (sg.) a (= de) fumo fornacis 3. — ⁶ exibat a (= de) puteo 3. — ⁷ in terra 3. — ⁸ ei 2 + 3. — ⁹ om et aculei eorum 2 + 3. — ¹⁰ + erat principatus (= potestas) eius in terra 3. — ¹¹ herbis 2.

neque) (*om omni*) herbae (*acc.*) neque omni) arboribus¹² C : et ne (= neque) (*om omni* herbae neque) omnibus arboribus Z (et ne (= neque) omni plantae et ne (= neque) omnibus arboribus M) — *εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους οἵτινες οὐκ ἔχουσιν τὴν σφραγίδα τοῦ θεοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων* : at (= nisi) solum hominibus¹³ qui non habent¹⁴ signaculum Christi¹⁵ super frontem suam¹⁶ C : at (= nisi) homini terreno (hominibus terrenis »manche») qui non habent (*conj.*) signaculum (*om Dei*) super frontem suam (frontes suas »manche») Z (at (= nisi) solum hominibus qui non habent signaculum Dei super frontes suas M).

9,5 *καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτούς* : et datum-est eis decretum (= mandatum) ne occiderent eos¹⁷ CZ (et datum-est eis (*om mandatum*) ne occiderent eos M) — *ἀλλ' ἵνα βασανισθῇσονται* : sed (*om ut*) malis-afficient (- afficiant) eos CZ (ut cruciarent (*om eos*) M) — *καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν ὡς βασανισμὸς σκορπίου ὅταν παίσῃ ἄνθρωπον* : et passiones (*pl. t.*) eorum ut afflictio (aculeus Z) scorpionis qui ferit (*conj.* Z) hominem CZ (et cruciamentum eorum ut plaga scorpionum quando ferit hominem M).

9,6 *καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον καὶ οὐ μὴ εὕρῃσουσιν αὐτόν* : et in die illo quaerent homines mortem et ne (οὐ μὴ = non) invenient (*om eam*) C : et in diebus illis quaerent homines mortem et ne (= non) invenient ZM — *καὶ ἐπιθυμήσουσιν ἀποθανεῖν καὶ φεύγει ὁ θάνατος ἀπ' αὐτῶν* : et concupiscent mori (+ in plagis locustae)¹⁸ et fugiet ab illis mors CZ (et concupiscent mori et fugiet mors ab illis M).

9,7 *καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων ὅμοια ἵπποις ἡτοιμασμένοις εἰς πόλεμον* : et similitudo locustae similitudo equi [prae]parati¹⁹ in bellum CZ (et erant similitudines locustarum similes equis [prae]paratis in bellum M) — *καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, ὡς στέφανοι ὅμοιοι χρυσῷ* : et super capita earum ut corona²⁰ similis<-facta> auro²¹ CZ (et super capita earum similes-erant aureis imaginibus M) — *καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων* : et facies (*pl.*) eorum ut facies hominis²² CZ (et vultūs eorum ut vultūs hominum M).

9,8 *καὶ εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν* : et (*om habebant*) crines²³ eorum²⁴ ut crines²⁵ mulieris CZ (et habebant capillos sicut capillos mulierum M) — *καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὡς λεόντων ἦσαν* : et dentes

¹² et ne (= neque) omni arbori (omnibus arboribus 2) 2 + 3. — ¹³ + terrenis αβ; + eorum 3. — ¹⁴ habeant 2. — ¹⁵ Dei 2 + 3. — ¹⁶ in frontibus suis 3. — ¹⁷ *om eos* 3. — ¹⁸ *om locustae* 3. — ¹⁹ similis equo 3; similis equis [prae]paratus 2. — ²⁰ corona ut collare 2. — ²¹ (*om similis<-facta>*) aurum (= aurea) 3. — ²² *om et facies ... hominum* 2. — ²³ crinis 2. — ²⁴ *om eorum* 3. — ²⁵ crinis 2.

earum ut leonis²⁶ (leonum »manche«)²⁷ (*om* erant) CZ (et dentes earum ut leonum M).

- 9,9 καὶ εἶχον θώρακας ὡς θώρακας σιδηροῦς : et (*om* habebant) loricae earum ut²⁸ loricae ferreae C : et habebant loricās sicut loricās ferreas Z (et thoraces earum ut thoraces ferrei M) — καὶ ἡ φωνὴ τῶν περὺγων αὐτῶν ὡς φωνὴ ἀρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον : et vox²⁹ alarum earum ut vox (*om* curruum)³⁰ equorum multorum *qui cursitant* in bello³¹ C : et vox alarum earum ut vox curruum equorum multorum *qui cursitant* in bellum Z (et vox alarum earum ut vox rhedarum equorum multorum currentium in bellum M).
- 9,10 καὶ ἔχουσιν οὐρὰς ὁμοίας σκορπίοις : et³² habebant caudas similes scorpionis³³ C : et habent (habebant »manche«) caudas *secundum similitudinem scorpionis* Z (et habebant similitudinem scorpionum (*om* caudas) M) — καὶ κέντρα καὶ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους : et aculei³⁴ caudarum suarum³⁵ (*om* et) habebant principatum (= potestatem)³⁶ malis-afficere homines³⁷ C : et aculei in caudis earum et habebant principatum (= potestatem) malis-afficere homines Z (et in caudis earum principatus (= potestates)³⁸ earum damnum-parare (= nocere) hominibus M).
- 9,11 ἔχουσιν ἐπ' αὐτῶν βασιλέα τὸν ἄγγελον τῆς ἀβύσσου : et ducent³⁹ apud (= ad) eas regem angelorum⁴⁰ inferni (*pl. t.*) C : et habent regem super seipsas angelum inferni (*pl. t.*) Z (et habebant [sibimet]ipsis regem inferni (*pl. t.*) M) — ὄνομα αὐτῷ Ἑβραϊστὶ Ἀββαδὼν καὶ ἐν Ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει Ἀπολλύων : et nomen eius⁴¹ hebraice aghbados⁴² quod vocatur perditio armeniace⁴³ C : et nomen eius hebraice aghbadon quod vocatur in armeniaco sermone perditio Z (et nomen erat eis hebraice Nabathdon et graece perditor M).
- 9,12 ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπήλθεν : ecce en vae unum transivit⁴⁴ CZ (ecce vae unum ingressum-est M) — ἰδοὺ ἔρχεται ἔτι δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα : et vae secundum venturum est post id velociter C⁴⁵ : et vae duo ventura sunt Z (ecce en secundum vae post hoc M).
- 9,13 καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισεν : et⁴⁶ sextus angelus feriebat (= pulsabat) tubam CZ (et sextus angelus ferivit (= pulsavit) tubam M)

²⁶ (*om* et dentes eorum) et vidi eos leones 3. — ²⁷ leonum αβ. — ²⁸ et habebant loricās sicut 2 + 3. — ²⁹ *om* vox 2. — ³⁰ + curruum β. — ³¹ in bellum 2 + 3. — ³² *om* et 2. — ³³ similes scorpionis caudae 2; similes scorpionibus β. — ³⁴ aculeis 2 + 3. — ³⁵ in caudis suis 2 + 3. — ³⁶ erat principatus 2 + 3. — ³⁷ malum-facere hominibus 3. — ³⁸ et principatus B. — ³⁹ habebant βγ. — ⁴⁰ apud quas et regem ducent angelorum 3. — ⁴¹ nomen (*om* et) eius est 3. — ⁴² aghbadojn 2; abbadojn 3. — ⁴³ graece (*verb.* in graeco) apolion 3. — ⁴⁴ ecce unum vae transiit 3. — ⁴⁵ et ventura sunt duo vae et post hoc (*om* velociter) 3; et vae secundum (*om* venturum est) pone (= post) id (*om* velociter) 2. — ⁴⁶ *om* et 3.

— καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ: et audiui vocem (om unam)⁴⁷ quattuor cornuum altaris aurei quod erat⁴⁸ coram throno Dei⁴⁹ C: et audiui vocem a quattuor vivis (= animalibus) qui erant (sunt »manche«) coram throno Dei Z (et audiui ab uno quattuor cornuum altaris quod coram Deo M).

9,14 λέγοντα τῷ ἔκτῳ ἀγγέλῳ ὁ ἔχων τὴν σάλπιγγα: quia dicebat ad angelum sextum⁵⁰ qui habebat tubam (om qui habebat tubam C) CZ (dicendo (= dicentem) sexto angelo qui habet tubam M) — λύσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ Ἐυφράτῃ: solve quattuor angelos vinctos super flumen (om magnum)⁵² Euphrata (Euphrate M) CZM.

9,15 καὶ ἐλύθησαν: et (om et »manche«) soluti-sunt⁵³ CZM — οἱ ἡτοιμασμένοι εἰς τὴν ὥραν καὶ ἡμέραν καὶ μῆνα καὶ ἔνιαυτόν: [prae]parati (om in horam et)⁵⁴ in diem et in mensem⁵⁵ (om et in annum)⁵⁶ C: [prae]parati in horam et in diem et in mensem (menses M) et in annos M) ZM — ἵνα ἀποκτείνωσιν: ut occiderent⁵⁷ CZM.

9,16 καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατευμάτων τοῦ ἱππικοῦ δις μυριάδες μυριάδων: et [numeratio]⁵⁸ innumerabilis militiarum equestrium eorum⁵⁹ C: et numerationes equestrium militiarum eorum decem-millia decem-millium et millia millium Z (et numerus militum equestrium decem-millia decem-millium M) — ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν: om C: audiui numerum eorum Z (audiui numerum M).

9,17 καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους: et (om ita) vidi equos CZ (et ita vidi equos M) — ἐν ὁράσει: om C⁶⁰: in aspectu ZM — καὶ τοὺς καθημένους ἐπ' αὐτῶν ἔχοντας θώρακας πυρίνους καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις: et equitantes in eis⁶¹ qui habebant palas igneas et caudam inflammata[m] sulphure C: et equitantes in eis qui habebant palas igneas et hyacinthinas inflammatas sulphure⁶² Z (et qui equitantes erant super eos habendo (= habentes) thoraces igneos et hyacinthinos et Deo-similes (θειωδεις !) M) — καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων: om C⁶³: et capita eorum (om erant) ut capita leonum Z (et caput equorum (om era(n)t) ut capita leonum M) —

⁴⁷ vocem unam ex 3. — ⁴⁸ quattuor vivorum (= animalium) quae sunt 2; quattuor cornibus altaris auri quod est 3. — ⁴⁹ coram Deo 2 + 3. — ⁵⁰ ad sextum angelum 3. — ⁵¹ qui habebat tubam 2 + 3. — ⁵² + magnum 3. — ⁵³ liberati-sunt 3. — ⁵⁴ + in horam et 2 + 3. — ⁵⁵ in menses 3. — ⁵⁶ + et in annum 2; + et in annos 3. — ⁵⁷ trucidarent 3. — ⁵⁸ et numeratio 2; et numerationes 3. — ⁵⁹ decem-millia decem-millium audiui numerum eorum 2 + 3. — ⁶⁰ in aspectu 2 + 3. — ⁶¹ equitantes eorum 2 + 3. — ⁶² et hyacinthinas inflammatas sulphure 2; et hyacinthinas (jakund) et θειωδεις (thiodis) 3. — ⁶³ + et erat (= erant) capita equorum sicut capita leonum 3.

καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ καὶ καπνὸς καὶ θεῖον :
et ex ore eorum ignis exibat⁶⁴ et fumus et sulphur CZ (et ex oribus
eorum exibat ignis et fumus et sulphur M).

9,18 ἀπὸ τῶν τριῶν πληγῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώ-
πων : et a (om tribus) plagis illis moriebantur⁶⁵ tertia pars hominum
C : et a (om tribus) plagis his mortua-est tertia pars hominum (et a
tribus plagis his occisi-sunt tertia pars hominum M) — ἐκ τοῦ πυρὸς
καὶ τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων
αὐτῶν : ab (= de) igne (om a fumo) et a (= de) sulphure⁶⁶ quod exibat
ab (= de) ore eorum C : ab (= de) igne et a (= de) fumo et a (= de)
sulphure quod exibat ab (= ex) ore eorum Z (et ab (= de) igne et a
(= de) fumo et a (= de) sulphure (om quod exibat ex ore eorum) M).

9,19 ἡ γὰρ ἐξουσία τῶν ἵππων ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ἐστὶν καὶ ἐν ταῖς
οὐραῖς αὐτῶν : quia⁶⁷ principatus (= potestas) equorum erat in
oribus eorum⁶⁸ et in caudis suis⁶⁹ C : quia principatus (= potestas)
(om equorum) in oribus est eorum et in caudis eorum Z (nam princi-
patus (= potestas) equorum in ore suo erat et in caudis eorum M) —
αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιαι ὄφεσιν : quia caudae eorum similes-
erant⁷⁰ serpentibus⁷¹ C : et caudae eorum similitudo serpentis Z (nam
caudae eorum similes-sunt serpentibus M) — ἔχουσαι κεφαλὰς καὶ ἐν
αὐταῖς ἀδικοῦσιν : et⁷² habebant capita quibus⁷³ trucidabant multos⁷⁴
C : et habebant capita quibus trucidabant iniustos Z (quia habebant
capita et eis cruciabant damnum-parabant M).

9,20 καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων : et viri⁷⁵ C : et alii ex hominibus (om
ex hominibus : Hs von 1319) Z (et reliqui hominum M) — οἱ οὐκ
ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις : qui non adhuc moriebantur
ab (= ex) hominibus (cf. 20a : τῶν ἀνθρώπων) a plagis his⁷⁶ C : qui
non mortui-sunt a plagis his Z (non (om qui) occisi-sunt vulnerationibus
his M) — οὐδὲ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν : qui (om
qui Z) non⁷⁷ paenitentiam-egerunt et non (= neque) se-verterunt ab
operibus manuum suarum CZ (et non paenitentiam-fecerunt ab
operibus manuum suarum M) — ἵνα μὴ προσκυνήσωσιν τὰ δαιμόνια
καὶ τὰ εἰδωλα τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χαλκᾶ καὶ τὰ λίθινα καὶ

⁶⁴ exibat ignis 2 + 3. — ⁶⁵ a plagis his mortui-sunt 2; a plaga illa trucidabatur 3. —
⁶⁶ ab (= de) igne et a (= de) fumo et a (= de) sulphure 2 + 3. — ⁶⁷ factus (om quia) 3. —
⁶⁸ in oribus eorum erat (om erat 3) 2 + 3. — ⁶⁹ eorum 2 + 3. — ⁷⁰ erant (om erant 3) simi-
les 2 + 3. — ⁷¹ serpenti 2 + 3. — ⁷² qui 3. — ⁷³ iis (verb. eo) 3. — ⁷⁴ trucidabant omnes 2;
damnum-parabant 3. — ⁷⁵ et ceteri 2; et tribulari homines 3. — ⁷⁶ non adhuc mortui-
sunt a vulnerationibus his ab (= ex) hominibus 2; et non mori a vulnerationibus 3. — ⁷⁷ at
solum qui non 2; qui non 3.

τὰ ξύλινα : et ab adoratione (om daemoniorum et) idolorum⁷⁸ suorum, ab aureis et ab argenteis et a ligneis et ab aereis et a lapideis⁷⁹ C : et ab adoratione daemoniorum et idolorum, ab aureis et ab argenteis et ab (= ex) aere et ab (= ex) lapide et ab (= ex) ligno Z (ne adorarent daemonia et aureas imagines et argenteas et aereas et lapideas et ligneas M) — ἃ οὔτε βλέπειν δύνανται οὔτε ἀκούειν οὔτε περιπατεῖν : quae non videre possunt et non (= neque) ingredi (= ambulare) et non (= neque) audire⁸⁰ CZ (quae non videre possunt et non (= neque) audire et non (= neque) ingredi (= ambulare) M).

9,21 καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων οὔτε ἐκ τῶν φαρμακιῶν αὐτῶν οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν οὔτε ἐκ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν : et non paenitentiam-egerunt ab homicidio (om suo) et a veneficio⁸² (om suo) et⁸³ a fornicatione (om sua) et a furto suo (pl. t.)⁸¹ CZ (et non paenitentiam-fecerunt ab occidione sua et non (= neque) a magia sua et non (= neque) a fornicatione sua et non (= neque) a furtis suis M).

10,1 ἄλλον ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ : alium¹ angelum fortem (om fortem C)² quia descendebat³ a (= de) caelo CZ (alium angelum qui descendebat a (= de) caelo fortem M) — περιβεβλημένον νεφέλῃν καὶ ἡ ἱρις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ : (om et indutus erat nube)⁴ et iris⁵ super caput eius⁶ C : et indutus erat nube (acc.) et iris in capite eius Z (nube indutum honore (acc.) super caput suum M) — καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στύλοι πυρός : et facies (pl. t.) eius ut sol et pedes eius ut (sicut Z; ut »manche«) columna ignis (igneus M) CZM.

10,2 καὶ ἔχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλιαρίδιον ἡνεωγμένον : et habebat in manu sua scriptionem (= librum), aperuit⁷ C : et habebat in manu sua libellum unum apertum Z (et habebat in manu sua librum apertum M) — καὶ ἔθηκεν τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης : et posuit dextrum pedem suum⁸ super mare C : et posuit pedem suum dextrum super mare Z (et posuit pedem suum super mare, dextrum M) — τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς : et sinistrum super aridam⁹ (terram Z) CZ (et laevum suum super terram M).

⁷⁸ in adoratione daemoniorum et dolorum 2 + 3. — ⁷⁹ ab (= ex) aere et a (= ex) lapide et a (= ex) ligno 3. — ⁸⁰ audire et non (= neque) ingredi (= ambulare) 2 + 3. — ⁸¹ paenitentiam-egerunt a voce (vociferatione ?) sua et a veneficio et feriendo suo (= ferire se) et a fornicatione sua et a furto suo 3. — ⁸² om et a veneficio 2. — ⁸³ om et 2 + αγ.

¹ om alium 3. — ² + fortem 3. — ³ descendentem 2. — ⁴ + et abscondens[se] ipsum nubibus 2 + 3. — ⁵ et erat iris 2. — ⁶ om et iris super caput eius 3. — ⁷ librum apertum 2. — ⁸ pedem suum dextrum 2 + 3. — ⁹ et pedem suum sinistrum super terram 2 + 3.

- 10,3 καὶ ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ : et clamavit¹⁰ in voce magna¹¹ CZ (et clamavit voce magna M) — ὥσπερ λέων μυκάται : et¹² (om et Z) rugivit ut leo¹³ (+ in sua voce »manche») CZ (ut leo, ut rugiat M) — καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν αἱ ἐπτὰ βρονταὶ τὰς ἐαυτῶν φωνάς : et quando clamavit¹⁴ locuta-sunt septem tonitrua¹⁵ quae posthac ventura sunt C : et quando (ut M) clamavit locuta-sunt septem tonitrua in suis vocibus (in vocibus suis M) ZM.
- 10,4 καὶ ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἐπτὰ βρονταὶ, ἡμελλον γράφειν : om C : et quando locuta-sunt septem tonitrua volebam scribere Z (et ubicumque (verb. quantum et) locuta-sunt septem tonitrua volebam scribere M) — καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν : et audiavi¹⁶ vocem¹⁷ a (= de) caelo quia dicebat¹⁸ CZM — σφράγισον ἃ ἐλάλησαν αἱ ἐπτὰ βρονταὶ καὶ μὴ αὐτὰ γράψῃς : signa quae locuta-sunt septem¹⁹ tonitrua et ne ista²⁰ (om ista Z) scribas CZ (signa loquelam (pl. t.) septem tonitruorum et ne scribas istud M).
- 10,5 καὶ ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἐστῶτα : et angelus²¹ quem vidi qui posuit pedem suum²² CZ (et angelus quem vidi stabat M) — ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς : super mare et alterum super²³ aridam (in arida Z ; super aridam »manche») CZ (super mare et super terram M) — ἦρεν τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιὰν εἰς τὸν οὐρανόν : et²⁴ levavit manum suam dextram in caelum CZ (levavit manum suam dextram supra-in caelum M).
- 10,6 καὶ ὥμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων : et iuravit in (= per) vivum ab aeternitatibus (om aeternitatum = saeculorum)²⁵ (iuravit (om et) in (= per) vivum ab aeternitatibus M) — ὃς ἔκτισεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ ἐν αὐτῷ καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ : qui firmavit caelum (om et ea quae in eo sunt)²⁶ et terram (om et ea quae in ea sunt et)²⁷ et omne quod in eis²⁸ (om sunt) C : qui firmavit caelum et quod in eo et terram et quod in ea (et quae in ea »manche») (om et mare et quae in eo sunt) Z (qui fecit caelum et quod in eo et terram et quod in ea (om et mare et quae in eo sunt) M) — ὅτι χρόνος οὐκέτι ἔσται : quia non adhuc stat aliud tempus²⁹ CZ (quia tempus non adhuc sit (= erit) M).

¹⁰ invocavit (recitavit) 3. — ¹¹ om magna 2. — ¹² om et 2. — ¹³ ut leo rugivit 2 + 3. — ¹⁴ invocavit (recitavit) 3 ; + in voce sua α. — ¹⁵ posthac ventura 2 ; om 3. — ¹⁶ om et audiavi 3. — ¹⁷ + Dei 2. — ¹⁸ vocem et loquelam (pl. t.) VII tonitruum volebam scribere. Et audiavi vocem a (= de) caelo quae dicebat 3. — ¹⁹ om septem 2. — ²⁰ ea 3. — ²¹ angelum 2 + 3. — ²² pedes suos 3. — ²³ om alterum super 2 + 3. — ²⁴ om et 2 + 3. — ²⁵ ab aeternitatibus aeternitatum 2. — ²⁶ + et quod in eo 2 + 3 ; αγ. — ²⁷ + et quod in eo et 2 + 3. — ²⁸ in eo 2 + 3. — ²⁹ quia tempus non adhuc (+ aliud 2) stat (+ aliud 3) 2 + 3.

- 10,7 ἀλλ' ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἐβδόμου ἀγγέλου ὅταν μέλλῃ σαλπίζειν : sed in die³⁰ (diebus Z) vocis VII-timi (septimi Z) angeli³¹ quando feriet (= pulsabit) (ferit = pulsat »manche») tubam CZ (sed in die Domini in voce et in VII-timo (= septimo) angelo, quando feriendus est M) — ὡς ἐὺηγγέλισεν τοὺς ἑαυτοῦ δούλους τοὺς προφήτας : quod³² quod evangelizatum-est (+ a Z) servis suis prophetis³³ (quod evangelizavit servis suis prophetis M).
- 10,8 καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πάλιν λαλοῦσαν μετ' ἐμοῦ καὶ λέγουσαν : et vox quam audiui a (= de) caelo iterum locuta-est (+ mecum Z)³⁴ et dicebat³⁵ (dicit) CZ (et audiui vocem a (= de) caelo iterum quae loquebatur mecum dicendo (= dicens) M — ὕπαγε λάβε τὸ βιβλίον τὸ ἡνεωγμένον ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ἀγγέλου : vade (om et)³⁶ accipe scriptionem (= librum)³⁷ (libellum Z)³⁸ quam (quod Z) habet angelus apertam (apertum Z) in manu sua³⁹ CZ (vade (om et) accipe librum apertum a (= de) manu angeli M) — τοῦ ἐστῶτος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς : et stat super mare et aridam CM (qui stat super mare et super terram M).
- 10,9 καὶ ἀπῆλθα πρὸς τὸν ἄγγελον λέγων αὐτῷ δοῦναί μοι τὸ βιβλαρίδιον : et ego⁴⁰ vadens apud (= ad) angelum quaesivi scriptionem (= librum) (om scriptionem Z) ab eo⁴¹ CZ (et ingressus-sum apud (= ad) Angelum dicendo (= dicens) dare mihi librum M) — καὶ λέγει μοι · λάβε καὶ κατὰφαγε αὐτό : et dicit⁴² ad me⁴³ : accipe et⁴⁴ degluti⁴⁵ (manduca Z) istam⁴⁶ (hoc Z) CZ (accipe et manduca M) — καὶ πικρανεῖ σου τὴν κοιλίαν : et amara-fiet in alvo tua⁴⁷ (in ventre tuo Z) CZ (et amarum-faciet tuum ventrem M) — ἀλλ' ἐν τῷ στόματί σου ἔσται γλυκὺ ὡς μέλι : sed in ore tuo⁴⁸ (+ est) suave ut mel CZ (sed in ore tuo erit suave ut mel M).
- 10,10 καὶ ἔλαβον τὸ βιβλαρίδιον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου καὶ κατέφαγον αὐτό : et accepi scriptionem (= librum)⁴⁹ (libellum + apertum Z) a (= de) manu⁵⁰ angeli et deglutivi⁵¹ eam (id Z) CZ (et accepi scriptionem (= librum) a (= de) manu angeli et manducaui illam M) — καὶ ἦν ἐν τῷ στόματί μου ὡς μέλι γλυκὺ : om C⁵² : et erat in ore meo sicut mel

³⁰ in diebus 2 + 3. — ³¹ VII-timi angeli voce 2. — ³² sicut 3. — ³³ a servis suis prophetis 3; per servos suos prophetas βγ. — ³⁴ audiui (= de) caelo (a caelo iterum 3) quae loquebatur mecum (ad me 3) 2 + 3. — ³⁵ (+ et 2) dicebat ad me 2 + 3. — ³⁶ + et : 2 + 3. — ³⁷ librum 3. — ³⁸ + apertum 2 + 3. — ³⁹ in manu sua angelos 3. — ⁴⁰ om ego 2 + 3. — ⁴¹ ab eo librum 2 + 3. — ⁴² et aperiens dicit 3. — ⁴³ om ad me 2. — ⁴⁴ om et 2. — ⁴⁵ et manduca 3. — ⁴⁶ istud 2 + 3. — ⁴⁷ in ventre tuo γ. — ⁴⁸ + est 2. — ⁴⁹ librum 3. — ⁵⁰ manibus 3. — ⁵¹ manducaui 3. — ⁵² + et impletus-est venter meus (cf. 10c) et erat in ore meo sicut mel 2; et erat suavis in ore meo sicut mel 3.

- (om suave) Z (et erat in ore meo ut mel suave M) — καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτὸ ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου : et impleta-est alvus mea amaritudine⁵³ C : et quando manducavi (om eum) amarum-factum-est in ventre meo (amarus-factus-est venter meus »manche« Z (et quando manducavi illum impletum-est os meum amaritudine M).
- 10,11 καὶ λέγουσίν μοι : et dicit ad me CZM — δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς καὶ ἔθνεσιν καὶ γλώσσαις καὶ βασιλεῦσιν πολλοῖς : [per]veniet tibi (= oportebit te) iterum prophetare in gentilibus (= Gentibus) (om et in linguis) et in populis (om et in regibus) multis⁵⁴ C : [per]venit (praes.) tibi (= oportet te) iterum prophetare in populis (+ et in gentilibus (= Gentibus) »manche« et in linguis et in regibus terrae Z (oportet iterum prophetare te super populos et generationes et linguas et reges multos M).
- 11,1 κάλαμος ὁμοῖος ῥάβδῳ λέγων : calamus similis virgae + et (om et C⁵⁵) stabat (verb. veniebat!)⁵⁶ angelus⁵⁷ et dicit ad me⁵⁸ CZ (calamus in similitudine virgae et stabat angelus dicendo (= dicens) M) — τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ καὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ : templum⁵⁹ (+ Dei Z) et altare et adorationes quae (adoratores qui Z) in eo⁶⁰ CZ (verbum Dei templum et altare et adoratores eiusdem M).
- 11,2 καὶ τὴν αὐλὴν τὴν ἔξωθεν τοῦ ναοῦ ἔκβαλε ἔξωθεν καὶ μὴ αὐτὴν μετρήσης : et atria(!)⁶¹ (atrium + quod Z) extra templum relinque id foras (om foras Z) et ne⁶² metiaris CZ (et atrium externum templi ne illud metiaris M) — ὅτι ἐδόθη τοῖς ἔθνεσιν : quia datum-est⁶⁴ id gentilibus (= Gentibus) CZ (quia datum-est generationibus M) — καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσιν μῆνας τεσσαράκοντα δύο : et civitatem sanctam calcabunt (ut calcant (quia calcabunt) C⁶⁵) menses quadraginta et duo⁶⁶ CZM.
- 11,3 ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἐξήκοντα περιβεβλημένοι σάκκους : dies MCC LX V⁶⁷ induti cilicio (acc.) C : dies mille ducentos sexaginta induti cilicio (acc.) ZM.
- 11,4 οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι καὶ αἱ δύο λυχναί : hi (isti ZM) sunt

⁵³ et quando manducavi eum impletus-est venter meus et erat amarus is 3; om 2 (cf. 10b). — ⁵⁴ [per]venit tibi (= oportet te) (om iterum) prophetare in populis et in gentilibus (= Gentibus) et in linguis et in regibus terrae 2; [per]venit tibi (= oportet te) iterum prophetare in populis et in generationibus et in linguis et in regibus multis 3. — ⁵⁵ + et 2. — ⁵⁶ lege *ἡμῶν* pro *ἡμῶν* !). — ⁵⁷ om stabat angelus 3. — ⁵⁸ om ad me 3. — ⁵⁹ + Dei 3. — ⁶⁰ adorationes quae in eo sunt 2; adorationes quae sunt in eo 3. — ⁶¹ atrium 3. — ⁶² om foras 2. — ⁶³ + illud 3. — ⁶⁴ acceptum-est β. — ⁶⁵ (om quia) calcabunt 2 + 3. — ⁶⁶ LXII menses 2. — ⁶⁷ dies M et ducentos et LXV 2.

duae olivae et duo lychnuchi (duae lucernae Z; duo candelabra M) CZM — οἱ ἐνώπιον τοῦ κυρίου τῆς γῆς ἐστῶτες : stantes (quae stant ZM) coram Domino terrae⁶⁸ CZM.

11,5 καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλει ἀδικῆσαι : et qui volent (volunt (*conj.*) Z : volent »manche«) damnum-parare⁷⁰ eis CZ (et qui his vult damnum-parare M) — πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν: ignis exhibit⁷¹ (exit M) a (= de) ore⁷² (oribus »manche«) eorum et manducabit⁷³ (manducat M) inimicos eorum CZM — καὶ εἴ τις θελήσῃ αὐτοὺς ἀδικῆσαι, οὕτως δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι : et qui volet⁷⁴ (qui volunt (*conj.*) Z; qui volent »manche«) malum-facere (*verb.* peccare) eis⁷⁵, sic trucidabuntur CZ (et qui vult his damnum-facere, sic oportet eos trucidari M).

11,6 οὗτοι ἔχουσιν τὴν ἐξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρανόν : Ii (isti Z) habent principatum (= potestatem)⁷⁶ claudere caelum CZ (isti habent potestatem caelum claudere M) — ἵνα μὴ ὑετὸς βρέχῃ τὰς ἡμέρας : ne pluantur⁷⁷ (pluat Z; pluatur »manche«) dies (= diebus) CZ (ne descendat pluvia in diebus M) — καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν αὐτὰ εἰς αἶμα et habent principatum (= potestatem) super terram omn(ium) plagarum⁷⁸ et habent principatum (= potestatem) super aquas vertere⁷⁹ eas in sanguinem C : et habent principatum (= potestatem) super aquas vertere eas in sanguinem Z (et principatum (= potestatem) habent super aquas vertere eas in sanguinem M) — καὶ πατάξαι τὴν γῆν ἐν πάσῃ πληγῇ ὅσακις ἐὰν θελήσωσιν : et ferire terram omnibus (in omnibus Z) plagis⁸⁰ quotiescumque (*verb.* quoties quomodo et : om quomodo Z) volent (= voluerint; velint Z) CZ (et infigere terram omnibus plagis quotiescum[que]⁸¹ (*om et*) velint M).

11,7 καὶ ὅταν τελέσωσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν : et quando⁸² consummabunt omnes dies⁸³ testimonii sui CZ (et quando consummabunt testimonium suum M) — τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου : tum⁸⁴ bestia quae exit (= ascendit) a (= de) abyssu CZ (bestia quae exit (= ascendit) a (= de) abyssu M) — ποιήσῃ μετ' αὐτῶν πόλεμον : dabit⁸⁵ (det C) cum eis (= contra eos) bellum CZ (dabit bellum cum eis (= contra eos) M).

⁶⁸ coram Domino Deo stantes 2; coram Domino terrae stantes 3. — ⁶⁹ qui vult (*conj.*) 2 + 3. — ⁷⁰ malum-facere (*verb.* peccare) γ. — ⁷¹ exeat (= exit) 2. — ⁷² oribus αβ. — ⁷³ manducet (= manducabit) 2; trucidabit 3. — ⁷⁴ et quis velit 2; quis et velit 3; et qui volent β. — ⁷⁵ eis malum-facere (*verb.* peccare) 2 + 3. — ⁷⁶ isti super terram principatum (= possessionem) habent 3. — ⁷⁷ ne pluat 2; ne pluatur 3. — ⁷⁸ om et habent principatum (= potestatem) super terram omn(ium) plagarum 2 + 3. — ⁷⁹ commutare 3. — ⁸⁰ om omnibus plagis 2; in omnibus plagis 3. — ⁸¹ quoties[cum]que (*om quomodo*) 2 + 3. — ⁸² om quando 2. — ⁸³ omnia tempora γ. — ⁸⁴ et bestia 2. — ⁸⁵ dabit 2; det (= dabit) 3.

- 11,8 καὶ τὸ πτώμα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως τῆς μεγάλης :
et corpora-mortua⁸⁶ eorum casa stent (= stabunt; = iacebunt)⁸⁷
in medio fororum (= platearum) eorum in civitate magna⁸⁸ C: et
cadaver eorum casum stet (= stabit; = iacebit) in medio fororum
(= platearum) civitatis (+ Christi »manche») eorum magnae Z (et
corpora-mortua eorum in foris (= plateis civitatis magnae cadent M)
— ἡ τις καλεῖται πνευματικῶς : quae nominata vocatur secundum
spiritum⁸⁹ CZ (quae vocatur spiritualitate (= spiritualiter) M) —
Σόδομα καὶ Αἴγυπτος : Sodom (segowr !) et Aegyptus (egiamos !)
et Babylon (babelon)⁹⁰ C: Sodom et Aegyptus Z (Sodom et Babylon
(babilown) et Aegyptus Z) — ὅπου καὶ ὁ κύριος αὐτῶν ἐσταυρώθη :
ubi et Dominus eorum crucifixus-est CZ (ubi Dominus eorum cruci-
fixus-est M).
- 11,9 καὶ βλέπουσιν ἐκ τῶν λαῶν καὶ γλωσσῶν καὶ ἔθνων τὸ πτώμα
αὐτῶν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἥμισυ : et videbunt eos⁹¹ omnes⁹² tribūs et
populi et omnes⁹³ linguae generationis eorum (om et Gentes)⁹⁴ quia
casi stabunt (= iacebunt) tres dies (om et dimidium)⁹⁵ C: et videbunt
eum (eos »manche») omnes tribus et populi et omnes linguae et gentiles
(= Gentes) quia cadaver eorum casum stabit (= iacebit) tres dies
(om et dimidium) Z (et vident ex populis et tribubus et ex generationi-
bus corpora-mortua eorum dies tres et dimidium M) — καὶ τὰ πτώματα
αὐτῶν οὐκ ἀφίουσιν τεθῆναι εἰς μνήμα : et non relinquent (= sinent)
sepeliri in sepulcrum (= sepulcro) ossa eorum⁹⁶ C: et non dabunt
sepeliri in sepulcris ossa eorum Z (et cadavera eorum non relinquent
(= sinent) poni in sepulcris M).
- 11,10 καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαίρουσιν ἐπ' αὐτοῖς καὶ εὐφραί-
νονται : et⁹⁷ qui habitantes sunt in terra⁹⁸ gaudentes fiunt et laetantur
super eos CZ (et qui habitantes sunt super terram laetabuntur (conj.)
super eos M) — καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλήλοις : donec (= ita ut)⁹⁹
munera et oblationes¹⁰⁰ [af]ferunt (inf.) invicem¹⁰¹ C: donec (= ita ut)
munera et oblationes inducunt (inf.) (dant inducere »viele») invicem Z
(et munera dabunt inducere invicem M) — ὅτι οἱ δύο προφῆται ἐβασά-
νισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς : propterea quod¹⁰² hi duo

— ⁸⁶ corpus-mortuum (om eorum) ... casum stet (= iacebit) 3. — ⁸⁷ om casa stent (= iacebunt) 2. — ⁸⁸ eorum civitatis eorum magnae 2. — ⁸⁹ vocatur spiritualiter 3. — ⁹⁰ Sodom et Aegyptus (egiptos); om et Babylon 2 + 3. — ⁹¹ om eos 2; eum 3. — ⁹² om omnes 3. — ⁹³ om omnes 2 + 3. — ⁹⁴ linguae et gentiles (= Gentes) cadavera (cadaver 3) eorum 2 + 3. — ⁹⁵ tres dies quia casum stet (= stabit; iacebit) 3; quia casum stabit (= iacebit) tres dies 2. — ⁹⁶ et corpora eorum non dabunt sepeliri in sepulcris 3. — ⁹⁷ om et Z. — ⁹⁸ in terram(!) 2; super terram γ. — ⁹⁹ et (om donec) 2. — ¹⁰⁰ om et oblationes 3. — ¹⁰¹ dant inducere invicem 2 + 3, αβγ. — ¹⁰² quia 2 + 3.

prophetae malis-afficient habitatores terrae CZ (quia isti duo prophetae cruciabunt [eos] qui habitantes sunt super terram M).

- 11,11 *καὶ μετὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας καὶ ἥμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ θεοῦ εἰσῆλθεν ἐν αὐτοῖς* : et post tres¹⁰³ dies (+ et dimidium Z)¹⁰⁴ spiritus vivi (vivus Z) Dei¹⁰⁵ (a Deo Z) intrabit in eos CZ (et post tres dies et dimidium spiritus vivificationis Dei intravit in eos M) — *καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν* : et surgent (*conj.*) stabunt (*conj.*)¹⁰⁶ (surgent (*conj.*) stabunt (*fut.*) Z) super pedes suos¹⁰⁷ CZ (et steterunt super pedes suos M) — *καὶ φόβος μέγας ἔπεσεν ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς* : et timor (*om* magnus)¹⁰⁸ cadet super habitatores terrae¹⁰⁹ : et metus et timor magnus cecidit super omnes qui occiderunt (viderunt »manche«)¹¹⁰ eos Z (et metus magnus cecidit super videntes eos M).
- 11,12 *καὶ ἤκουσαν φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης αὐτοῖς · ἀνάβατε ὧδε* : et audiui voc(em) (*om* magnam)¹¹¹ a(= de) caelo quae dicebat ad eos : elevamini et abite (= ascendite huc C : et audiui vocem magnam (*om* de caelo) quae dicebat ad eos : elevamini abite (= ascendite) hic Z (et audiui voc(em) magnam a (= de) caelo quae dicebat eis : abite (= ascendite) huc M) — *καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ* : et elevati-sunt et abierunt (= ascenderunt) in caelum nubibus¹¹² C : et elevati-sunt (*om* »manche«) abierunt (= ascenderunt) in caelum nubibus Z (et abierunt (= ascenderunt) in caelum nubibus M) — *καὶ ἐθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν* : et viderunt elevari eos omnes¹¹³ inimici eorum C : et viderunt eos inimici sui (eorum »manche«) Z (et viderunt eos inimici eorum M).
- 11,13 *καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐγένετο σεισμὸς μέγας καὶ τὸ δεκάτὸν τῆς πόλεως ἔπεσεν* : et in hora illa motus magnus factus-est¹¹⁴ et decima pars civitatis immersa-est CZ (et in illa die factus-est motus magnus et cecidit decima pars civitatis M) — *καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων χιλιάδες ἑπτὰ* : et mortui-sunt a (= e) motu (+ viri Z)¹¹⁵ septem millia¹¹⁶ (*sg.* Z) CZ (et mortui-sunt a (= e) motu viri septem millia (*sg.*) M) — *καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ θεῷ τοῦ οὐρανοῦ* : et post hoc metus magnus¹¹⁷ factus-est¹¹⁸ in omnes et gloriam dabant¹¹⁹ Deo caelesti (*gen.*) CZ (et reliqui homines territi facti-sunt et dederunt gloriam Deo (*gen.*) caelorum M).

103 *om* tres 2. — 104 + dimidium 3. — 105 Dei vivi 2; vivi a Deo 3. — 106 et exsurgent 3; et surgent exsurgent 2. — 107 (*om* suos) studiose (= celeriter) ii 3. — 108 et metus et timor (*om* magnus) 2; et metus magnus 3. — 109 super eos 3. — 110 viderunt αβγ. — 111 + magnam 2 + 3. — 112 nubibus in caelum 2. — 113 viderunt eos (*om* elevavi omnes) 3. — 114 et fiet in hora illa 2; et factum-est in hora illa 3. — 115 + viri 2; + homines 3. — 116 millia (*sg.*) 3. — 117 *om* magnus 2 + 3. — 118 fiet 2. — 119 dant 2.

- 11,14 ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθεν : ecce¹²⁰ (ecce en Z) vae secundum transiit¹²¹ CZ (ecce vae secundum ingressum-est M) — ἰδοὺ ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἔρχεται ταχύ : et¹²² vae tertium veniendum est velociter CZ (et ecce en vae tertium venit (*praes.*) cito cito M).
- 11,15 καὶ ὁ ἑβδομος ἄγγελος ἐσάλπισεν : et quando septem angeli feriebant (= pulsabant) tubam¹²³ C : et quando septimus angelus feriebat (= pulsabat) tubam Z (et septimus angelus ferivit (= pulsavit) tubam M) — καὶ ἐγένοντο φωναὶ μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ λέγοντες : (om et)¹²⁴ facta-est vox magna a (= de) caelo¹²⁵ quae dicebat C : (om et) facta-est vox (om magna) in caelo et dicit Z (et factae-sunt voces magnae in caelo dicendo (= dicentes) M) — ἐγένετο ἡ βασιλεία τοῦ κόσμου τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ : facta-est omnis regnatio (= regnum) (om mundi) Domini nostri¹²⁶ (om et) Iesu¹²⁷ Christi¹²⁸ C : facta-est regnatio (= regnum) omnis orbis Domini nostri et Iesu (om »manche») Christi sui Z (facta-est regnatio (= regnum) Domini nostri Christi eius M) — καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων : et regnabit super terram¹²⁹ (super omne Z) in aeternitates aeternitatum¹³⁰ CZ (et regnabit in aeternitatem et in aeternitates).
- 11,16 καὶ οἱ ἑξήκοσι τέσσαρες πρεσβύτεροι : et viginti et quattuor seniores CZM. — οἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καθήμενοι ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν : qui sedebant in throno coram Deo¹³¹ C : qui sedebant in thronis suis coram Deo Z (qui coram Deo erant, sedebant super thronos suos M) — ἔπεσαν ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ : om C¹³² : cadebant super facies suas et adorabant Dominum Deum Z (et adoraverunt Deum (om cadebant super facies suas!) M).
- 11,17 λέγοντες : εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ὢν καὶ ὁ ᾗν : (om et) dicebant¹³³ : gratias-agimus tibi Domine Deus¹³⁴ omnipotens qui ens[-supremus]¹³⁵ in aeternitates¹³⁶ C : et dicebant : gratias-agimus tibi Domine Deus omnipotens qui ens[-supremus] et es Z (gratias-agimus tibi Domine Deus omnipotens, ens (- iste) et qui ens[-supremus] M) — ὅτι ἐλήφας τὴν δύναμίν σου τὴν μεγάλην καὶ ἐβασίλευσας : qui¹³⁷ induisti¹³⁸ virtutem¹³⁹ (om tuam

¹²⁰ om ecce 3. — ¹²¹ ecce en secundum vae transiit 2. — ¹²² om et 3. — ¹²³ VII. timus angelus feriebat (= pulsabat) tubam 2 + 3. — ¹²⁴ + et 3. — ¹²⁵ in caelo 2. — ¹²⁶ facta-est regnatio (= regnum) omnis (om omnis 3) Domini nostri 2 + 3. — ¹²⁷ om Iesu 3; αγ. — ¹²⁸ + et Christi eius 3. — ¹²⁹ super omne 2; om super terram 3. — ¹³⁰ + Amen 2. — ¹³¹ coram throno Dei qui sedebant in thronis suis 2; qui sedebant coram Deo in thronis suis 3. — ¹³² cadebant super facies suas et adorabant Dominum (om Dominum 3) Deum 2 + 3. — ¹³³ et dicebant 2; dicendo (= dicentes) 3. — ¹³⁴ Deus noster 2 + 3. — ¹³⁵ + et es (om in aeternitates) 3. — ¹³⁶ qui es (-iste) in aeternitates et qui ens[-supremus] 2. — ¹³⁷ quia 3. — ¹³⁸ accepisti 2; facis 3. — ¹³⁹ virtutem magnam 2; virtutes magnas 3.

magnam) et regnasti C: et accepisti virtutem tuam magnam et regnasti Z (qui accepisti tuam virtutem magnam et regnasti M).

- 11,18 καὶ τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν καὶ ἦλθεν ἡ ὀργή σου: et populi irati-sunt et venit ira inimici¹⁴⁰ C: et gentiles (= Gentes) irati-sunt et venit ira tua Z (et generationes iratae-sunt et venit ira tua M) — καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν κριθῆναι: et tempus iudicii ut iudicetur¹⁴¹ C: et tempus mortuorum ut iudicentur Z (et tempus mortuorum iudicii M) — καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφήταις καὶ τοῖς ἁγίοις καὶ τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μεγάλοις: et das mercedem¹⁴² servis tuis prophetis et sanctis¹⁴³ timoratis (= timentibus) nomen tuum pusillo¹⁴⁴ et magno¹⁴⁵ (pusillis et permagnis Z) CZ (et dare mercedem servis tuis prophetis sanctis et timoratis (= timentibus) nomen tuum pusillis et permagnis M) — καὶ διαφθεῖραι τοὺς διαφθείροντας τὴν γῆν: et¹⁴⁶ corrumpere (corrumpis Z¹⁴⁷) corruptores terrae CZ (corrumpere corruptores terrae M).

- 11,19 ὁ ἐν τῷ οὐρανῷ: quod in caelo CZM — καὶ ὤφθη ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ: et apparuit arca testamenti¹⁴⁸ eius (arca Dei Z) quae in templo eius¹⁴⁹ (suo Z) CZ (et apparuit arca testamenti (pl. t.) sui in templo suo M) — καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ σεισμός καὶ χάλαζα μεγάλη: et (om facta-sunt)¹⁵⁰ fulgura et voces et tonitruum¹⁵¹ et motus (pl.)¹⁵² et grando permagna C: et facta-sunt fulgura et voces et tonitrua et motus (sg.) et grando permagna Z (et facta-sunt fulgura et tonitruum et vox et motus (sg.) et grando magna M).

- 12,1 καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη: et signum unum (om unum Z)¹ magnum apparuit CZ (et signum magnum visum-est M) — γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς: mulier una induta² (iacta Z) circa [se]ipsam sole (acc.) et luna sub pedibus eius CZ (mulier amicta sole (acc.) et luna sub pedibus eius M) — καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα: et super caput eius corona stellatorum (= stellarum) duodecim (sg.)³ C: et super caput eius corona stellatorum (= stellarum) duodecim (sg.)³ C: et super caput eius corona stellata ex duodecim (pl.)⁴ (ex stellis duodecim (pl.) »manche») Z (et super caput (om eius) corona ex stellis duodecim (pl.) M).

¹⁴⁰ et irati-sunt gentiles (= Gentes) et venit ira tua 3. — ¹⁴¹ et dominaris morti 3; et tempus inimici iudicii 2. — ¹⁴² quia dare (= ut des ?) mercedem 2; et des mercedem 3. — ¹⁴³ sanctis + et 3. — ¹⁴⁴ pusillis 2 + 3. — ¹⁴⁵ magnis 3; permagnis 2. — ¹⁴⁶ om et 2. — ¹⁴⁷ corrumpis 3. — ¹⁴⁸ Testamenti (pl. t.) 3. — ¹⁴⁹ om quae in templo eius 2. — ¹⁵⁰ et factum-est fulgur eius 2. — ¹⁵¹ tonitrua 2 + 3. — ¹⁵² et motus (sg.); om 3.

¹ om unum 2 + 3. — ² una iacta 2 + 3. — ³ stellarum duodecim (sg.) 3. — ⁴ ex stellis duodecim αβ.

- 12,2 καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα : et erat *gravidā* CZ (et (*om* erat) *prae*gnans M) — καὶ κράζει ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τεκεῖν : et *ululabat*⁵ in habendo (= *habens*) *dolorem-parturiendi* (*inf.*) et *multis calamitatibus* (= *abl.*) *prope* erat in parturiendo⁶ CZ (*clamabat* (*om* et) habendo (= *habens*) *dolorem-parturiendi* (*inf.*) et *cruciatu-affecto* (= *abl.*) parere M).
- 12,3 καὶ ὤφθη : et apparuit CZ (et *visum-est* M) — καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας πυρρός : et ecce⁷ draco *unus igneus* (= *πυρός* !) magnus valde⁸ C : et ecce en draco *unus magnus igneus* Z (et ecce en draco magnus (*om* igneus !) M) — ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ : cuius erant capita (*pl.*) septem CZ (qui habebat capita (*sg.*) septem M) — καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ἑπτὰ διαδήματα : et super caput (capita »manche«)⁹ eius septem diademata (*sg.*)¹⁰ CZ (et super *septem capita* eius septem coronae (*sg.*) M).
- 12,4 καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ σύρει τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ : et caudela (= cauda) eius *abstrahebat* usque ad septem (= septimam) partem¹¹ stellarum caeli¹² C : et caudela (= cauda) eius *abstrahebat* tertiam partem stellarum caeli ZM — καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν : et abiecit (iecit Z) eas in terram¹³ CZ (et iecit eas a (= de) caelo ZM) — καὶ ὁ δράκων ἔστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης τεκεῖν : et draco *stabat* coram muliere quae *volebat* futura erat Z) parere CZ (et draco *stetit* coram muliere quae *paritura* erat M) — ἵνα ὅταν τέκῃ τὸ τέκνον αὐτῆς καταφάγῃ : ut quando paruerit (= peperisset) *mulier filium suum*, manducaret (deglutiret Z) eum draco¹⁴ CZ (ut quando paruerit (= peperisset), *filium eius manducaret* M).
- 12,5 καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρσεν : et peperit *mulier filium masculum* C : et peperit *mulier filium masculum* M) — ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ : qui pascet populum suum¹⁵ *virgā ferreā* C : qui futurus est pascere *omnes gentiles* (= Gentes) *virgā ferreā* Z (qui pasciturus est *omnes generationes virgā ferreā* M) — καὶ ἡρπάσθη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν θεὸν καὶ πρὸς τὸν θρόνον αὐτοῦ : et raptus-est filius eius apud (= ad) Deum et apud (= ad) (*om* apud Hs. v. 1319) *thronum eius*¹⁶ CZM.
- 12,6 ὅπου ἔχει ἐκεῖ τόπον ἡτοιμασμένον ἀπὸ τοῦ θεοῦ : ubi erat¹⁷ locus eius (ei Z) [*prae*]-paratus¹⁸ a Deo (quia habet ibi locum [*prae*]paratum

⁵ et non-timebat 2. — ⁶ *om* et multis calamitatibus prope erat in parturiendo 2. — ⁷ ecce en 2. — ⁸ magnus igneus (*om* valde) 2; igneus magnus (*om* valde) 3. — ⁹ capita 3. — ¹⁰ coronae (*pl.*) 3. — ¹¹ datum-est (Verlesung!) ei abripere(?) usque [ad] VII(?) tertiam-partem 2. — ¹² a (= de) caelo 2. — ¹³ eas a (= de) caelo in terram 2. — ¹⁴ *om* draco 3. — ¹⁵ omnes gentiles (= Gentes) 2 + 3. — ¹⁶ *om* apud thronum eius 2. — ¹⁷ erat ibi 3. — ¹⁸ [*prae*]paratus ei locus 2; [*prae*]paratus locus ei 3. — ¹⁹ ut (et 2) ibi cibaret (cibabunt 2) eam dies MCCLX V 2 + 3.

a Deo) — *ἵνα ἐκεῖ τρέφωσιν αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἐξήκοντα* : ut cibaretur ibi dies MCC LX V¹⁹ (mille ducentos et sexaginta Z) CZ (ut ibi cibarent eam dies mille ducentos sexaginta et quinque M).

12,7 *ὁ Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ τοῦ πολεμῆσαι* : Michael²⁰ et angeli sui contendebat CM (Michael et angeli eius bellantes M) — *καὶ ὁ δράκων ἐπολέμησεν καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ* : et draco angelis suis (*abl.*)²¹ contendebat cum eis²² C : et draco bellabat militiis suis (*abl.*) Z (et draco bellavit et angeli eius M).

12,8 *καὶ οὐκ ἴσχυσεν οὐδὲ τόπος εὐρέθῃ αὐτῶν ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ* : sed²³ (et Z) non potuerunt stare adversus²⁴ et locus non exsistebat²⁵ eorum (eis) (non inventus-est eorum (eis) Z) (*om* amplius) in caelo CZ (non habuerunt sustinentiam et non (= neque) locus eorum inventus-est (*om* amplius) in caelo M).

12,9 *καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος* : et cecidit draco magnus²⁶ serpens primus (= antiquus) CZM — *ὁ καλούμενος διάβολος καὶ ὁ σατανᾶς ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην* : qui nominatus vocatur Beelzebul et Satanas et seducit omnem orbem²⁷ (+ terrae Z) CZ (qui est denuntiator et Beelzebul et Satanas qui seducit orbem omnem M) — *ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ ἐβλήθησαν* : leo cecidit in terram²⁸ et angeli eius cum eo²⁹ C : (*om* et cecidit in terram) et angeli eius cum eo ceciderunt³⁰ Z (et ceciderunt in terram et angeli eius cum eo abiecti sunt M).

12,10 *φωνὴν μεγάλην ἐν τῷ οὐρανῷ λέγουσαν* : vocem magnam a (= de) caelo *quae dicebat*³¹ CZ (vocem (*om* magnam) a caelo dicendo (= dicentem) M — *ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ* : iam (= nunc) facta-est salus et virtus (virtus et salus Z) et regnum caeli (*om* caeli Z) Dei nostri et principatus (= potestas) uncti³² eius CZ (iam (= nunc) facta-est salus et virtus et regnum (*verb.* regnatio) Dei nostri et principatus (= potestas) eius M) — *ὅτι ἐβλήθη ὁ κατήγορος τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ὁ κατηγορῶν αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας καὶ νυκτός* : quia cecidit maledictor fratrum nostrorum qui maledicebat de eis coram Deo (*om* nostro CZ)³³ (+ et Domino³⁴ Iesu Christo C) die ac nocte³⁵ CZ (quia prostratus-est denuntiator (*verb.*

²⁰ et Michael 2. — ²¹ et draco contendebat angelis suis (*abl.*) 2; et draco bellabat et angeli sui 3. — ²² *om* cum eis 2 + 3. — ²³ et 2 + 3. — ²⁴ adversus stare 2. — ²⁵ locus non inventus-est 2; non inventus-est locus 3. — ²⁶ magnus + et 2. — ²⁷ + terrae 3. — ²⁸ *om* leo cecidit in terram 3. — ²⁹ angelus eius cecidit cum eo 2. — ³⁰ cum eo ceciderunt 3. — ³¹ a (= de) caelo quia dicebat 2; *om* a caelo 3. — ³² Christi 3. — ³³ + nostro 3. — ³⁴ *om* et Domino 3. — ³⁵ a die ac [in] nocte 3 β.

- deditor) fratrum nostrorum qui denuntiabat (*verb.* dedebat) eos coram Deo nostro a die ac in nocte M).
- 12,11 καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου : et³⁶ ii vicerunt eum *sanguine Agni Dei*³⁷ (*om Dei Z*) CZ (et ii vicerunt eum propter sanguinem Agni M) — καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν : et verbo testimonii eius CZ (et propter testimonia eorum M) — καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου : et non complacuerunt³⁸ (= consenserunt) *cum dracone* usque ad (usque in Z) mortem³⁹ CZ (et non dilexerunt animas usque in mortem M).
- 12,12 διὰ τοῦτο εὐφραίνεσθε οὐρανοὶ καὶ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες : propter hoc gaudentes *fiant*⁴⁰ caeli et omn(es)⁴¹ *qui habitantes sunt* in eis⁴² (in eo Z) CZ (propter hoc gaudentes fiatis (= estote) et *qui habitantes estis* in isto M) — ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς ἔχων θυμὸν μέγαν : quia cecidit draco apud (= ad) vos *qui habet*⁴³ *irascibilitatem* magnam⁴⁴ C : quia cecidit calumniator apud (= ad) vos *qui habet irascibilitatem multam* Z (quia descendit denuntiator apud (= ad) vos habendo (= habens) *irascibilitatem* magnam M) — εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει : (*om* sciens quod) qui habet paucum tempus⁴⁵ C : (*om* sciens) et stabit (= durabit) (stet (= duret) »manche«) apud (= ad) paucum *unum* tempus Z (sciendo = sciens) quia paucum tempus habet M).
- 12,13 καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων ὅτι ἐβλήθη : et quando vidit draco quoniam cecidit CZ (quando (*om* et) vidit draco quia abiectus-est M) — ἐδίωξεν τὴν γυναῖκα ἣτις ἔτεκεν τὸν ἄρσεν : subsecutus-est mulierem qui peperit puerum⁴⁶ (+ masculum Z) (*et* subsecutus-est mulierem quae peperit masculum M).
- 12,14 καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ αἱ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ μεγάλου : et data-sunt (*sg.*) (data-sunt (*pl.*) »manche«) mulieri duae alae aquilae (+ magnae Z) CZ (et data-sunt (*sg.*) mulieri duae alae aquilae magnae M) — ἵνα πέτηται εἰς τὴν ἔρημον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς : ut volaret in desertum (*om* in !) locum C : ut volaret in desertum in locum suum ZM — ὅπου τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἡμῖς καιροῦ ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄψεως : ubi⁴⁷ *cibaretur*⁴⁸ (cibabatur Z; quae cibabatur »manche«) ibi et tempora et tempus⁴⁹ (tempus et tempora Z) et dimidium temporis a facie serpentis CZ (ubi cibatur ibi tempus et tempora et dimidium temporis a facie serpentis M).

³⁶ *om* et 2. — ³⁷ *om Dei* 3. — ³⁸ complacuit 2. — ³⁹ non dilexerunt spiritu suo eum usque in mortem 3. — ⁴⁰ facti-sunt 2. — ⁴¹ *om* omnes qui 3; *om* omnes γ. — ⁴² habitantes in eo 3; qui erant in eis γ. — ⁴³ habeat (= habet) 2. — ⁴⁴ multam 2. — ⁴⁵ videbat quia paucum tempus stetit (= duravit) 2; videbat quia paucum tempus [habet] 3. — ⁴⁶ + masculum 2 + 3. — ⁴⁷ ubi habitabat illa et 3. — ⁴⁸ cibabatur 2 + 3. — ⁴⁹ tempus et tempora 3; *om* et tempora 2.

- 12,15 καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφης ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὀπίσω τῆς γυναικὸς ὕδωρ ὡς ποταμόν : et *fudit* serpens⁵⁰ ex ore suo póst mulierem⁵¹ aquas multas⁵² (aquam : *om* multas Z) ut flumen (*om* ut flumen Z)⁵³ CZ (et iecit serpens ex ore suo pone (= post) mulierem ignem, aquam ut flumen M) — ἵνα αὐτὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ : ut immergeret eam⁵⁴ CZ (ut eam flumine-inductam faceret M).
- 12,16 καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατέπιεν τὸν ποταμόν : et aperuit terra (*om* terra C)⁵⁵ os suum et deglutivit aquam⁵⁶ (flumen M) CZM — ὃν ἔβαλον ὁ δράκων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ : quam⁵⁷ *fudit* draco ab (= ex) ore suo CZ (quod iecit draco super mulierem M).
- 12,17 καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυναικί : et furore-inflammatu^s-est draco cum muliere⁵⁸ Z (*om* CM⁵⁹) — καὶ ἀπῆλθεν ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ στέρματος αὐτῆς : et *ingressus-est* bellare cum muliere et⁶⁰ cum semine eius C : et *ingressus-est* bellare cum aliis seminibus eius Z (et *ingressus-est* facere bellum cum reliquo semine eius M) — τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ : et⁶¹ qui servant mandatum Dei (*om* et) in quibus est testimonium⁶² Iesu Christi⁶³ C : (*om* et) qui servabant mandata Dei et habebant testimonium Iesu Z (qui (*om* et) servabant mandata Dei et qui habent testimonium Iesu M).
- 12,18 καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης : et stetit (steti »I Hs«) super arenam maris⁶⁴ CZ (et steti ego super arenam ripae maris M).
- 13,1 καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον : et vidi quia exibat a (= e) mari¹ bestia (+ una magna² C) CZ (et vidi a (= e) mari bestiam quia exibat M) — ἔχον κέρατα δέκα καὶ κεφαλὰς ἑπτὰ : et³ *habebat*⁴ capita (*sg.*) septem et cornua (*pl.*) X⁵ C : et habebat capita (*pl.*) septem et cornua (*pl.*) decem Z (habendo (= habentem) cornua (*pl.*) decem⁶ et capita (*pl.*) septem⁷ M) — καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτῶν δέκα διαδήματα : et super cornua eius⁸ X⁹ (decem Z) diademata (*sg.*) CZ (et super cornua eius coronae decem M) — καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ

⁵⁰ + venenum 2. — ⁵¹ coram (= ante) muliere 3. — ⁵² *om* aquas multas²; aquam (*om* multas) 3. — ⁵³ et quamdiu (= dum) ingrediebatur fudit draco póst mulierem aquam multam γ. — ⁵⁴ ut eam immergeret 2 + 3 γ. — ⁵⁵ + terra 2 + 3. — ⁵⁶ flumen 2 + 3. — ⁵⁷ quod 2 + 3. — ⁵⁸ mulieri (*om* cum) γ. — ⁵⁹ + et furore-inflammatu^s-est draco cum muliere 2 + 3. — ⁶⁰ *om* cum muliere et 2 + 3. — ⁶¹ qui (*om* et) 2 + 3. — ⁶² (*om* et) qui testabantur 3. — ⁶³ Iesu (*om* Christi) 2 + 3. — ⁶⁴ *om* et stetit super arenam maris 2.

¹ quia a (= e) mari exibat 3. — ² *om* magna 2 + 3. — ³ quae 3; *om* et (*vel* quae) 2. — ⁴ habendo (= habentem) 2. — ⁵ cornua VII et capita X 3. — ⁶ X B. — ⁷ capita (*sg.*) VII B. — ⁸ super eam (*om* cornua) 2. — ⁹ *om* X 2.

- ὀνόματα βλασφημίας : et super caput eius nomen blasphemiae CZM.
- 13,2 ἦν ὁμοιον παρδάλει : (om erat) similis¹⁰ (leo)pardo CZ (similis erat (leo)pardo M) — ὡς στόμα λέοντος : ut (om os)¹¹ leonis C : sicut (om os) leonis Z (ut os leonis M) — τὴν δύναμιν αὐτοῦ : principatum (= potestatem)¹² suum C : virtutem suam ZM — καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ ἐξουσίαν μεγάλην : om C¹³ : et thronum suum et principatum magnum ZM.
- 13,3 καὶ μίαν ἐκ τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡς ἐσφαγμένην εἰς θάνατον : et unum a (= de) capitibus eius vulneratum erat¹⁴ in mortem CZ (et unum a (= de) capitibus suis occisum in mortem M) — καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐθεραπεύθη : et vulneratio mortis eius sanabatur (et plaga mortis eius sanata-est M) — καὶ ἐθανμάσθη ὅλη ἡ γῆ ὀπίσω θηρίου : et admirata-est omnis terra per-bestiam (= ad bestiam versus)¹⁵ CZM : + quia dedit ei bestia regnationem (= regnum) Z (cf. V. 4 !).
- 13,4 καὶ προσεκύνησαν τῷ δράκοντι ὅτι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν τῷ θηρίῳ : et adoraverunt¹⁶ bestiam quia¹⁷ dedit ei draco¹⁸ principatum (= potestatem) suum¹⁹ C : et adoraverunt draconem qui dedit principatum (= potestatem) bestiae Z (et adoraverunt draconem quia dedit principatum suum bestiae M) — καὶ προσεκύνησαν τῷ θηρίῳ λέγοντες : et adorabant bestiam et dicebant C : (om et ... bestiam) et dicebant Z (dicendo (= dicentes) : om et ... bestiam M) — τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ : non quis (= nemo) est²⁰ similis bestiae C : qui est (conj.) similis bestiae Z (quis est similis bestiae M) — καὶ τίς δύναται πολεμῆσαι μετ' αὐτοῦ : et vel (om quis)²¹ potest bellare cum isto²² C : vel quis potest (conj.) bellare cum isto Z (vel quis potest pugnare cum eo M).
- 13,5 καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα καὶ βλασφημίας : et datum-est ei (om os) loqui permagnas blasphemias²³ C : et datum-est ei os loqui permagna et blasphemiam Z (et datum-est ei os qui loquebatur permagna et blasphemiam M) — καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ποιῆσαι μῆνας τεσσαράκοντα δύο : et datus-est ei principatus (= potestas) facere bellare cum sanctis et vincere eos et data-est ei victoria (cf. V. 7) menses quadraginta (om et duo(s) C²⁴ : et datus-est ei principatus (= potestas)

¹⁰ + erat 2 + 3. — ¹¹ + os B. — ¹² virtutem 2 + 3. — ¹³ + thronum suum et virtutem magnam 2 + 3. — ¹⁴ om erat 2 + 3. — ¹⁵ bestiam versus 2 + 3. — ¹⁶ adorabant 2 + 3. — ¹⁷ draconem qui 3. — ¹⁸ om ei draco 3. — ¹⁹ om quia dedit ei draco principatum (= potestatem) suum 2; dedit principatum (= potestatem) bestiae (= Z) 3. — ²⁰ quis est 2 + 3. — ²¹ vel quis 2 + 3. — ²² eo 3. — ²³ ei os loqui permagna et blasphemiam 3. — ²⁴ facere bellum cum sanctis et vincere eos et datus-est ei principatus (= potestas) facere victoriam LXII menses 2.

(om facere)²⁵ menses quadraginta et duo(s)²⁶ Z (esse menses quadraginta et duo(s) M).

13,6 εἰς βλασφημίας πρὸς τὸν θεόν : *blasphemiā*²⁷ apud (= ad) Deum CZ (in blasphemiam apud (= ad) Deum M) — βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας : et *blasphemavit* nomen eius et *templum sanctum* quod in caelo C : et *blasphemavit* nomen eius et *tabernaculum eius* et *caelites tabernaculi*²⁸ Z (*blasphemare* nomen eius et *habitationem* eius et [eos] qui in caelo habitantes sunt M).

13,7 καὶ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν ἁγίων καὶ νικῆσαι αὐτούς : om C²⁹Z (cf. V. 5) (et datum-est ei facere bellum cum sanctis et vincere eos M) — καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν καὶ λαὸν καὶ γλῶσσαν καὶ ἔθνος : et *datus-est* ei *principatus* (= potestas) super *omnes halitus* (cf. *ψυχή*) et *linguas* et *populos* C³⁰ : et *datus-est* ei *principatus* (= potestas) super *omnes generationes* et *linguas* et *populos* Z (et *datus-est* ei *principatus* (= potestas) super *omnes tribus* et *populos* et *generationes* et *linguas* M).

13,8 καὶ προσκυνήσουσιν αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς : ut *adorarent*³¹ *eum*³² et³³ *omnis* terra C : ut *adorarent* *eam* *omnes* qui habitantes sunt *per-faciem* *terrae*³⁴ Z (et *adorabunt* *eum* *omnes* qui habitantes sunt super *terram* M) — ὃν οὐ γέγραπται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς : quorum (*verb.* qui) non sunt³⁵ *nomina* eorum *scripta*³⁶ in *tomum vitae* C : quorum non sunt *scripta* eorum in *tomum* (in *tomo* »manche») *vitae* Z (quorum non adhuc *scriptum* erat *nomen eius* in *libro vivificationis* M) — τοῦ ἀρνίου τοῦ ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου : (om *Agni*³⁷ *mactati*³⁸) a principio mundi C : *Agni mactati* a principio mundi Z (*Agni occisi* a principio mundi M).

13,9 εἴ τις ἔχει οὖς ἀκουσάτω : qui habent³⁹ *aures* *audiendi* *audiant*⁴⁰ CZ (qui habet *aures audiendi* *audiat*) M.

13,10 εἴ τις εἰς αἰχμαλωσίαν, εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει : *sunt* (quia *sunt* Z) *quidam* qui in *captivitatem* *agitabuntur* (= *ducentur*)⁴¹ CZ (qui in *captivitatem* *vadit* M) — εἴ τις ἐν μαχαίρῃ ἀποκτενεῖ δεῖ αὐτὸν ἐν

²⁵ om facere 3. — ²⁶ quadraginta et du(os) 3. — ²⁷ in blasphemiam 2; loqui blasphemiam apud (= ad) Deum blasphemare 3. — ²⁸ et electos eius, eos qui in caelo erant electi 3. — ²⁹ + et datum-est ei bellare [et] ferire sanctos eius et vincebat eos 2 + 3. — ³⁰ super omnes tribus et populos et linguas et gentiles (= Gentes) 2 + 3. — ³¹ om eum 2. — ³² om et 2 + 3. — ³³ om et 2 + 3. — ³⁴ habitatores terrae eum 2; habitatores terrae 3. — ³⁵ quorum (*verb.* qui) non erant 2; quorum non sunt 3. — ³⁶ scripta nomina eorum 2 + 3. — ³⁷ qui non acceperunt signaculum Agni mactati a principio mundi 3. — ³⁸ + Agni mactati 3. — ³⁹ habet (*conj.*) 2; habet (*ind.*) 3. — ⁴⁰ audiat 2 + 3. — ⁴¹ quia sunt quidam qui in captivitatem dediti-sunt 2.

μαχαίρῃ ἀποκτανθῆναι : et sunt quidam qui semetipsos occidunt⁴² C : et sunt quidam qui ense (gladio) morientur et sunt quidam qui semetipsos occidunt (*conj.* »manche») Z (qui ense (= gladio) occidet oportet eum ense (= gladio) occidi M) — ὧδέ ἐστιν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων : patientia autem et fides gratificabitur⁴³ (= donabitur) sanctis⁴⁴ Dei⁴⁵ C : hic (*adv.*) est patientia et fides sanctorum ZM.

13,11 ἀναβαλῖνον ἐκ τῆς γῆς : quia exhibit (= ascendebat) a (= de) terra CZM — καὶ εἶχεν κέρατα δύο : et habebat cornua duo⁴⁶ CZM — καὶ ἐλάλει : et⁴⁷ loquebatur CZM.

13,12 καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ : omnem⁴⁸ principatum (= potestatem) primae bestiae operabatur⁴⁹ C : et principatum (= potestatem) omnem primae bestiae operabatur coram eo Z (et principatum (= potestatem) primae bestiae faciebat coram eo M) — καὶ ποιεῖ τὴν γῆν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας ἵνα προσκυνήσωσιν τὸ θῆριον τὸ πρῶτον : et (*om* et C) faciebat terram⁵⁰ et omnes⁵¹ habitatores eius, ut adorarent primam bestiam⁵² (bestiam primam) CZ (et faciebat terram et [eos] qui in hac habitantes sunt, ut adorarent bestiam primam M) — οὐ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου : donec sanaretur vulneratio mortis eius CM (cuius curata-est vulneratio mortis suae M).

13,13 καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα : et faciebat (facit »Hs v. 1319« Z) signa multa⁵³ CZ (et faciet signa permagna M) — ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνειν εἰς τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων : et dabat igni⁵⁴ [de] (+ de Z) caelo descendere in terram⁵⁵ coram hominibus CZ (ut ignem faciat descendere a (= de) caelo (*om* in terram) coram hominibus M).

13,14 καὶ πλανᾷ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς : et seducere⁵⁶ (seducebat Z) habitatores terrae⁵⁷ (quos (= eos qui) habitantes sunt in terra Z) CZ (et seducit habitantes super terram M) — διὰ τὰ σημεῖα ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι : signis (*abl.*)⁵⁸ quod datum-est⁵⁹ (quae data-sunt Z) in manus eius facere⁶⁰ CZ (propter signum quod datum-est ei facere M) — λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ : et⁶¹ dicunt ad eum habitatores terrae fac imaginem bestiae CZ (dicendo

⁴² et sunt quidam qui in ense (= gladio) mortui-sunt et sunt quidam qui semetipsos occiderunt 2; et sunt qui in ense (= gladio) sunt qui [se]ipsos occidunt 3. — ⁴³ *om* gratificabitur 3. — ⁴⁴ gratificabuntur sanctis 2. — ⁴⁵ *om* Dei 3. — ⁴⁶ duo cornua 2; *om* duo 3. — ⁴⁷ *om* et 2. — ⁴⁸ et omnem 2; *om* omnem 3. — ⁴⁹ bestiae operabatur coram eo 2; bestiae omnem habebat coram se 3. — ⁵⁰ et faciebat terram 2; super terram 3. — ⁵¹ *om* omnes 3. — ⁵² bestiam primam 2 + 3. — ⁵³ magna 3. — ⁵⁴ *om* dabat 3. — ⁵⁵ in terram descendere 2; descendere super terram 3. — ⁵⁶ seducebat 2 + 3. — ⁵⁷ super terram 3. — ⁵⁸ virtute signorum 3. — ⁵⁹ quod erat in eis 2. — ⁶⁰ *om* in manus eius facere 2. — ⁶¹ *om* et 3.

(= *dicens*) *habitoribus super terram facere imaginem bestiae M*) — *ὁς ἔχει τὴν πληγὴν τῆς μαχαίρης καὶ ἔζησεν* : quae habet (*conj.*) exitum(?) ignis et stabit⁶² C : quae a vulnerationibus ensis (= gladii) vixit Z (quae habet vulnerationem ensis (= gladii) et revixit (*verb.* vivificatus-est) M).

13,15 *καὶ ἐδόθη αὐτῷ δοῦναι πνεῦμα τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου* : et datus-est principatus (= potestas) ut daret⁶³ spiritum⁶⁴ imagini bestiae CZ (et datum-est ei dare *halitum* bestiae M) — *ἵνα καὶ λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου* : ut⁶⁵ (et ut Z) loquatur imago (*om* bestiae)⁶⁶ CZ (*om* et ut loquatur imago bestiae M) — *καὶ ποιήσῃ[ἵνα] ὅσοι ἐὰν μὴ προσκυνήσωσιν τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου ἀποκτανθῆναι* : et adorent eum omnes *habitatores terrae*⁶⁷ et qui non adorent⁶⁸ (adoret Z) imaginem bestiae⁶⁹ occidat⁷⁰ eos (eum Z) CZ (et faciat *occisionem* [eorum] qui non adorant bestiam M).

13,16 *καὶ ποιεῖ πάντας τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους* : et faciet⁷¹ omnes pusillos et *permagnos* et divites et pauperes, (liberos et Z) *liberos* (pauperes Z) et *servos*⁷² CZ (et fecit omnes *permagnos* et pusillos et *validos* et pauperes et *liberos* et *servos* M) — *ἵνα δώσιν αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς ἢ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν* : ut det⁷³ eis suum (*om* suum Z) *signum* (notam Z) in dextera manu⁷⁴ et *super frontes* (frontem »manche«) eorum CZ (ut det eis notam⁷⁵ *super dexteram manum* eorum⁷⁶ vel *super frontes* eorum M).

13,17 [*καὶ*] *ἵνα μὴ τις δύναται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι* : et nemo potest⁷⁷ emere et vel⁷⁸ (*om* vel 2) vendere CZ (ne quis possit (*verb.* poterit) emere vel vendere M) — *εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ* : nisi habet (*conj.*)⁷⁹ *signum*⁸⁰ bestiae et nomen eius⁸¹ (*om* vel *numerus nominis* eius)⁸² C : nisi habet (*conj.*) notam scriptionem et nomen eius et *numerus nominis* eius Z (praeterquam quod (= nisi) qui habet notam vel nomen bestiae vel *numerus nominis* eius M).

13,18 *ὧδε ἡ σοφία ἐστίν* : qui habet (*cf.* V. 18b) sapientiam⁸³ C : hic (*adv.*)

⁶² quae habet vulnerationem ensis (= gladii) et vivet 2; quae super ensem (= gladium stetit a; + et datus-est ei principatus (= potestas) 2. — ⁶³ et dedit ei (= is !) 3. — ⁶⁴ + in illa hora 3. — ⁶⁵ et ut 2. — ⁶⁶ et loquebatur imago bestiae 3. — ⁶⁷ *om* et adorent eum omnes habitatores terrae 3. — ⁶⁸ adorabunt 2. — ⁶⁹ et faciebat ut qui non adorabant imaginem bestiae 3. — ⁷⁰ corrumpat 2 + 3. — ⁷¹ apud (= ad) omnes 3. — ⁷² apud (= ad) pauperes et apud (= ad) *liberos* et apud (= ad) *servos* 3. — ⁷³ dicebat ut daret 3. — ⁷⁴ ut det eis *signum* super manum eorum (*om* eorum 2) dexteram 2 + 3. — ⁷⁵ *om* notam γ. — ⁷⁶ + notam γ. — ⁷⁷ ne quis possit 3. — ⁷⁸ *om* vel 3. — ⁷⁹ nisi quis est (*conj.*) qui habet (*conj.*) 3. — ⁸⁰ *signum* + *nominis* 3. — ⁸¹ notam scriptionis et nomen bestiae 2. — ⁸² et *numerus nominis* eius 2 + 3. — ⁸³ hic est (*om* sapientia) 2; *om* hic est sapientia 3.

est sapientia ZM — ὁ ἔχων νοῦν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου :
 [qui habet sapientiam] putet (= computet) numerum nominis bes-
 tiae⁸⁴ C : qui habet sensum putet (= computet) numerum bestiae 2
 (qui habet sensum putabit (= computet) nomen bestiae M) — ἀριθμὸς
 γὰρ ἀνθρώπου ἐστὶν καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ ἑξακόσιοι ἑξήκοντα ἕξ :
 nam numerus nominis hominis est et numerus hic ullus (ἦλ) est
 CLI (!)⁸⁵ C : numerus factus hominis et numerus nominis eius est hic :
 sexcenti sexaginta et sex Z (nam numerus hominis est et numerus
 eius et sexcenti et sedecim M).

(Fortsetzung folgt)

— ⁸⁴ qui habeat (= habet) sensum sapientiam (!) putet (= computet) numerum bestiae 2; qui habet sapientiam putet (= computet) numerum numerationis bestiae 3. — ⁸⁵ numerus factus hominis et numerus eius hic est M LX VI 2; numerus factus homo secundum numerum eius (+ et numerus M LX VI mg) 3.